

# Закон о народним школама, 1935.

## Садржај

Глава прва. Опште одредбе

Глава друга. Врста народних школа и трајање  
наставе

Општи правилник о оснивању, издржавању,  
уређењу и о раду обданишта и других  
сличних установа за заштиту и васпитање  
деце

Правила о стручној спреми наставника школа  
за дефектну децу

Глава трећа. Отварање и издржавање школа

Правила о амбулантним школама

Наставни план и програм за амбулантне  
школе

## Глава четврта. Настава

Закон о верској настави у народним,  
грађанским, средњим и учитељским школама

Правила о полагању државног стручног  
испита за сталног вероучитеља народне  
школе

## Глава пета. Ученици

Правилник о лекарском прегледу деце за  
упис у школу

Правилник о лекарском прегледу деце за  
пријем у школе за недовољно развијену и  
дефектну децу и о дужностима лекара у овим  
школама

## Глава шеста. Наставници

1. Врсте наставника и њихова спрема

Правила о полагању практичнога учитељског  
испита

Привремена правила о полагању  
практичнога забавиљског испита

## 2. Дужности наставника

Уредба о полагању заклетве за све чиновнике и службенике у Министарству просвете

## 3. Права наставника

## 4. Дисциплински прописи

## 5. Постављења, премештања и пензионисања

## 6. Оцењивање наставника

Глава седма. Старање о здрављу учитеља и ученика

Закон о здравственој заштити ученика

Глава осма. Управа и надзор

## 1. Управа школе

## 2. Срески школски надзорник

Правила о полагању државног испита за среског школског надзорника

Уредба о вршењу надзорничке службе

## 3. Бански школски надзорник

4. Месни школски одбор

5. Бановински школски одбор

Глава девета. Стручна наставничка већа

1. Месно наставничко веће

2. Среско наставничко веће

3. Бановинско наставничко веће

Глава десета. Однос школе према  
грађанима, породици и општини

Глава једанаеста. Народно просвећивање

Правила о полагању практичног  
учитељског испита за учитељице  
домаћичких школа и течајева

Глава дванаеста. Прелазна наређења

Правилник за спремање учитеља народних  
школа за рад у сеоским продужним  
школама

Правила о полагању учитељског испита за привремене учитеље и учитељице народних школа, који немају потпуне квалификације за сталне учитеље

Уредба о управи и надзору над свима народним школама на подручју Управе града Београда

Закључно наређење

371

150 СД.

**БИРКА ЗАКОНА**

протумачених судском и административном праксом

Издаје Др. ГОЈКО НИКЕТИЋ

**Св. 158**

# **ЗАКОН**

## **О НАРОДНИМ ШКОЛАМА**

**СА СВИМА УРЕДБАМА, ПРАВИЛИМА И ПРАВИЛНИЦИМА  
ЗА ЊЕГОВО ИЗВРШЕЊЕ**

**ДРУГО ИЗДАЊЕ**



**БЕОГРАД**

**ИЗДАВАЧКО И КЊИЖАРСКО ПРЕДУЗЕЋЕ ГЕЦА КОН А. Д**  
12 Кнез Михаилова улица 12

**1935**

4347

158 Св.

ЗБИРКА ЗАКОНА

Св. 158

протумачених судском и административном праксом

Издаје Др. ГОЈКО НИКЕТИЋ

# ЗАКОН

## О НАРОДНИМ ШКОЛАМА

СА СВИМА УРЕДБАМА, ПРАВИЛИМА И ПРАВИЛНИЦИМА  
ЗА ЊЕГОВО ИЗВРШЕЊЕ

~~NO SIGNATURE~~  
Inv. br. 5324  
SIGN.

ДРУГО ИЗДАЊЕ



35046



БЕОГРАД

ИЗДАВАЧКО И КЊИЖАРСКО ПРЕДУЗЕЊЕ ГЕЦА КОН А. Д.

12 Кнез Михаилова улица 12

1935

## САДРЖАЈ

	Страна
<i>Глава прва. Опште одредбе (§ 1–6)</i>	7
<i>Глава друга. Врста народних школа и трајање наставе (§ 7–16)</i>	9
Општи правилник о оснивању, издржавању, уређењу и о раду обданишта и других сличних установа за заштиту и васпитање деце — — — — —	12
Правила о стручној спреми наставника школа за дефектну децу — —	60
<i>Глава трећа. Отварање и издржавање школа (§ 17–41)</i>	68
Правила о амбулантним школама	69
Наставни план и програм за амбулантне школе — — — — —	71
Правила о школским станицама	92
Наставни план и програм за школске станице — — — — —	95
<i>Глава четврта. Настава (§ 42–55)</i>	109
Закон о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама — — — — —	111
Правила о полагању државног стручног испита за сталног вероучитеља народне школе — — — — —	115
<i>Глава пета. Ученици (§ 56–69)</i>	131
Правилник о лекарском прегледу деце за упис у школу — — — — —	132



Правилник о лекарском прегледу деце за пријем у школе за недовољно развијену и дефектну децу и о дужностима лекара у овим школама — — — — — 143

*Глава шеста. Наставници.*

1 Врсте наставника и њихова спрема (§ 70—76) — — — — — 165

Правила о полагању практичног учитељског испита — — — — — 166

Привремена правила о полагању практичног забавиљског испита — — — — — 177

2 Дужности наставника (§ 77—83) 183

Уредба о полагању заклетве за све чиновнике и службенике у Министарству просвете — — — — — 183

3 Права наставника (§ 84—87) — 187

4 Дисциплински прописи (§ 88—92) 188

5 Постављања, премештања и пензионисања (§ 93—102) — — — — — 191

6 Оцењивање наставника (§ 103—106) — — — — — 195

*Глава седма. Старање о здрављу учитеља и ученика (§ 107—111) — — — — — 197*

Закон о здравственој заштити ученика — — — — — 199

*Глава осма. Управа и надзор.*

1 Управа школе (§ 113 и 114) — 210

2 Срески школски надзорник (§ 115—118) — — — — — 213

Правила о полагању државног испита за среског школског надзорника — 214

Уредба о вршењу надзорничке службе — — — — — 221

3 Бански школски надзорник (§ 119—122) — — — — — 268

4 Месни школски одбор. (§ 123—134) — — — — — 270

5 Бановински школски одбор (§ 135—143) — — — — — 277

*Глава девета. Стручна наставничка већа*

1 Месно наставничко веће (§ 144 и 145) — — — — — 281

2 Среско наставничко веће (§ 146—148) — — — — — 283

3 Бановинско наставничко веће (§ 149) — — — — — 284

*Глава десета. Однос школе према грађанима, породици и ојштини (§ 150—152) 285*

*Глава једанаеста. Народно просвећивање (§ 153—157) — — — — — 285*

Правила о полагању практичног учитељског испита за учитељице домаћичких школа и течајева — — — — — 288

*Глава дванаеста. Прелазна наређења (§ 158—182) — — — — — 302*

Правилник за спремање учитеља народних школа за рад у сеоским продужним школама — — — — — 303

Правила о полагању учитељског испита за привремене учитеље и учитељице народних школа, који немају потпуне квалификације за сталне учитеље — — — — — 310

Уредба о управи и надзору над свима народним школама на подручју Управе града Београда — — — — — 318

*Закључно наређење (§ 183) — — — — — 327*

## ЗАКОН

### о народним школама

*од 5 децембра, 1929 год., — са изменама и дојунама од 7 јула, 1930 год., — од 29 децембра, 1930 год., — од 31 марта, 1931 год., — и од 31 марта, 1933 год.*

#### Глава прва. Опште одредбе.

**§ 1** — Народне школе су државне установе, чији је задатак:

да, наставом и васпитањем у духу државног и народног јединства и верске трпљивости, спремају ученике за моралне, одане и активне чланове државне, народне и друштвене заједнице;

да шире просвету у народу непосредно и посредно сарадњом са културним установама за народно просвећивање.

По чл. 16 Устава од 3 септембра, 1931 год.: Поред државних јавних школа могу постојати и приватне у границама закона. — Основно школовање је обавезно. Оно је у државним основним школама бесплатно. — Све школе морају давати морално васпитање и развијати држављанску свест у духу народног једин-

ства и верске трпеливости. — Све установе за образовање под државним су надзором.

Привремени закон од 10 маја 1920 год., о уговору између главних сила савезничких и угрођених и Државе Срба, Хрвата и Словенаца, потписаном у граду Сен-Жермен-ан-Ле 10 септембра 1919 год.:

Чл. 1 — Држава Срба, Хрвата и Словенаца обавезује се, да одредбе из чланова од 2 до 8 ове главе буду признате као основни закони, да никакав закон, никаква уредба и никаква званична радња не буду у противности или опреци са тим одредбама и да се њима не може противставити ниједан закон, ниједна уредба и ниједна званична радња.

Чл. 8 — Српско-хрватско-словеначки припадници, који образују етничке, верске или језичне мањине, уживаће исто поступање и исте гаранције правно и фактички које и остали српско-хрватско-словеначки припадници. Они ће, на име, имати иста права као и други, да о своме трошку подижу, управљају и надзиравају добротворне, верске и социјалне установе, школе и друге васпитне заводе, с правом да се ту служе слободно својим језиком и слободно исповедају своју веру.

§ 2 — Настава је у народним школама општа и обавезна у целој Краљевини Југославији.

Свако дете, чији су родитељи настањени на територији Краљевине Југославије, васпитава се према својим способностима било у редовној народној школи било у нарочитим

државним заводима а по одредбама овог Закона. Државна власт ће принудити родитеље или старатеље, који занемарују васпитање своје или поверене им деце, на вршење дужности према њима. Она има права да од родитеља или старатеља, који су неспособни за вршење тих дужности (због разних порока, болести или немарности) одузме децу и смести у друге породице или у државне заводе.

§ 3 — Држава се стара о отварању народних школа, поставља и плаћа све наставнике у њима, по одредбама овог Закона.

§ 4 — Настава је у народним школама бесплатна у границама овога Закона.

Ученици народних школа не плаћају ни уписнину ни школарину, нити какве друге дажбине.

§ 5 — Свака народна школа има свој печат са државним грбом, називом школе и именом места у коме се налази.

§ 6 — Речи: наставници, учитељи и ученици, у смислу овога Закона обухватају и наставнице, учитељице и ученице, ако друкчије није одређено.

Глава друга. Врсте народних школа и трајање наставе

§ 7 — Народне школе су: основне школе и више народне школе.

Народне школе су и забавишта, школе за недовољно развијену и дефектну децу и установе, које служе општем народном просвећивању: аналфетски течајеви, школе и течајеви за домаћице, привредни течајеви, хигијенски течајеви и слично.

Објашњење Министра просвете О. н. Бр. 61648 од 1933 год.:

Пошто се све више дешавају случајеви, да разне дружбе часних сестара калуђерица, подносе Министарству просвете молбе за отварање приватних забавишта или приватних обданишта, и пошто се дешавају случајеви да некоје управе обданишта наређују, од Министарства просвете постављеном васпитном особљу, да мора вршити и послове за које није постављено, и које би морало вршити надзорно особље и послуга, издаје се на основу §§ 7, 13, 23—25 и 164 Закона о народним школама ово објашњење:

1) Забавишта су у смислу §§ 7 и 18 Закона о народним школама, државне народне школе у које се примају деца после навршене четврте године и у којима се ради по нарочитом програму и плану који прописује Министар просвете.

2) Обданишта, склоништа и женске кухиње исто тако су, у смислу §§ 7 и 23, државне просветне установе у које се могу примати мушка и женска деца сиромашних родитеља радника, који су преко целог дана на послу, од треће године па до завршене основне школе, са циљем, да за време одсутности родитеља по послу дају деци заштиту, подесно васпитање, помоћ код учења и вршења домаћих задатака за школу и потребну храну.

3) Већ из овога види се разлика између забавишта и обданишта, односно склоништа. Забавишта су дакле школе за децу од 4 до 7 година живота, а у обдаништима примају се деца од 2 па до 16 год. Из обданишта се упућују деца од 4 до 7 године на рад у забавишта, и од 7 до 16 године у народне школе, одакле се враћају по свршеном раду у школи натраг у обданишта.

4) У забавишту раде забавиље, а забавишта су под управом неке народне школе. У забавишту се целокупан рад изводи на основу Закона о народним школама.

5) У обдаништима и склоништима раде васпитачи, који су учитељи народних школа или забавиље, надзорно особље које мора имати подесно образовање и послуга.

Васпитачи у обданишту су духовни вођи деце од 4 до 16 године. Они их упућују у примерном владању, лепом понашању и сваком добру. Помажу им код израде домаћих задатака и код учења, и спремају са децом програме за разне свечаности.

Надзорно особље чува, негује и забавља се са децом до 4 године живота, те је и уз осталу децу кад она нису запослена. Послуга ради све кућне послове.

Обданишта и склоништа су под управом нарочитог управног одбора, који се оснива у споразуму или иницијативом управне општине, или се налазе под управом саме општине.

Свако обданиште и склониште мора имати свој правилник уређења, издржавања и васпитног рада, који треба да прими управна општина и поднесе Министарству просвете на одобрење.

Целокупан рад у обдаништима и склоништим изводи се на основу поменутог одобреног правилника.

6) Надзор у свима забавиштима, обдаништима и склоништима врши у смислу § 112 Закона о народним школама Министарство просвете.

7) У смислу § 164 Закона о народним школама нове се приватне школе не могу отврати.

8) Приватна друштва и установе које желе основати неко обданиште или склониште, треба да се споразумеју са надлежном управном општином, која треба да поднесе молбу за отварање обданишта или склоништа са већ израђеним Правилником Министарству просвете на одобрење. —

Општи Правилник О. н. Бр. 9863 од 31 јануара, 1935 год., о оснивању, издржавању уређењу и о раду обданишта и других сличних установа за заштиту и васпитање деце

Опште одредбе.

Чл. 1 — Назив

Обданишта и друге сличне установе у којима се врши заштита и васпитање деце јесу општинске или приватне установе, уколико закони не прописују да ће се васпитање и заштита вршити у државним или бановинским установама.

Чл. 2 — Задатак

Главни задатак обданишта је да замени деци домаћу кућу и родитељску негу и љубав.

У обдаништима чувају се, негују и васпитавају одојчад, малена деца и школска деца чији

су родитељи преко дана на раду ван куће и која би иначе остала без надзора. Школска деца из обданишта упућују се у забавишта, основне или друге школе, које похађају. У обдаништима примају деца и потребну храну.

У склоништима примају школска сиромашна деца за време дневног школског рада и одмора потребну заштиту, негу и храну.

У школским кухињама примају сиромашна школска деца ручак и евентуално млеко и хлеб пре подне односно по подне.

Чл. 3 — Оснивање

О оснивању обданишта и других сличних установа за заштиту и васпитање деце старају се управне општине или у споразуму са њима хумана или друга приватна друштва или дружбе.

Где ће се обданиште основати, одлучује управна општина према указаној потреби и средствима која стоје на расположењу.

И приватна удружења или дружбе када желе основати обданиште, склониште или другу сличну установу треба да се обратe претставком надлежној управној општини.

Управна општина треба да утврди:

1) да заиста постоји потреба за отварање обданишта у месту или у оном делу вароши, где се пројектује обданиште или склониште, те да нема препрека за оснивање истог,

2) да приватно удружење или дружба испуњава прописе овог Правилника.

У мањим општинама старају се о оснивању, издржавању и надзору над радом обданишта, склоништа, школских кухиња и других сличних установа месни школски одбори, који су већ по Закону о народним школама дужни да се

брину о заштити и васпитању деце у школи и ван ње (§§ 23, 38, 127 и 152 Закона о народним школама).

У већим, а нарочито у градским и самоуправним општинама брине се о оснивању и издржавању обданишта и других сличних установа нарочито Одељак општине за социјално и здравствено старање становништва, организован према Закону о општинама и општинским статутима.

Ради што бољег и успешнијег решавања питања која се односе на заштиту деце, потребно је да се код Одељка општине за социјално и здравствено старање становништва оснује „Уред за заштиту матера, деце и младежи” или укратко: „Месни дечји уред” који ће се нарочито бринути:

- 1) о заштити и васпитању сирочади, нахочади и ванбрачне деце;
- 2) о нези и о надзору у сваком, а нарочито у социјалном и здравственом погледу;
- 3) о моралној и материјалној помоћи деце;
- 4) о заштити недовољно развијене и дефектне деце;
- 5) о заштити туберкулозне деце;
- 6) о заштити занатских ученика;
- 7) о свима установама које су намењене за заштиту и васпитање деце, нарочито о организовању, управи и раду у овим установама;
- 8) о сарадњи са свима хуманим и приватним удружењима и дружбама, које се брину о заштити деце и младежи на територији управне општине.

Месни дечји уреди треба да су тако постављени да су у њему заступљена сва над-

лештва која имају посла са заштитом и васпитањем младежи.

У општинама у којима месни дечји уреди нису организовани, месни школски одбори воде рачуна о свима овим питањима.

Кад се општина реши да оснује обданиште или другу сличну установу за заштиту и васпитање деце, мора претходно да изради на основу овог Правилника правилник о оснивању, издржавању, уређењу и раду обданишта на својој територији и исти поднесе у три примерка Министарству просвете на одобрење.

Хумана и друга приватна друштва и дружбе која желе из својих средстава или помоћу општине основати обданиште или сличну установу за заштиту деце исто тако треба на основу овог Правилника да израде правилник о оснивању, издржавању, уређењу и раду свога обданишта и да га преко општине упуते Министарству просвете на одобрење.

Одобрење за подизање нових зграда за обданишта или друге сличне установе за заштиту и васпитање деце, као и одобрење за употребу просторија у ову сврху у другим зградама, издаје надлежна власт тек онда кад су задовољени сви законски прописи и прописи овог Правилника.

#### Чл. 4 — Издржавање.

Општинска се обданишта и сличне установе издржавају:

- 1) из буџета општина, у којима ће се предвидети и глобална сума, чији ће утрошак према потреби распоређивати управитељи ових установа, или ће се за издржавање ових установа одредити у буџету појединачне суме за сваку

потребну позицију материјалног издатка. У буџету општина предвидеће се и потребни издаци на плате особља ових установа које поставља општина;

2) из месног школског фонда према правилнику тих фондова а у смислу § 38 Закона о народним школама;

3) из помоћи министарства, бановина и разних удружења;

4) из легата и добровољних прихода;

5) из разних прихода.

Приватна обданишта и сличне установе издржаваће се:

1) из буџета хуманих и приватних удружења и дружби који су ове установе основали;

2) из помоћи општина;

3) из помоћи државе, бановина и разних удружења;

4) из легата и добровољних прихода;

5) из разних прихода.

Општине могу дати приватним обдаништима и сличним установама за оснивање и издржавање помоћ под овим условима:

1) кад ове приватне установе то затраже и докажу да се не могу саме издржавати;

2) кад ове установе испуњавају све прописе овог Правилника;

3) кад заиста постоји потреба за овим приватним обдаништима и сличним установама.

Помоћ општина може бити:

1) редовна или ванредна у новцу;

2) помоћ у стварима (одело, намирнице, лекови, огрев, намештај, грађевински материјал, земљиште и друго);

3) да се постави на терет општине изван број особља.

Приватна обданишта и сличне установе које уживају општинску помоћ у ма ком облику треба да позивају на своје седнице управног одбора претставника општине, кога ће одредити општински одбор.

Претставник општине има право гласа на свим овим седницама.

Ако се која приватна установа не би придржавала у току рада прописа овог Правилника, општина може опоменути установу или јој смањити или одузети помоћ.

У случају тешког и поновног прекршаја прописа правилника општина може надлежној власти поднети образложени предлог да се приватно обданиште или слична установа затвори.

Општинска обданишта су административне јединице, које врше своје послове у смислу правилника о оснивању, издржавању, уређењу и раду општинских обданишта и сличних установа, израђеном и одобреном на основу овог Правилника и у смислу закључака општинских одбора.

Приватна обданишта и сличне приватне установе исто тако врше своје послове на основу својих правила о оснивању, издржавању, уређењу и раду обданишта, израђених и одобрених према прописима овог Правилника.

Бановинска или државна помоћ може бити слична општинској помоћи и даваће им се под истим условима.

Чл. 5 — Врсте обданишта и других установа за заштиту и васпитање деце.

Обданишта и друге установе за заштиту и васпитање деце деле се у:

1) Обданишта за одојчад и малу децу до навршене 4 године живота;

2) обданишта са забавиштем за децу од навршене 4 до навршене 7 године живота;

3) обданишта за школску децу (за децу од 7 до 16 година живота);

4) ђачка склоништа;

5) школске кухиње, ђачке трпезе.

Обданишта могу се оснивати кад има за сваку врсту од 1 (до 3) најмање по 30 деце. Ако нема довољан број деце да би се за сваку врсту могло основати нарочито обданиште, онда се може кад има укупно 30 деце основати комбиновано обданиште са одељцима за сваку поменућу групу деце.

Ако је пак потребно да се сиромашна деца само негде склоне за време прекида дневног школског рада и да им се да потребан оброк хране, онда се могу за овакву децу отворити ђачка склоништа.

Кад се жели да се сиромашној деци или деци која станују далеко од школе даје само ручак (можда и доручак), онда се отварају школске кухиње (ђачке трпезе).

Ђачка склоништа и школске кухиње могу се отворити код сваке веће народне школе. Кад у једној народној школи нема довољан број сиромашне деце, онда има да се отвори једно ђачко склониште или једна школска кухиња за две или више народних школа.

Чл. 6 — Пријем деце.

Обданишта нису и не смеју бити установе у којима би се давала помоћ леним и комотним мајкама и одузимала одговорност за васпитање подобним родитељима. Избегавати треба свако непотребно одвајање детета од родитеља и свако излишно добротинство.

У обданишта треба примати децу:

1) чији родитељи су цео дан на послу ван куће или којима њихов занат код куће онемогућава да се брину за своју децу;

2) која немају мајку и мајчине неге;

3) која живе у неповољним и штетним станбеним приликама;

4) којима прети опасност да ће бити напуштена;

5) чији родитељи не живе морално, и

6) чији родитељи немају никаквог смисла и способности за васпитање своје деце.

Запуштена и морално угрожена деца могу се примити у обданишта само тада кад се зна да не постоји опасност за осталу децу.

Родитељи или старатељи који желе своју децу уписати у Обданишта, пријављују своју децу управитељима Обданишта. Управитељи Обданишта скупљају пријаве и шаљу их месном школском одбору или месном дечјем уреду, а код приватних обданишта управама друштва или дружби које обданиште издржавају. Месни школски одбори или Месни дечји уреди, односно управни одбори приватних обданишта, проучавају ове пријаве у смислу овог Правилника и извештавају родитеље, да ли су им деца примљена. Они одлучују о бесплатном пријему деце, као и о месечном прилогу за поједино дете.

У обдаништима за одојчад и у обдаништима са забавиштем деца се примају током целе године.

У обдаништима за школску децу деца се примају на почетку сваке школске године. И деца која су већ била примљена, треба да се на почетку нове школске године поново пријаве.

Исто што важи за пријаву деце у Обдаништима за школску децу важи и за пријаву деце у Ћачка склоништа и школске кухиње.

#### Чл. 7 — Лекарски преглед.

Свако дете треба да је пре пријема у Обданиште лекарски прегледано. Лекарски преглед врши лекар Обданишта, ако обданишта имају свога лекара, иначе општински лекари, школске поликлинике или школски лекари.

Лекарским прегледом треба да се утврди да ли је дете у здравственом погледу способно за пријем.

Ако се затражи пријем у обданиште за дете које је телесно или душевно неспособно да походи школу, или које походи школу за недовољно развијену или дефектну децу, онда ће се овако дете примити у обданиште само тако ако лекар и васпитач обданишта изјаве, да присуство тог детета неће штетно утицати на осталу децу у обданишту.

Преко целе године врше лекарски преглед и хигијенски надзор деце:

- 1) у обдаништима за одојчад и малену децу до навршене 4 године живота лекари тих обданишта;
- 2) у обдаништима са забавиштем, обдаништима за школску децу, склоништима и школским кухињама надлежни школски лекари и школске поликлинике.

У случају да је надлежан већи број лекара, Општинске управе треба да одреде школског лекара који ће вршити здравствени и лекарски надзор.

Кад се појави заразна болест, надлежни лекар одмах одређује изоловање заражене деце,

управа обданишта позива родитеље, или, ако је болест тешке природе, лекар одреди пренос болесника у државну болницу.

У случају смрти детета, надлежни лекар констатује узроке смрти и наређује све потребно да се умрло дете из обданишта однесе.

#### Чл. 8 — Надзор.

Надзор у обдаништима је економско-административни, здравствено-хигијенски и васпитно-инструктивни.

Економско-административни надзор у општинским обдаништима врше управне општине посредно или непосредно; посредно преко Месних школских одбора или одељења општине за социјално и здравствено старање становништва (Месних дечјих уреда), непосредно преко својих нарочитих изасланика. Исто тако врше управе општина преко својих надлежних органа и здравствено хигијенски надзор.

У приватним обдаништима врше тај надзор управни одбори удружења и дружби који обданишта издржавају, а поред тога и управне општине у смислу овог Правилника.

Врховни надзор у обдаништима врши у заштитном и здравствено-хигијенском погледу Министарство социјалне политике и народног здравља, а у васпитно-инструктивном погледу Министарство просвете посредно и непосредно. Посредно преко среских и бановинских надзорника, а непосредно преко својих изасланика.

Ово важи и за склоништа и школске кухиње.

#### Чл. 9 — Управа обданишта.

##### а) Управитељи

Свако обданиште мора имати свога управитеља (управитељицу) кога поставља у општин-

ским обдаништима на предлог месног школског одбора или месног дечјег уреда, где тај постоји, управна општина, а у приватним управни одбор удружења и дружби, који обданишта издржавају.

Управитељ обданишта за одојчад и малу децу до навршене 4 године живота може бити лекар, специјалиста за дечју медицину или стручна сестра нудиља са вишегодишњом праксом.

Управитељ обданишта са забавиштем и обданишта за школску децу треба да је истакнут педагошки радник или радница учитељ или учитељица народних школа са вишегодишњом праксом, најмање са 8 до 12 година службе. У обдаништима са забавиштем може бити управитељица или забавиља са вишегодишњом праксом.

Управитељи обданишта могу се бирати конкурсом. Ако постављају општине или приватна удружења управитеља и особље на терет свога буџета, онда расписују конкурс сами; ако се постављају управитељи и особље из буџета Министарства просвете или Министарства социјалне политике и народног здравља, онда треба да општине или приватна удружења моле поменути министарства да распишу конкурс. У конкурсима треба да се наведу сви услови за постављање и све бенефиције које ће постављени примати у обдаништима поред редовне плате.

#### б) Управни одбори

У смислу Закона о народним школама и овог Правилника о обдаништима старају се и њима управљају општине, приватна друштва или дружбе, преко својих школских одбора, отсека, уреда или одбора.

Да би се обданишта што боље развијала и успевала поменути одбори, отсеци или уреди дужни су:

1) да се старају о што бољој организацији обданишта, о средствима за издржавање и о њиховом раду и успеху;

2) да прописују правила појединих обданишта и подносе их надлежном министарству на одобрење;

3) да у споразуму са управитељима обданишта, а на основу овог Правилника прописују пословнике о реду и раду у свима одељењима обданишта, као и о дужностима и правима свега особља;

4) до воде евиденцију о деци у обдаништима и да се свим средствима старају о што бољем њиховом напретку;

5) да управљају разним фондовима обданишта и да израђују правила ових фондова;

6) да крајем сваке школске године подносе надлежним министарствима исцрпне извештаје о животу и раду обданишта у прошлој школској години, као и о запаженим недостатцима ма у ком правцу и да се изјасне како би се ти недостатци могли уклонити.

Приватна обданишта која примају помоћ од општина дужна су такве извештаје поднети и у правним општинама.

Сва правила и правилници које израђују уреди или одбори ступају на снагу када их одобрено надлежно министарство.

#### Чл. 10 — Особље.

Поред управитеља(ице) налази се у обданишту и стручно, надзорно и административно особље и послуга. Особље је стално или хоноарно.

#### а) Стручно особље

Управитељев ужи сарадник је стручно о-

собље, а то су лекар, васпитач(ице) и неговатељице (сестре нудиље).

1) Управитељ(ица) обданишта води главни надзор и старање о нези, васпитању и исхрани деце. Он добро прати тачно вршење свију прописа и правилника обданишта. Он је одговоран за све издатке и за целокупну имовину која му је поверена и којом управља.

2) Лекар врши здравствено-хигијенски надзор у обдаништима и даје упутства у том правцу преко управитеља обданишта или у хитним случајевима директно стручном особљу.

3) Васпитно особље је духовни вођа поверене му деце. Оно их упућује у примерном владању, лепом понашању и сваком добру. Оно је одговорно како за сваког појединца тако и за успех целе своје групе деце.

4) Неговатељице деце су стручне сестре нудиље које су најмање две године практично радиле у дому за одојчад и показале добар успех. Неговатељице деце постављају се у обдаништима за одојчад и малену децу до навршене 4 године живота. Оне децу негују, брину се за њихово запослење и њихову исхрану. Раде свој посао строго према упутствима лекара и за успех свога рада одговарају управитељу(ици) обданишта.

#### б) Надзорно особље

Надзорно особље састоји се из по једне надзорнице деце (дадиље) уз сваког васпитача (ицу) или уз сваку неговатељицу деце. Надзорница деце мора бити у свако доба уз своју децу кад она нису запослена на другом месту (у забавишту, у школи) или кад нису под надзором васпитача или неговатељице деце у обдаништима

за одојчад и малену децу. Надзорница деце ради по упутствима васпитача(ица) или неговатељице деце.

в) Васпитно и надзорно особље — односи.

Васпитно и надзорно особље у обдаништима треба да се међусобно допуњава: кад нису присутне васпитачице, морају код деце бити надзорнице. Задатак васпитног особља је васпитање деце и помоћ у изради домаћих задатака за школу, а задатак надзорног особља је нега деце и надгледање да се деца и кад није васпитно особље присутно понашају додуше слободно, али увек као добро васпитана и пристojна деца. Васпитно и надзорно особље треба да је стручно образовано. Васпитачице морају бити посвећене у психологију и педагогику деце, а надзорно особље мора бити упућено како се малена деца негују и школска деца надзиру. Ради тога се васпитачице постављају из редова учитељица народних школа или забавиља, а надзорнице из реда нудиља, а кад је потребно и из реда забавиља.

Од васпитачица и надзорница деце тражи се да имају разумевање и за социјалне прилике у којима живе деца и њихови родитељи. Да би оне до овог разумевања дошле, потребно је да оне, у споразуму са управитељем(ицом) обданишта посећују у одређено време (а нарочито на почетку школске године) родитеље и децу код куће.

Васпитачице и надзорнице морају за време свог рада са децом у обданишту заборавити на своје личне жеље и задовољства и посветити се само васпитању и неговању деце. После рада у обданишту оне ће имати довољно времена и

за своје личне потребе. Читав овај и иначе тежак и напоран рад у обданишту постаје још тежи и напорнији кад деца примете да васпитно и надзорно особље води рачуна само о себи, а њих да занемарује, заборавља и оставља да раде сама што хоће.

Васпитно и надзорно особље не сме бити сувише младо, тј. оно мора имати неко искуство, јер од њега се тражи нарочито то, да уме рад у обданишту довести у склад са животом у породици и радом у школи. А то може постићи само онај који је сву своју љубав посветио деци, те је свестан да им за време њиховог борављења у обданишту замењује мајку и оца.

г) Административно одељење

У обдаништима са већим делокругом, разгранатом администрацијом и сопственом економијом могу се као помоћ управитељу(ици) постављати и административни чиновници и рачунско-економско особље: благајник, економ и магационер. Ово особље ради по наредбама управитеља (ице). У установама са мањим делокругом ради све ове послове сам управитељ(ица), према пословнику који на основу овог Правилника израде управне општине или приватна удружења или дружбе.

д) Послуга

Послуга се састоји од куvariце, праље, служитеља итд. Послуга ради према пословнику који на основу овог Правилника израђују управни одбори приватних удружења у споразуму са управитељем(ицом) обданишта.

ђ) Наставници за ручни рад

За извођење ручног рада са децом у нарочитим радионицама обданишта могу се постављати и хонорарни наставници за ручни рад.

Чл. 11 — Постављање особља.

Стручно, надзорно и административно особље и послугу могу постављати општине, приватна удружења, разне дружбе или надлежна министарства.

Васпитно особље тј. учитељице или забавиље, поставља се у обдаништима само у том случају кад има у обданишту најмање 30 деце од навршене 4 године живота па на више.

За децу испод навршене 4 године живота постављају се неговатељице. Неговатељице су сестре нудиље, које имају за неговање деце нарочиту спрему. Деца до навршене 4 године живота негују се. Васпитање у смислу Закона о народним школама почиње после навршене 4 године живота.

Кад има у обданишту најмање 35 деце од навршене 4 до навршене 7 године живота, може се у самом обданишту отворити и једно одељење забавишта. За отварање забавишта у обданишту треба да управа обданишта поднесе молбу преко управе најближе државне народне школе Министарству просвете. Истовремено управа обданишта моли за постављење једне забавиље или учитељице.

У забавишту ради се по програму за забавишта.

Док у обдаништима нема довољан број деце од 4 до 7 године живота да би се могло отворити нарочито одељење забавишта, препоручује се да се и ова деца упућују у најближе забавиште исто тако као што се упућују у наредну или другу школу старија школска деца.

Ако у поједином обданишту нема предвиђени број деце 30 (од 4—14 године), Мини-

старство просвете не може поставити учитељицу или забавиљу. У таквом случају управне општине, или приватна удружења на терет својих буџета постављају и васпитно особље.

Чл. 12 — Дужности и права особља.

Особље обданишта које је постављено од државних власти прима исте принадлежности као и сви остали државни службеници са истим квалификацијама. Оно има исте дужности и иста права као и сви остали државни чиновници, за њега важе у свему прописи Закона о чиновницима.

Особље обданишта које је поставила општина има исте дужности и права као и остали општински службеници истог ранга.

За васпитно и надзорно особље из редова учитеља народних школа или забавиља важе прописи Закона о народним школама.

За целокупно особље у обдаништима и другим сличним установама важе и прописи овог Правилника.

Чл. 13 — Боловања и отсуства особља.

Ако се неки службеник обданишта разболи и моли боловање, треба да поднесе молбу са лекарским уверењем преко управитеља обданишта надлежној власти. Управитељ доставља молбе оном надлештву које је молиоца поставило.

Особље обданишта има право на отсуство и годишњи одмор у смислу Закона о чиновницима или општинских статута. Молбе за отсуства особље доставља управитељу обданишта, који их упућује на надлежно место.

Учитељи(ице) и забавиље уживају годишњи одмор на основу Закона о народним школама, ако није то право писменим договором између

особља и управа обданишта приликом постављења друкчије регулисано.

Чл. 14 — Отпуштање особља.

Ко од особља ма из којег разлога не буде погодан за службу у обданишту, има се на образложен предлог управитеља(ице) предложити надлежном месту за премештај или отпуштање.

Оговарање и сплеткарење, које се у оваквим установама често појављује и ствара несносне односе, сузбија се на тај начин што се свако такво сплеткарење одмах јавља управитељу(ици) обданишта, који ће предузети све мере да се свако оговарање већ у почетку утре. Особље које је склоно оговарању уклониће се из обданишта.

У радно време не сме нико напуштати обданиште. У хитним случајевима треба имати одобрење управитеља(ице).

Чл. 15 — Васпитање и неговање.

1) Одржавање везе са породицом и школама.

Обданишта морају остати у најбољој вези са родитељима или старатељима деце и са школама у које обданишта упућују децу. Са родитељима одржава се веза на тај начин да управитељ(ица) обданишта или васпитно особље у споразуму са управитељем(ицом) посећује родитеље или старатеље код њихових кућа, или на тај начин да их зове у обданишта на разговор, или приликом родитељских састанака, које приређују управе обданишта. Са школама обданишта раде споразумно већ од уписа деце у школу, а за време школске године управитељ обданишта или васпитно особље треба да се више пута распи- тује о напретку и владању деце у школи и о

васпитним мерама које школа жели да се примењују за поједино дете.

## 2) Родитељски састанци

Важна веза између обданишта и дома су вечерњи родитељски састанци. Они морају да се одржавају у обданишту, у просторијама које треба да деца припреме и оките за дочек својих родитеља. Ови родитељски састанци морају бити дружевни. Деца не треба да су присутна, јер ови састанци који се врше два до три пута годишње одређени су за разговоре васпитног особља и лекара са родитељима деце. На дневном реду треба да је кратко предавање васпитача или лекара о васпитању, социјалној или здравственој заштити детета и породице. После сваког предавања треба да је слободан разговор о питањима која су поменута у предавању, али се даје места и спонтаним питањима родитеља о васпитању и заштити њихове деце. На тај начин родитељи ће радо примати сваку поуку којом се стварно заштићује породица, деца и дом. Патријархална мишљења, навике и обичаји на тај начин се постепено најуспешније преображавају у савремена схватања о васпитању деце и о социјалној и здравственој заштити породице, деце и дома.

## 3) Рад у обданишту

Само планска и смотрена подела рада преко целог дана у обданишту може довести до успеха. Најважнији послови који се сваког дана врше у обдаништима су: хранење деце, одмор, игра у дворишту и у просторијама, ручни радови, кућни радови и радови у башти, забављање, учење, израда домаћих задатака за школу. Без занимања не сме бити ни једно дете у обданишту.

Игра је нарочито важна за васпитни рад у обдаништима. Кад је лепо време, деца треба да се увек играју на чистом ваздуху у дворишту. Свака игра, која се изводи по одређеном плану, утиче на душевни и телесни развој детета. Деца постају телесно и душевно спремнија, науче се да брзо чују, боље пазе, правилно схватају, сама се одлучују и сналазе у различитим ситуацијама. Игра утиче и на смисао за заједнички живот, али и на карактер детета.

Рад и игру треба тако подесити да одговарају узрасту деце и њиховим душевним и телесним способностима. Поред тога треба водити рачуна да рад и игра нису сувише једнолики и деци досадни. Побринуте се треба за разноврсност игре. Препоручују се игре са покретима, игре са певањем, игре са луткама и разним играчкама, игре на столу и разне друштвене игре.

Децу треба за игре груписати и свакој групи одредити место за игру. На тај начин могу се сва деца истовремено запослити.

Сарађивање деце. Поред игре је важно васпитно средство сарађивање деце. Ово се постиже на тај начин што се деци прво објасни рад и начин рада и запослења у обданишту, те се онда од њих тражи да се и она сама брину за ред и да сама у одређено време свршавају дневне послове. Деци не треба наредити шта морају учинити, него се деца саветују, да из своје средине изаберу другове, који ће се бринути за ред и поделу рада у појединим групама. На основу оваквих деџих самоуправа, деца се најбоље науче да схвате одговорност за ред и извођење послова, и што је за извршење рада

веома важно деца почињу разумевати почетак, наставак, тешкоће и ред у којем треба да се изврши сваки рад. Овакав успех може се постићи кад васпитно и надзорно особље строго води рачуна, да се сваки рад изврши у реду чисто и правилно, те се код тога пази и на ред и чистоћу тела, одела, обуће итд.

Говор деце. Нарочиту пажњу треба посветити говору деце. Све што деца говоре, нека говоре разговетно. Погрешке у говору, ма какве оне биле, треба да се одмах исправљају. Нико не сме дете грдити због његових говорних грешака и неправилности, него дете треба храбрити, навикавати на правилно дисање, јер неправилно дисање је највише пута узрок говорним манама, и скретати му пажњу да полагамо и гласно изговара оне речи у којима прави погрешке. Ако се појављују грешке у говору због неправилног отварања уста и неправилног постављања језика, онда треба дете научити прво то, а затим вежбати речи које дете не изговара правилно. Никад не треба вежбати говор само са појединим гласовима, него увек са речима у којима се налазе гласови које дете тешко изговара. Исто тако ове вежбе не смеју да буду дуготрајне, да се од њих дете не замара. До успеха се долази само на основу честих поновних вежби код којих су васпитач и дете добре воље.

Ручни рад. Циљ ручног рада у обдаништима није израда неких нарочитих предмета, него повећање творачке способности и воље за стварање. Ради тога се деца у радионицама обданишта вежбају само у руковању чекићем, клештама, ексерима, иглама, маказама и концем, а њихови радови треба да су увек индивидуални

тј. такви какве их деца замишљају и какве она сама могу да израде. Материјал који деца употребљавају у овим радионицама јесте: папир, картон, остаци вуне, тканина и пређе, празне кутије од жигица и од цигарета и други материјал који не стаје много и лако се набавља. Избегавати треба израђивање предмета без сврхе и радити само онакве ствари које деца могу на неки начин употребити, на пр. за разне поклоне друговима, родитељима и другима, а и за игру.

Нега цвећа и малих животиња има исто тако велику васпитну вредност.

За васпитање важно је и празновање разних празника. Један задатак је тај, да се тим празновањима подвлачи породични карактер живота у обданишту, а други још је важнији да се њима буди прави смисао за празновање домаћих празника и на тај начин утиче у добром смислу на развој будућих тежњи за уживањем. Славе, рођендани родитеља и деце, Божић, Ускрс, долазак пролећа, лета, први снег итд., пружају много прилика за празновање. Важно је да се код деце постигне интерес за празнике. Они треба да их очекују и да осећају радост. Ово се може постићи на тај начин, да се да деци потстрек, да у радионици обданишта израђују разне поклоне родитељима или друговима за ове празнике.

Израда домаћих задатака. Обданиште треба да пружи деци која походе народне или друге школе све што је потребно да она могу радити домаће задатке и научити лекције. Побринути се треба и за то, да деца која раније свршавају домаће задатке нађу неко запослење док и остала деца из њихове групе не доврше своје задатке.

Ако се о томе не води рачуна, онда бољи ученици само сметају оним другим.

За препоруку је да се деци да прилика да покажу шта су научила. Декламују се научене песме, чита се из читанке, препричава се у школи обрађено градиво из веронауке, историје, земљописа и познавања природе, певају се песме итд.

Груписање деце с обзиром на узраст и њихове душевне и телесне способности може само да олакша васпитни рад у обдаништима и склоништима.

4) Рад у групама

а) Најнижу групу у обдаништима чине деца до навршене друге године живота, а наредну групу чине деца од 2 до навршене 4 године живота.

Са овим групама деце занимају се преко целог дана неговатељице тј. сестре нудиље. Оне их хране, купају, перу, чешљају, чисте, пресвлаче, негују их и чувају на исти начин као што то раде добре мајке.

Ако нема довољан број деце до навршене 4 године живота да се за њих оснивају обданишта за одојчад и малену децу (испод 20), онда се може за ову децу у обданишту са забавиштем отворити нарочито одељење. Рад у овом одељењу изводи се на исти начин као у обданишту за одојчад и малену децу.

б) Деца од 4 до навршене 7 године чине своју групу. Ово су деца која већ треба да походе забавиште.

Ако у обдаништима због маленог броја деце (испод 30) не постоји забавиште, онда ова деца треба да походе најближе забавиште.

У обданишту ова деца добијају храну, одмарају се, играју се и занимају, причају о стварима које су чула у забавишту, ако га похађају, и раде разне послове у башти, дворишту, радионици и по кући. Са њима ради васпитно и надзорно особље, забавиље и нудиље. Али са овом децом, и то нарочито у приватним обдаништима која су основала разна хумана удружења, могу радити и дежурне госпође-чланице тих удружења.

в) Своју групу чине опет деца од навршене 7 до 11 године живота. Ова деца су ученици основне школе.

Кад нису у школи ова деца раде у обданишту домаће задатке, уче лекције, одмарају се и играју, раде у радионици, преслишавају се и кад је потребно, спремају и програме за домаће забаве.

Са овом децом ради васпитно и надзорно особље (учитељи-ице, забавиље, или ако нема много ове деце, и нека друга подесна и искусна особа).

г) Највишу групу у обдаништима чине деца од 11 до 16 године живота. Ова деца походе вишу народну, грађанску, средњу или коју другу школу. Са овом децом ради се у обданишту на исти начин као са децом основних школа. И са овом децом ради васпитно и надзорно особље.

Није за препоруку да се једној васпитној надзорној особи повери више од 30 деце кад припадају деца истој групи, и више од 20 деце кад припадају разним поменутим групама. Док има у обданишту 20 до 30 деце довољна је за надзор само једна нарочито за то постављена

особа; кад се број деце повећа (40—60), онда се тражи постављење још једне васпитачице, неговатељице или надзорне особе према групи којој припадају приновљена деца.

У обданишту у којем раде само једна васпитачица и једна надзорна особа, ради се на овај начин: док је васпитачица запослена са једном групом деце, надзорна особа надзире другу групу — по упутствима васпитачице. Кад васпитачица пређе код друге групе и ради са истом, пређе надзиратељица код прве групе. Кад има у обдаништима већи број деце па и већи број васпитачица и надзорног особља, онда се деца поделе на групе у смислу овог Правилника, а тако да на 40—60 деце дође по једна васпитачица и једна надзорница, те се опет рад изводи као што је овде поменуто.

У обдаништима у којима постоје само неговатељице или само надзорно особље, пошто за васпитно особље нема потребе или нема довољан број деце, онда ово особље у споразуму са управитељицом обданишта међусобно подели децу, те се на тај начин олакшају послови.

Васпитном и надзорном особљу као и неговатељицама дужни су помагати како саветовањем тако и стварним радом, управитељи(ице) обданишта и чланови, чланице управних одбора приватних обданишта, нарочито кад су приватна обданишта основана од хуманих удружења. Чланице управних одбора приватних обданишта, које се приме дежурне службе у обдаништима, треба да се споразумевају са управитељем(ицом) обданишта и васпитним и надзорним особљем и да раде оне послове који су тај дан најпотребнији.

Чл. 16 — Редовно дневно занимање.

Рад у обданишту почиње у 7 или 8 часова ујутру, кад доведу родитељи децу, и траје сваког радног дана до 18 или 19 часова по подне, док не дођу родитељи по своју децу.

Ниједно дете не сме остати без занимања ни једног тренутка. Зато се организација целокупног дневног рада мора подесити тако да се сваком детету обезбеди редовно занимање и да се цело његово слободно време испуни забавним и корисним радом, који најбоље одговара узрасту и способностима појединаца.

Управитељи(ица) обданишта ће у споразуму са стручним особљем на првој седници сваке године израдити план редовног занимања у радне дане, као и у зимско и летње доба.

Овај план одобравају управне општине или управни одбори приватних удружења, те је обавезан за све особље и децу у обдаништима.

У овом плану одредиће се и радно време за сваку васпитну и надзорну особу као и за неговатељицу, управитеља(ицу) и свако друго лице које има непосредног посла са децом.

Код одређивања радног времена поједином стручном лицу и надзорном особљу треба водити рачуна о законским прописима који важе за поједине категорије чиновника и службеника. Забавиље, учитељи(ице) треба да раде толико часова дневно, колико раде забавиље и учитељи(ице) у државним школама. За њих важе и исти празници и распусти.

Исто тако и остало стручно или надзорно особље треба да ради толико часова дневно колико одговара законским прописима за исту категорију службеника.

Ако је потребно да стручно или надзорно особље ради и прековремено, онда управе ових установа треба да му дају нарочите бенефиције било у храни, стану или хонорару.

Чл. 17 — Књижнице и читаонице.

У обдаништима могу да постоје и књижнице и читаонице за стручно особље и за децу. Књиге и часописи имају нарочиту васпитну важност.

Књижнице и читаонице снабдевају се књигама и часописима који су потребни управи обданишта и стручном особљу за њихов рад, а затим књигама и часописима забавне и поучне садржине за децу и младеж.

У плану дневног редовног занимања одређиће се време читања књига и часописа из дечје књижнице у дечјој читаоници.

Послове књижничара у дечјој књижници и читаоници врши васпитачица уз помоћ деце.

Књижничари се одређују на првој седници сваке године.

Чл. 18 — Васпитна средства.

Обданишта морају имати сва потребна средства за неговање и васпитање деце.

Оваква средства за васпитање деце су разне слике, Фребелова и Монтесорина васпитна средства, а што је још важније, у радионици обданишта треба да се налази потребан материјал и справце, којима деца сама могу да израде разна васпитна средства.

Збиркама васпитних средстава, треба да рукује васпитно особље, које се сваке године изабере на првој седници.

Средства за негу малене деце набављају се по упутствима лекара специјалисте за малену децу.

Књиге, часописе и сва васпитна средства обданишта набављају из својих буџета или из прихода које примају нарочито у ту сврху као што су поклон, суфицити разних, домаћих претстава или забава, и друго.

Чл. 19 — Дисциплинско-васпитне мере.

У случајевима када се дете покаже непослушно, или када се непристојно понаша, или када прави неред, или када се покаже немарно и алкаво у вршењу својих дужности, или када се код њега почне запажати леност и суровост, васпитно и надзорно особље настојаће да се подесним начином у виду опомене и поуке такве појаве предупреду и временом искорене. Ако при томе опомене и поуке не би биле довољне, примениће се и строже дисциплинско-васпитне мере.

При одређивању дисциплинско-васпитних мера ваља настојати да се одреди она мера која је за дани случај најприкладнија и најподеснија да дете одучи од даљег вршења поменутих и сличних иступа. Осим тога ваља увек имати у виду индивидуалне особине детета према коме се дисциплинско-васпитна мера одређује. Строже дисциплинско-васпитне мере су на пр.: забрана играња са друговима; наредба да дете изврши неки рад кад други играју или шетају, забрана чега што чини детету задовољство.

Дисциплинско-васпитне мере одређује управитељ(ица) обданишта у споразуму са стручним особљем.

О отпуштању детета из обданишта решава на образложени предлог управитеља(ице) обданишта онај ко обданиште издржава.

Најбоље васпитно средство је леп пример. Ово важи нарочито у опхођењу са децом у обда-

ништима. Обданиште замењује деци домаћу кућу, а васпитачи и надзорно особље родитеље, браћу и сестре. Особље треба да је у опхођењу са децом љубазно, свака поруга и телесно кажњавање забрањено је.

Најбољи успех у васпитању и неговању деце може се постићи тада када се особље у обдаништима међусобно у раду помаже, те са пожртвовањем самоодрицањем и љубављу врши своје дужности.

#### Чл. 20 — Спискови:

Да би васпитно и надзорно особље могло што савесније и тачније вршити васпитни задатак у обданишту треба да води:

1) Прозивник деце оне групе која је појединој васпитачици и надзорници додељена. У тај прозивник бележи се присутност деце и разлози изостанка.

2) Дневник рада. У дневник рада бележи особље све оно што се поједини дан у обданишту са децом радило. Најбоље је да је дневник рада за један дан унапред написан, јер то значи да је васпитачица спремила све што је за тај дан потребно.

3) Књигу о особинама појединог детета и дневним доживљајима са децом. Ова је књига врло важна за упознавање индивидуалних особина деце и може васпитачици најбоље послужити у њезином стручном раду. Вођење ове књиге је доказ да се васпитно особље интересује за телесни и душевни развој појединог детета.

4) Књигу о дневним извештајима управитељу(ици) обданишта. У ову књигу која се налази код управитеља(ице) стручно особље бележи све оне догађаје и све оне ствари које треба да се

реше у споразуму са управитељем(ицом) и које треба он да зна.

5) Инвентарну књигу свога одељења. У ову књигу уписује све што се налази у одељењу у коме ради и за које одговара, сав материјал и васпитна средства које је примило, као и расходовање ствари за које одговара.

Целокупном особљу препоручује се највећа штедљивост. Под штедљивошћу се разумева штедљива потрошња материјала, огрева, осветљења и др., чување просторија, намештаја, рубља, одела, књига, васпитних средстава и свих предмета који се употребљавају.

Лица којима је поверено чување инвентара, треба да се брину да ништа не понестане и не пропадне. У случају доказане немарности дотично лице је лично одговорно.

#### Чл. 21 — Кућни ред.

Све особље обданишта мора се строго придржавати кућног реда, који ће изградити управитељ(ица) обданишта у споразуму са стручним особљем, а на основу овог Правилника.

Кућни ред одобравају она надлештва која су обданиште основала и која их издржавају. У случају неспоразума решава надлежно министарство.

#### Чл. 22 — Седнице и већа.

Да би особље обданишта што савесније и правилније вршило своју дужност и радило по прописима овог Правилника, потребно је да управитељ(ица) обданишта одржава са целокупним особљем седнице, којом приликом ће свима лепим и стварним говором објаснити важност и задатак обданишта и важност заједничког рада у циљу постизања што бољег успеха.

Са стручним особљем одржаваће специјална већа, на којима ће се расправљати о стручним питањима која су важна за развој и напредак обданишта, о распореду и подели рада, о методама васпитног рада и неговања деце, о исхрани, о важним доживљајима и празновањима, о дисциплинско-васпитним мерама и о свима оним важнијим питањима за чије је решавање потребна сагласност управитеља(ице) и стручног особља.

#### Чл. 23 — Храна.

Храна, коју дају обданишта, склоништа и школске кухиње деци, мора у сваком погледу потпуно да задовољава потребе дечјег организма дотичног узраста. Она не треба да буде луксузна, али мора бити рационална, како са здравственог тако и са економског гледишта, и мора да буде и у квалитативном и у квантитативном погледу беспрекорна.

Свака установа мора имати таблицу јела и прописе за састављање дневног и недељног јеловника. Управитељ установе саставља јеловник за једну недељу унапред, који потписује лекар установе.

#### Чл. 24 — Уређење обданишта.

Обданишта морају бити тако уређена да одговарају својој главној сврси, наиме, да замењују деци дом и породични живот.

Свако обданиште мора имати довољан број великих и светлих просторја које се могу лако ветрити и очистити. Највећу пажњу треба посветити просторијама у којима се одојчад и малена деца одмарају, у којима се школска деца задржавају и раде своје задатке, где деца ручају, и просторији која служи деци као радионица. Собе треба да су моловане као што су собе код куће,

на прозорима мора бити цвеће, а на здовима треба да висе слике деца воле да гледају.

У собама треба да су столови и столице, а не клупе, и ормани, који одговарају величини деце. У орманима деца чувају своје ствари: књиге, играчке и алатке које су потребне за израду ручних радова.

За слабуњаву децу мора бити одређена нарочита просторија са столицама за одмарање. Ове столице треба да су такве да их деца могу за лепог времена пренети у двориште.

Важно је да има свако обданиште двориште и башту. Радови у башти у пролеће и јесени су веома корисни за децу, а исто тако и грудвање, санкање и клизање зими.

Ниједно обданиште не сме бити без домаће апотеке, термометра и средстава за дезинфекцију. Само ако је могуће, нека има свако обданиште и своју амбулантну собу где се врше лекарски прегледи деце.

Поред ових просторија свако обданиште треба да има још и просторије за управу, одељак за кухиње и за прање судова, перионицу за прање рубља, купатило, одељак за оставу животињих намирница и других ствари, шупу за дрва и енглеске нужнике.

Обданишта са забавиштем треба да имају још и нарочита одељења за забавиште, где се деца од 4 до 7 године пре и после подне вазпитавају по плану и програму за забавишта.

Сва обданишта морају имати у своје инвентару и довољан број дечјег рубља, хаљина, кецеља, и друго, како би се деца за време боравка у овим установама могла пресвући.

Нарочите одредбе

Чл. 25 — Уређење обданишта за одојчад и малу децу.

Како су одојчад у обданишту због свакодневне промене средине и начина живота више угрожена неголи у дому за одојчад, где се она стално налазе, обданиште треба да је уређено и вођено по свима прописима хигијене.

Просторије у којима деца проводе дан морају имати најмање 8 м<sup>3</sup> ваздуха за свако дете. Под треба да је покривен линолеумом или да је од другог каквог правог и глатког материјала да се на лак начин у свако време може опрати водом или дезинфекционим средствима. Зидови треба да су окречени по могућству солидно и на потпуно глаткој подлози премазани масном бојом до висине 150 см.

Поједине просторије треба да примају највише 8 одојчади. Најповољнији је систем „боксова“ како би преглед и надзор над свима одељењима био што лакши.

Обданиште за одојчад треба да има: одељење за пријем деце, са добрим осветљењем и проветравањем, гардеробни орман са засебним одељењима за свако поједино дете, купатило, сунчано одељење за боравак одојчади и мале деце по могућству са терасом према југоистоку, собу за изолацију болесне деце и млечну кухињу.

Свако одељење мора имати свој засебан лавабо са текућом водом, зидни термометар, један сто за превијање и затворени суд за прљаве пелене.

За свако одојче треба да је спреман засебан дечји метални креветић, орманче са цело-

купним прибором, чешаљ, четкица за косу, топломер, два мала лаворића, теглица са вазелином, кутија са прашком за посипање, а за веће одојче и један ноћни суд.

За децу која уче ходати потребан је „дубак“ или „гајбе“, а за децу од приближно 18 месеци до навршене 4 године потребни су столови и столице са наслоном, који одговарају њиховој величини, и столови за одмор и лежање (лежишта).

Исто тако ова обданишта треба да имају играчке и све остале потребе за правилан телесни и душевни развитак деце тога доба.

Чл. 26 — Уређење обданишта са забавиштем.

Просторије обданишта у којима деца од 4 до навршене 7 године живота проводе дан, морају имати најмање 6—8 м<sup>3</sup> ваздуха за свако дете. Под треба да је покривен линолеумом или да је од другог каквог равног и глатког материјала, који је рђав спроводник топлоте, да се брзо и на лак начин у свако време може опрати водом или дезинфекционим средствима. Зидови треба да су светло обојени и по могућству солидно и на потпуној глаткој подлози премазани масном бојом до висине 150 см. Зидови у просторијама које су одређене за забавиште треба да су до висине 150 см. намазани црном бојом, како би они могли послужити деци место школских табла.

За 30 до 40 деце потребна су најмање два одељења од којих једно служи за забавиште, а друго за трпезарију и одмор. За ову децу је безусловно потребно двориште са игралиштем. Поред поменутих просторија потребна је још гардероба за остављање дечјих о-

дела, хаљиница и слично, једна соба за изолацију оболеле деце, по могућству једна соба која ће служити као радионица за децу, купатило са тушевима и малим базеном за прање ногу и кухињом са потребним просторијама.

Дневна одељења могу имати један лавабо са текућом водом, видни термометар, столове и столице са наслоним, ормане за играчке и вазпитна средства.

Намештај мора бити прилагођен узрасту деце и такав да се може лако чистити и опрати. Школске клупе су забрањене.

Потребно је да има свако дете засебно лежиште за дневни одмор, покривач, убрбус, чашу, четкицу за зубе, марамицу, а малена деца и свој ноћни суд. Обданиште мора да има већи број густих чешљева, који се редовно чисте у лизолу.

Чл. 27 — Уређење обданишта за школску децу.

Просторије у овим обдаништима морају одговарати у хигијенском погледу законским прописима о хигијени школе и здравственој заштити ученика.

За најмање 40 деце потребна су два одељења, од којих једно служи као трпезарија и за учење, а друго за одмор, игру и телесне вежбе. Поред тога препоручује се да деца имају и своју радионицу за израду разних ручних радова. Потребно је још: гардероба, једна соба за изолацију оболеле деце, двориште са игралиштем, башта, купатило са тушевима и малим просторијама за остављање животних намирница и за прање судова.

Свака дневна соба треба да има ливабо са текућом водом. Намештај треба да је прилагођен узрасту деце. Ножнице се морају инсталирати засебно за девојчице и засебно за дечаке.

За слабију децу потребан је довољан број лежишта за одмор.

Свако дете мора имати свој убрбус, чашу, четкицу за зубе и густи чешаљ.

Чл. 28 — Уређење склоништа и школских кухиња.

Просторије склоништа и школских кухиња морају одговарати у хигијенском погледу законским прописима о хигијени школе и здравственој заштити ученика.

Уређена су склоништа по угледу на обданишта за школску децу, с том разликом, да немају толики број просторија, те се обично налазе у зградама народних школа.

Школске кухиње имају кухињу и трпезарију.

Чл. 29 — Дужности управитеља(ице) обданишта.

Управитељу(ици) обданишта потчињена су сва одељења у обданишту. Он руководи целокупном управом обданишта, администрацијом и економијом.

Управитељ(ица) обданишта је дужан да се у свему придржава прописа правила која ће на основу овог Правилника прописати општине или удружења која обданишта издржавају.

Његова је највећа дужност да се изводи рад у обданишту у смислу прописа и да се стара о томе да се сувише не издаје, да се много не троши и да се чувају зграде, просторије, намештај, имовина и све остало.

Дужности управитеља су педагошке и управно-административне.

Педагошке његове дужности су:

1) да се брине да влада у обданишту прави дух тј. дух радости и воље за рад. Потпомаган од месног школског одбора, дечјег уреда или од управних одбора и од васпитног и надзорног особља, управитељ се брине да деца док се налазе у обданишту нађу у обданишту замену за породични живот и родитељску негу, а та замена је љубав, другарство, међусобна помоћ, захвалност, али и послушност, лепо понашање и ред;

2) да даје васпитном и надзорном особљу упутства за њихов рад;

3) да врши надзор над целокупним васпитним и заштитним радом и да води рачуна да васпитно и надзорно особље ради по прописима овог Правилника и по упутствима, која му даје он, или лекар на основу овог Правилника;

4) да спрема све што је потребно да се прославе и свечаности у обданишту изврше што свечаније. Организује и изложбе дечјих радова;

5) да сазива редовне и ванредне седнице и већа целокупног или само стручног особља и шаље преписе записника ових седница и већа месном школском одбору, дечјем уреду или управном одбору приватних обданишта;

6) да води рачуна о телесном и душевном развоју појединог детета на тај начин што више пута обилази сва одељења, да је у сталној вези са васпитним и надзорним особљем, да одржава везе са родитељима деце и да се на лицу места упознаје са социјалним приликама у којима родитељи и деца живе, да води рачуна

о томе како деца долазе у обданиште и како се понашају кад иду у школу или кућама, те да на основу сопствених опажања у свима оваквим приликама и сам у циљу бољег васпитања утиче на поједино дете;

7) да у споразуму са стручним особљем примењује подесне дисциплинске мере.

Управно-административне дужности управитеља(ице) су:

1) да на почетку сваке школске године скупља пријаве за упис у обданиште, те их на основу тачних података доставља најкасније за 8 дана после почетка школске године са својим мишљењем надлежном уреду или одбору на решење;

2) да врши распоред деце по групама и да одреди стручно особље за поједине групе према прописима овог Правилника;

3) да се сваког дана сам или заједно са лекаром увери да је храна довољна и укусна, хигијенска без приговора, те да влада у кухињи ред и чистоћа; исто тако се мора бринути за ред, чистоћу и хигијенско стање у свима одељењима;

4) да издаје сваког дана одређен оброк хране на основу јеловника из магацина, те да о томе води тачан записник;

5) да води деловодни протокол, врши сву преписку, чува архиву и даје родитељима и јавности извештаје о раду и развоју обданишта.

6) Ради тачног и прегледног вођења полова треба да води следеће књиге:

а) Дневник. У тај дневник управитељ бележи дневно стање деце, број пријављених и издатих obroка хране, дневно занимање деце и нарочите догађаје.

б) списак деце, са тачним подацима о деци и њиховим родитељима.

в) Списак особља.

г) Књигу исхране.

д) Дневник магацина.

ђ) Инвентарну књигу.

е) Књигу благајне.

ж) Хронику обданишта, у коју се од оснивања обданишта бележе сви важнији догађаји у току сваке године.

7) Управитељ(ица) треба да на свршетку сваке године подноси надлежном уреду или одбору годишњи извешај и то:

а) списак особља са подацима о њиховој способности и годишњом оценом рада;

б) списак мушке и женске деце по годинама живота, вероисповести, завичајности, по школама и разредима које походе, о успеху у школи, о социјалном стању детета и о његовом владању у обданишту;

в) преглед здравственог стања, боловања и смртних случајева деце;

г) извештај о хигијенским приликама у обданишту, и шта се предузело у том погледу;

д) стање инвентара са предлозима о расходовању;

ђ) стање магацина и радионице;

е) извештај о постигнутим успесима у раду у башти;

ж) стање зграда и целокупне имовине обданишта;

з) рачун колико је коштало издржавање појединог детета годишње и дневно;

и) биланс благајне према кредитима одобреним на основу буџета, и обрачун свих осталих прихода и расхода.

8) Управитељ(ица) доставља образложене предлоге о удаљивању појединог детета надлежном уреду или одбору на решење;

9) Управитељ(ица) доставља предлоге о премештају особља надлежном уреду или одбору, или преко ових уреда или одбора надлежном министарству кад престане потреба, кад не показују успеха у своме раду, занемарују своју дужност и немају воље ни љубави за рад, или кад се неће придржавати прописа овог Правилника.

У обдаништима са малим бројем деце оно стручно лице коме је поверена управа обданишта врши и све послове који су овим Правилником прописани за стручно особље.

Чл. 30 — Дужности лекара.

У обдаништима за одојчад и малену децу у којима може бити лекар и управитељ, врши лекар — и све дужности управитеља обданишта.

У обдаништима са забавиштем и обдаништима за школску децу, у склоништима и школским кухињама дужности лекара одређене су Правилником о делокругу, деловању и дужностима школске поликлинике и школског лекара, прописаном на основу § 110 Закона о народним школама.

Поред ових дужности, дужност је лекара у обдаништима:

1) да обилази више пута све просторије и води рачуна о хигијени и чистоћи свих одељења као и да се уверава о прописном прављењу јела, прању рубља и др.;

2) да свако дете пре пријема прегледа и утврди да ли је у здравственом погледу способно за пријем;

3) да у обданишту за одојчад одреди која мајка трба да дође у обданиште, да подоји своје одојче;

4) да даје упутства стручним сестрама ну-диљама за њихов рад и да се уверава да оне тачно раде по његовим упутствима;

5) да врши систематски преглед сваког де-тета када се разболи;

6) да врши једанпут недељно општи кон-тролни преглед деце;

7) да предузима све мере за сузбијање за-разних болести и да се брине за здравствени напредак деце;

8) да се брине о томе, да ниједно дете не буде примљено у обданиште док траје инку-бација болести;

9) да се брине о томе да су сва деца цеп-љена против великих богиња;

10) да се брине о томе да је целокупно особље лекарски прегледано;

11) да се брине о томе да све ове уста-нове воде за свако дете „Здравствено-социјални лист”.

Лекар издаје сва наређења преко упра-витеља(ице), а када се укаже нарочита потреба и директно стручном особљу обданишта. Изве-штаје о здравственом стању деце и особља као и о хигијенским приликама и што треба пре-дузети у том погледу лекар доставља управите-љу(ици) ових установа.

Чл. 31 — Дужности васпитног особља.

Сваки васпитач(ица) мора добро познавати децу коју васпитава како с обзиром на њихову телесну конструкцију, тако и с обзиром на њихов душевни развој.

Васпитач(ица) мора бити у свом опхођењу са децом увек праведан, доследан, љубазан и строг, а никада зловољан и превртљив.

Он сам мора бити деци најбољи пример.

Васпитачи морају увек дати побуде деци да су радосна. Радост је најбоље васпитно сред-ство. Радост код занимања, радост у игри, радост у учењу. Радост учини децу да су добра, по-слушна и дружељубива, она уклања сваку мржњу и непријатељство.

Васпитач који је постигао да су његова деца радосна и слободна, али пристojна у понашању и опхођењу, постигао је најбољи успех у ва-спитању.

Васпитачи потчињени су управитељу ових установа као својем непосредном старешини.

Сваки васпитач(ица) је дужан да остане уз своју групу деце и њоме ради све по-словце који су за њега предвиђени у плану редовног дневног занимања, а према прописима овог Правилника.

Васпитачева дужност је да се брине за телесни и душевни развој свакога детета. Он води децу у шетњу, на купање, ради са њима у башти и у радионици, пева са децом, чита им приче и песме, помаже им у изради домаћих задатака, спрема са њима програме за домаће празнике и свечаности, вежба са њима соколске и спортске вежбе и игре, води рачуна о њиховом животу код куће, о њиховом доласку у обда-ниште и поласку у шкјолу и кућама и не пропу-шта ниједну прилику којом би могао посматрати особине појединог детета, те на основу доби-вених опажања утиче на телесни и душевни на-предак појединог детета.

Васпитач је дужан да даје упутства надзорном особљу како се треба опходити са децом и што треба да раде кад није васпитач присутан.

За вршење целодневног напорног васпитног рада васпитачи уживају поред своје плате бенефиције које им даје управа ових установа: станарину, стан или храну или обоје.

Ако васпитачи не врше своју дужност како треба, управитељ установе може их увек ставити на расположење надлештву које их је поставило. Уосталом важе за васпитаче учитеље(ице) и забавиље и прописи Закона о народним школама.

Чл. 32 — Дужности надзорног особља.

Надзорно особље које обично постављају надлежни управни одбори или дечји уреди на терет својих буџета или Министарство социјалне политике и народног здравља из редова стручних сестара нудиља дужно је да:

1) помаже лекару при прегледу деце и да извршује његове наредбе које се односе на негу оболеле деце;

2) негује одојчад и децу на тај начин што их купа, пере, чешља, чисти, пресвлачи, храни, изводи са њима различите вежбе, пева им песме, прича приче, са њима се игра, присуствује обедима, води рачуна о уредности и чистоћи дечјег одела и обуће, о њиховом лепом понашању;

3) будно пази на све евентуалне знаке обољења код деце, за коју се сумња да су заразно оболела одмах изољује, примењује све мере прве помоћи код обољења и у сваком случају озбиљнијег обољења или сумње на заразу одмах обавештава обданишног лекара и непосредно, ако се налази у обданишту или преко управитеља(ице) обданишта;

4) посећује оболелу децу која се због болести налазе код својих родитеља, те се брине о њиховом здрављу по упутствима лекара, а у споразуму са управитељем(ицом) обданишта;

5) помаже васпитно особље у његовом раду и у свему се стара о деци кад васпитно особље није ту;

6) сарађује са свима органима обданишта у одржавању опште хигијене обданишта;

7) увек ради према дневном распореду рада, те се придржава кућног реда и то на основу прописа правилника обданишта израђеном на основу овог Правилника;

8) у обданишту за одојчад води стручна сестра нудиља и млечну кухињу.

Надзорно особље које је везано за ове установе ужива поред плате и стан и храну, што ће му осигурати надлежни управни одбори или општине.

Ако надзорно особље не врши своју дужност како треба, управитељ установе може га увек ставити на расположење надлештву које га је поставило.

Чл. 33 — Кухиња и куварица.

Кухиња служи за спремање јела. Кухињу води куварица са помоћним особљем, ако је потребно. Јела се спремају према утврђеном недељном јеловнику. Јеловник саставља управитељ(ица) установе споразумно са лекаром.

Јела морају бити здрава, укусна и течна, а према прописаном кућном реду на време готовата.

У кухињу има приступ само особље које је у њој запослено и лица која долазе службеним послом, и она деца коју управитељ(ица) установе одреди да у кухињи помажу.

Сви судови и справе у кухињи, као и сва кухиња, морају увек бити примерно чисти.

Куварица мора за време рада у кухињи носити белу кецељу, исто тако и девојчице које помажу у кухињи.

Потребне артикле требају куварица сваког дана ујутру за исти дан са требовањем, које управитељ(ица) саставља према прописаној табели исхране, а за спремање јела које јеловник прописује.

Таблицу исхране прописују месни школски одбори, дечји уреди или надлежни управни одбори према здравственим прописима.

#### Чл. 34 — Трпезарија.

Трпезарију одржавају у реду: надзорно особље или по упутствима и под надзором надзорног особља старија (женска) деца, која морају за време рада носити чисте беле кецеље.

Они морају како судове тако и саму трпезарију одржавати примерно чисто. У трпезарији је за време ручка присутно надзорно особље и васпитно особље ако и оно прима у овим установама храну. Са васпитног гледишта је најбоље ако надзорно и васпитно особље руча са децом.

Дежурна надзорница или васпитачица је одговорна за ред и чистоћу у трпезарији — сваки неред или непокоравање јавља се управитељу(ици).

#### Чл. 35 — Послуга.

Управе обданишта, склоништа и школских кухиња примају послугу у службу према указаној потреби и буџетској могућности. Оне им одређују висину дневне награде према послу-

Отказни рок за обе стране је 15 дана, сем у случају кривичног деликта или угрожења мира, рада и имовине.

Дужности послуге одређује управитељ(ица) ових установа правилником који одобрава надлежни уред или одбор.

Свако лице послуге дужно је чувати имовину установе. Намерно или непажњом упропашћене ствари дужно је надокнадити.

Приликом примања или предавања дужности послуга ће примати односно предавати ствари по реверсу управитељу(ици) обданишта односно руковаоцу инвентара.

#### Чл. 36 — Купатило.

Купатило у овим установама, ако га има, служи за купање деце и особља.

Купатило мора увек бити чисто, а чишћење врши једно лице од послуге које одреди управитељ(ица).

У одређено време купају се засебно мушка, засебно женска деца и засебно особље, што управитељ(ица) одређује засебним наређењем.

Деца се купају под надзором надзорног особља. Маленој деци помаже код купања сестра надзорница.

Деца која имају неку болест не купају се са осталом децом, већ одвојено.

После сваког купања послуга очисти и дезинфикује купатило.

#### Прелазна наређења

Чл. 37 — Сва постојећа обданишта и склоништа морају најкасније за годину дана после ступања на снагу овог Правилника саобразити своје уређење и рад одредбама овог Правилника; у противном случају неће се моћи њиме користити.

Чл. 38 — Ниједно ново обданиште или склониште не може се отварати, ако није израдио своја Правила на основу овог Правилника, а према приликама у месту где се налази.

Чл. 39 — Овај правилник ступа на снагу кад га потпише Министар просвете.

§ 8 — Основна школа траје четири године (први, други, трећи и четврти разред), а виша народна школа за децу која су свршила основну школу па до навршене четрнаесте године такође четири године (први, други трећи и четврти разред).

За свих ових осам разреда школовање је обавезно.

§ 9 — За децу којој државни језик наше Краљевине није матерњи може се уз основну школу отворити приправни разред. Он се не рачуна у прописани број година обавезног школовања. Упис у приправни разред није обавезан.

§ 10 — Деца, која после свршеног четвртог разреда основне школе продуже школовање у грађанској, средњој или којој стручној школи, ослобођавају се од даљег похађања народне школе. То вреди и за оне ученике који пре навршене четрнаесте године оду на занат и трговину или походе занатску трговачку школу.

Ко из поменутих школа, односно заната, иступи пре времена када би свршио обавезно

школовање у народној школи, мора се вратити у њу да доврши прописано осмогодишње школовање.

§ 11 — У основној школи врши се само редовна настава. У вишој народној школи врши се редовна или скраћена настава.

Колико ће бити олакшица у погледу распореда рада по месецима у години за оне разреде више народне школе који имају скраћену наставу одређује Министар просвете према месним приликама, по предлогу месног школског одбора и бана.

Уколико је редовна настава већ заведена остаје непромењена.

§ 12 — Где су родитељима неопходно потребна деца из виших народних школа као помоћ за време пољских радова може Министар просвете у разредима за које је потребно, на предлог месног школског одбора, увести редовну наставу у пет зимских месеци, од почетка новембра до краја марта, и скраћену наставу у остало време школске године.

§ 13 — Оснивање забавишта је обавезно за веће градове и индустријске центре.

Забавишта се могу отварати на захтев општина или родитеља, ако се за похађање упише најмање 50 деце, или где просветне власти то нађу за потребно.

Упис у забавиште није обавезан.

У забавишта се примају деца мушка и женска од навршене четврте године. Програм

и начин рада у забавишту прописује Министар просвете.

У забавишту се не сме изводити настава прописана за основне школе.

**§ 14** — Школе за недовољно развијену и дефектну децу похађају она деца која су неспособна да прате наставу у народној школи (слепа, глувонема, телесно и душевно заостала).

**§ 15** — Школе за недовољно развијену и дефектну децу издржавају се о државном или бановинском или заједничком трошку. Програм и начин рада у тим школама прописале Министар просвете нарочитим правилником. Ове школе су по правилу интернатски уређене.

Министар просвете ће одобрити, а према буџетским сретствима и помагати, и оне школе и установе за душевно заосталу и дефектну децу, које су основане од самоуправних тела, приватном иницијативом или од хуманих удружења.

Правила О. н. Бр. 9058 од 8 фебруара, 1935 год., о стручној спреми наставника школа за дефектну децу:

**Чл. 1** — Наставник школа за дефектну децу може бити учитељ-ица основне или грађанске школе, који је положио стручни испит за наставника школа за дефектну децу.

**Чл. 2** — Право на полагање стручног испита имају учитељи-це народних и грађанских школа који су:

1) положили учитељски дипломски испит и практични учитељски испит;

2) радили најмање 4 године у основној школи са врло добрим успехом;

3) хоспитовали 2 године у школама за дефектну децу;

4) здрави и имају здраве говорне органе, здрава чула и немају више од 30 година живота и

5) који се могу служити стручним делима којег страног језика.

**Чл. 3** — Учитеље-хоспитанте у школама за дефектну децу бира конкурсом Министарство просвете. Конкурс расписује Министарство просвете сваке године у месецу јуну за онолико учитеља-ца хоспитаната колико се утврди, на основу извештаја банских управа, да је потребно у дотичној години.

**Чл. 4** — Конкурсом изабране учитеље Министарство просвете додељује на хоспитовање и рад у заводе и школе за дефектну децу и то:

а) учитеље-хоспитанте за рад у школама за глувонему децу у Завод за глувонему децу у Београду, Загребу, Љубљани и у другим местима;

б) учитеље-хоспитанте за рад у школама за слепу децу и Завод за слепу децу у Загребу, Љубљани, Земуну и у другим местима;

в) учитеље-хоспитанте за рад у школама за недовољно развијену децу у помоћне школе у Београду—Земуну, Загребу, Љубљани и другим местима.

**Чл. 5** — Хоспитовање у заводима и школама за дефектну децу трајаће 2 године.

Распоред учитеља-хоспитаната по појединим заводима и школама извршиће сваке године Министарство просвете (Наставни отсек).

Чл. 6 — За време хоспитовања морају кандидати слушати као ванредни слушаоци на универзитету предавања из психологије, психопатологије, педагогике, анатомије, физиологије, хигијене, акустике и фонетике.

Учитељи-хоспитанти који раде у школама или одељењима, у местима, у којима нема Филозофског факултета, дужни су да набаве предавања из поменутих предмета.

Чл. 7 — За учитеље-хоспитанте важе за време хоспитовања исти законски прописи као и за остале учитеље и чиновнике.

Управитељи завода и школа за дефектну децу водиће о хоспитовању, раду, посећивању, предавања и владању хоспитаната нарочити записник и подносиће Министарству просвете полугодишње извештаје о употребљивости, марљивости и владању учитеља хоспитаната.

Учитељ-ица хоспитант, о којем управитељ завода и школе за дефектну децу поднесе извештај, да није способан за рад у овим школама, вратиће се у основну школу.

Чл. 8 — После двогодишњег хоспитовања и слушања предавања на универзитету учитељи-хоспитанти полажу стручни испит за наставнике школа за дефектну децу, пред нарочитом државном комисијом за стручни испит наставника школа за дефектну децу.

Чл. 9 — Државну комисију за стручни испит наставника школа за дефектну децу поставља Министар просвете за три године.

Претседник и чланови ове комисије узимају се из редова виших чиновника Министарства просвете или банских управа, професора универзитета, средњих и учитељских школа и настав-

ника школа за дефектну децу који имају специјалну спрему за ову врсту наставе.

Чланови државне комисије за стручни испит наставника школа за дефектну децу испитују предмете наведене у чл. 16 ових Правила.

Чл. 10 — Државна комисија за стручни испит наставника школа за дефектну децу поставља се:

а) за полагање стручног дипломског испита за наставнике школа за глувонеме код Просветног одељења Краљевске банске управе у Љубљани;

б) за полагање стручног испита за наставнике школа за слепе код Просветног одељења Краљевске банске управе у Загребу;

в) за полагање стручног испита за наставнике школа за недовољно развијену децу код Одељења за основну наставу Министарства просвете (Наставни отсек).

Деловођу стручног испита под а) и б) одређиће начелник Просветног одељења банске управе, а онога под в) начелник Одељења за основну наставу.

Деловођа нема права гласа.

На печату испитне комисије стоји: Државна комисија за стручни испит наставника школа за дефектну децу.

Чл. 11 — Стручни испит вршиће се у мају сваке године.

Кандидати се пријављују за испит у другој години хоспитовања, 6 месеци пред испит, а најкасније до 1 јануара сваке године.

Пријаве треба званичним путем послати државној комисији за стручни испит наставника школа за дефектну децу.

Пријави треба приложити кратак опис садашњег живота, школовања и рада, затим уверења да молилац задовољава свима условима из чланова 2 и 6 ових Правила.

Пријаве треба да буду таксиране по Закону о таксама.

Чл. 12 — Стручни испит је писмен, усмен и практичан.

Чл. 13 — По извршеним пријавама даће комисија коју претседник сазива на прву седницу у месецу јануару сваком кандидату општи писмени задатак из струке за коју се пријавио.

Кандидат мора израдити писмен задатак у времену од 3 месеца и послати га комисији 1 месец пре полагања усменог испита.

Рок за предају и преглед писмених задатака, као и време кад ће се полагати усмени испит одредиће претседник испитне комисије.

Писмени задатак саопштава кандидатима претседник испитне комисије.

Чл. 14 — Писмене задатке прегледаће и ставиће на крају своју укратко образложену оцену три члана комисије које одреди претседник.

Коначну оцену утврдиће испитна комисија. У случају једнаке поделе гласова одлучује претседник.

Чл. 15 — Кандидате, који су са оценом најмање добар (3) положили писмени испит, позива претседник комисије на усмени испит.

Чл. 16 — Усмени испит полагају кандидати из ових предмета:

Заједнички предмети за све струке:

- а) психологија и психопатологија са испитивањем даровитости;
- б) анатомија, физиологија и хигијена;
- в) педагогика лечења;

г) психофизиологија говора, говорне мане и њихово лечење.

Специјални предмети појединих струка:

1) за наставнике школа за глувонеме:

а) фонетика и специјална методика наставе глувонемих с нарочитим обзиром на терапију говора и вежбања чула;

б) историја и организација васпитања глувонемих.

2) За наставнике школа за слепе:

а) специјална методика наставе слепих с нарочитим обзиром на терапију покрета и вежбања чула;

б) историја и организација васпитања слепих.

3) за наставнике школа за недовољно развијену децу:

а) специјална методика наставе недовољно развијене деце с нарочитим обзиром на лечење душевних недостатака;

б) историја и организација васпитања недовољно развијене деце.

Чл. 17 — На усменом испиту испитује се по предметима. Усмени испит траје за сваког кандидата 15 минута за сваки предмет, а највише 2 часа укупно.

Претседник испитне комисије може према потреби скратити или продужити испитивање кандидата највише за 5 минута код појединих предмета.

За усмен испит саставља предметни наставник довољан број питања и распоређује их по 3 из сваког предмета на листиће.

Број листића за сваки предмет треба да је најмање за 3 већи од броја кандидата. Листићи једанпут извучени не долазе више на испит.

Испитна група кандидата оцењује се одмах по завршеном писменом испиту. Оцену предлаже испитивач, а о оцени одлучује се већином гласова.

При једнакој подели гласова одлучује претседник.

Успех кандидата оцењује се на свима деловима испита оценама слаб (2), добар (3), врло добар (4) и одличан (5).

Чл. 18 — Кад кандидат положи усмени испит с оценом најмање добар, пушта се на практични испит.

Практични испит састоји се из предавања у вежбаоници, које траје 30 минута за сваког кандидата.

Предавање се држи пред испитном комисијом у школи за глувонеми, слепе или недовољно развијене, према струци, за коју се пријавио кандидат. Да би се показала кандидатова способност за рад у нижим, средњим и вишим разредима ових школа, најбоље је да се држи предавање у III разреду.

При утврђивању оцене из практичног рада узима се у обзир само предавање. Оцена из практичног рада даје се одмах после предавања.

Чл. 19 — О току испита води се записник, у који се уноси кандидатова презиме, име, распоред писменог, усменог и практичног испита, питања која је кандидат добио, оцене из појединих предмета и коначна оцена о положеном испиту.

Чл. 20 — Кандидатима, који су положили испит издаје се сведочанство о положеном стручном испиту за наставнике школа за дефектну децу по обрасцу (1), које потписују сви чланови комисије и на коме је печат испитне комисије.

Записник и печат чува претседник комисије.

Чл. 21 — О сваком извршеном стручном испиту подноси претседник испитне комисије Министарству просвете писмен извештај.

Чл. 22 — Стручни испит наставника школа за дефектну децу еквивалентан је дипломском испиту наставника грађанских школа, пошто се и за овај испит тражи виша стручна спрема.

Чл. 23 — Стручни испит наставника школа за дефектну децу, које су положили пре ступања на снагу ових Правила, еквивалентни су положеним испитима по овим Правилима.

Чл. 24 — Ова Правила ступају у живот и добијају обавезну снагу од дана обнародовања у „Службеним новима” и од тога дана престају важити сви ранији прописи који би били противни њиховим прописима.

Формат 41×34

Образац1\*

### СВЕДОЧАНСТВО

о стручном испиту за наставника школа за дефектну децу

За владе Његовог Величанства Петра II Краља Југославије

Госп. . . . ., подаци . . . . .

Краљевине Југославије, вере . . . . .

рођен . . . . . године, у . . . . . среза

. . . . . бановине . . . . . син(кћи)

. . . . .

положи . . . . . је

пред Државном комисијом за стручни испит наставника школа за дефектну децу у . . . . .

. . . . . од . . . . . до . . . . .

. . . . . 19 . . . . . године

Стручни испит за наставника школа за де-

фектну децу

са општом оценом . . . . .

Ово му(јој) се Сведочанство издаје по §§  
15 и 162 Закона о народним школама.

Број . . . . .  
. . . . . 19 . . . . . године

(Печат)

Претседник

Државне испитне комисије,

Чланови Државне испитне комисије:

. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .  
. . . . .

**§ 16** — У циљу народног просвећивања и привредног усавршавања отварају се школе и привремени течајеви према потребама јединих крајева. Овамо спадају школе и течајеви за домаћице, као и течајеви за одрасле неписмене (аналфабете), и други течајеви.

#### Глава трећа. Отварање и издржавање школа

**§ 17** — Основна школа ће се отворити онде где у околини од 4 километара у полу-пречнику (радијусу) има најмање 30 деце обавезне да похађају школу.

Тамо где би приступ школи био отежан, школа ће се отворити и са 20 ученика.

Више народне школе отвараће се поступно према створеним условима у томе месту.

**§ 18** — У местима где нису испуњене погодбе за отварање школе, а има најмање 10—20 деце дорасле за школу, могу се отворити привремене школске станице или амбулантне школе.

У школским станицама траје рад од 1 септембра до краја јуна. Наставу изводи учитељ суседне школе три пута недељно по пола дана. У амбулантним школама рад траје пет месеци у једној школској години. У њима раде млађи учитељи који немају стално место службовања, него раде пет месеци у једном, а пет месеци у другом месту.

Управне општине дају за ове установе зграду, огрев и најпотребнији намештај као и подвозна сретства или накнаду за подвоз наставницима, а награду наставницима, додељује Министарство просвете.

На крају рада држи се испит у присуству школскога надзорника, на коме се утврђује рад и постигнути успех за свакога ученика.

У извршењу одредаба § 18 прописао је Министар просвете Правила II Бр. 32751 од 9 септембра, 1933 год., о амбулантним школама, — и Правила II, н. Бр. 33003 од 11 септембра, 1933 год., о школским станицама, — са наставним плановима и програмима.

Правила II Бр. 32751 од 9 септембра, 1933 год., о амбулантним школама:

Чл. 1 — Амбулантне школе отварају се у слабо насељеним местима, где нема могућности за отварање редовне школе и школске станице.

Задатак је ових школа да деци дају основна знања по нарочито подешеном програму који прописује Министар просвете.

Чл. 2 — Амбулантне школде отвара Министарство просвете, на предлог банске управе, ако у месту има најмање десеторо деце дорасле за школу.

Чл. 3 — За амбулантне школе управа општине даје:

1) светлу, суву и довољно пространу собу за учионицу и најпотребнији за стан учитеља;

2) најнужнији намештај, наставна средства и канцеларијски материјал, послугу и огрев за школу и учитеља.

Чл. 4 — За отварање амбулантне школе, уз довољно образложен предлог, треба придружити:

1) нацрт школске учионице и стана за учитеља са назначењем величина појединих просторија;

2) списак уписаних учесника са подацима о месту и времену рођења њиховог, о родитељима и њиховом занимању.

3) изјаву дотичне управне општине да је испунила све погодбе чл. 3 ових Правила.

Чл. 5 — Амбулантне школе имају четири разреда. У сваком разреду настава траје по 5 месеци непрекидно.

Школски рад траје од 1 септембра до 1 фебруара или од 7 фебруара до 1 јула.

У I разред ученици се уписују у исто време кад и ученици редовних основних школа.

На крају школског рада ученици полагају испит пред школским надзорником, а за случај његове спречености, пред учитељем редовне основне школе, кога одреди бан.

Испити за прелаз у старији разред и завршни испит из IV разреда полагају се од 1 до 4 фебруара или од 1 до 4 јула.

По свршеном испиту, у фебруару или јулу, ученици се преводе у старији разред, ако испит положе, иначе понављају разред.

Свршени ученици IV разреда добијају сведочанство које је у свему једнако сведочанству о свршеној основној школи.

Чл. 6 — Школска година се рачуна од 1 септембра до 31 августа, а школски одмор траје за ученике од свршетка нижег до поласка у виши разред.

У једној школској години ученик може свршити само један разред.

Чл. 7 — У I разреду амбулантне школе уписују се сва деца од 7 до 12 година живота.

Чл. 8 — У амбулантним школама раде првенствено нежењени учитељи, које поставља Министар просвете.

Чл. 9 — Учитељ добија оцену на сваком испиту амбулантне школе, а годишња му се оцена изводи из добивених оцена у школској години.

Чл. 10 — Све опште одредбе Закона о народним школама важе и за амбулантне школе.

Чл. 11 — Амбулантне школе се затварају кад се створе погодбе за отварање редовне основне школе, или када управне општине не испуне услове предвиђене овим правилима.

Наставни план и програм за амбулантне школе Краљевине Југославије Т. Бр. 47084 од 30 децембра, 1933 год.

Изузетно од § 44 Закона о народним школама, прописује се овзј привремени наставни план и програм за амбулантне школе у Краљевини Југославији, који ће важити од почетка 1933—34 школске године:

Наставни план за 1, 2, 3 и 4 разред амбулантних школа Краљевину Југославије

Редни број	ПРЕДМЕТИ	Број недељних часова по разредима				
		I	II	III	IV	Свега
1	Наука о вери с моралним поукама	1	1	2	2	6
2	Народни језик	10	9	6	5	30
3	Земљопис	—	—	2	3	5
4	Историја	—	—	1	3	4
5	Позивање природе и поуке о здрављу	—	—	3	3	6
6	Рачун с основима геометрије	5	5	4	4	18
7	Цртање	—	1	1	1	3
8	Лено писање	—	1	1	1	3
9	Практична привредна знања и умења (домаћинство с руч. радом)	—	—	3	3	6
10	Певање	2/2	2/2	1	1	4
11	Телесне вежбе по школском систему	4/2	4/2	2	1	7
	Свега	19	20	26	27	92

Настава у амбулантним школама траје непрекидно пет месеци у једној школској години и то: од 1 септембра до 1 фебруара или од 7 фебруара до 1 јула (чл. 6 Правила о амбулантним школама).

Напомена: Према потреби моћи ће се на предлог банских управа извршити редуција наставних часова и градива.

Наставни програм за 1, 2, 3 и 4 разред амбулантних школа Краљевине Југославије

I Наука о вери с моралним поукама

1, 2, 3 и 4 разред

Према програму за 1, 2, 3 и 4 разред основних школа.

## II Народни језик

Циљ: Читање и писање јасно и с разумевањем; правилно исказивање својих мисли; развијање осећања и смисла за лепо и добро и образовање народног поноса и свести о народном јединству.

### I разред

1) Ученик. Учитељ. Школа. Школске ствари и учила. Живот, рад и ред у школи.

Син, кћи, дете. Мати, отац, родитељи. Родитељска кућа. Кућне ствари. Живот, рад и ред у кући.

Биљке и животиње у најближој околини.

2) Учење наизуст: по две народне и уметничке песмице и по једна бајка, прича и басна — кратке и лако схватљиве.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по заједничким особинама.

Ручни рад ређањем, лепљењем, плетењем и резањем или којим другим начином са погодним материјалом.

4) Јасно изговарање гласова. Разговетно читање и шчитавање малих и великих штампаних и писаних слова латиницом или ћирилицом.

Читање речи, реченица и кратких штива лагано, течно и разумљиво.

Писање малих и великих слова, речи, реченица и штива читачки чисто.

Употреба великих слова и тачке.

### II разред

1) Породица. Друга, општина. Село и град. Занимање земљоправства. Видик. Сунце. Месец и звезде дан и ноћ. Четири стране света. Равница, брвнара, планина. Поток, река, језеро, море.

2) Учење наизуст: по две народне и уметничке песме и по једна бајка, прича и басна — кратке и лако схватљиве.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по међусобним заједничким особинама обилније него у I разреду.

Ручни рад као и у I разреду.

4) Читање и писање латиницом и ћирилицом.

Читање изрека, пословица, песмица и прича течно и лепо.

Распознавање речи и реченица. Употреба великих слова, тачке и знака питања.

III разред

1) Слободно причање и препричавање личних и заједничких доживљаја и утисака о појавама и догађајима у природи и друштву.

2) Декламовање и учење наизуст: по три народне и уметничке песме и по једна бајка, прича и басна.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по заједничким особинама — обилније него у I и II разреду.

4) Читање и писање латиницом и ћирилицом.

Читање течно и са разумевањем сваког штива из уџбеника и из других препоручених књига и листова.

Писање речи по диктату латиницом и ћирилицом. Преписивање речи и краћих реченица са латинице на ћирилицу и обратно. Писмени одговори на постављена усмена и писмена питања, — у кратком и правилном језичном изражавању. Писмо.

Два школска писмена задатка месечно: један латиницом и један ћирилицом.

Разликовање речи које означавају име, особину, радњу и број. Потврдна, одречна и упитна реченица. Употреба двеју тачки, запете и знака навода.

Напомена: У школама Дравске бановине цео овај програм изводи се на словеначком. У читанци три четвртине штива из словеначке, а једна четвртина из српскохрватске књижевности. Преписивање с латинице на ћирилицу и обрнуто. Читање лакших и кратких саставака приповедног садржаја. Препричавање, учење напамет и рецитовање састава и песама, Диктат и саставци на основу обрађеног штива. Два задатка на полугодиште. Разлике у језику уче се у обиму обрађене словеначке граматике и правописа. Говорне вежбе с обзиром на богаћење речи и упозоравање на говорне, правописне и граматичке разлике између словеначког и српскохрватског књижевног језика.

Један час употребиће се недељно за српскохрватски језик.

IV разред

1) Слободна причања, препричавања и критика разматрања појава и догађаја у природи и у друштву.

2) Декламовање и учење наизуст: по четири народне и уметничке песме и по једна бајка, прича и басна.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по заједничким особинама, — обилније него у III разреду.

4) Читање и писање латиницом и ћирилицом.

Читање са разумевањем, логично и лепо из уџбеника и из других препоручених књига и листова.

Писање реченица по диктату — латиницом и ћирилицом. Преписивање штива са латинице на ћирилицу и обратно. Писање краћих песама и штива по сећању. Описивање предмета, појава и догађаја. Писмо.

Два школска писмена задатка месечно: један латиницом и један ћирилицом.

Познавање свих врста речи.

Проста и разграната реченица. Подмет, прирок и предмет.

Напомена: У школама Дравске бановине поступа се и градиво проширује као у напомени за III разред. Два задатка на полугодиште. Два часа недељно употребиће се за српскохрватски језик.

### III Земљопис

Циљ: Познавање отаџбине и развијање љубави према њој.

#### III разред

1) Утврђивање земљописних појмова стечених у I и II разреду током целокупне наставе.

2) Земаљски и водени облици: равница, брежуљак, брег, брдо, планина, пећина, клисура кланац, долина, извор, поток, река, језеро, море; залив, острво, полуострво. Саобраћајна средства: пешачки, колски, железнички, водопловни и ваздухопловни путеви: животиње, кола, железница, аутомобил, трамвај, брод, крилатице; пошта, телеграф, телефон и радио. Све стране света.

3) Упознавање земљописних знакова: равница, брдо, река, језеро, море, железнички пут, село, град, граница.

4) Завичајна бановина: положај, граница, облик, земљиште, воде и реке, клима, производи, становништво, средишни град и остала већа места, биље и животиње, руде и минералне воде, саобраћај, школе, управа.

5) Остале бановине: назив и седиште банских управа.

6) Појам о држави: назив, грб, застава, Краљ, влада и управне власти — све у најкраћем обиму.

#### IV разред

1) Понављање градива из III разреда.

2) Изучавање свих осталих бановина на исти начин као што је рађено са завичајном бановином.

3) Кратак целокупан преглед Краљевине Југославије. Име, положај, границе, величина; главне групе планина, низије; воде (веће реке, језера, мора; знатније минералне воде) клима; становништво (број, народност, насељеност, вера, занимање, производи); већи градови, саобраћај, просвета, управна подела.

4) Суседне државе: име, престоница, број и занимање становништва. Везе са нашом државом.

5) Југословени ван граница наше државе.

6) Положај Југославије на Балканском Полуострву у Европи и на глобусу.

#### IV Историја

Циљ: Упознавање ученика с прошлошћу југословенског народа и васпитање у националном духу.

#### III разред

У овом разреду обрадиће се биографски (у вези са народним предањем) ове историјске личности:

1) Ћирило и Методије.

- 2) Свети Сава.
  - 3) Краљевић Марко.
  - 4) Кнез Лазар.
  - 5) Никола Шубић Зрињски.
  - 6) Карађорђе.
  - 7) Штросмајер.
  - 8) Краљ Петар Велики.
  - 9) Краљ Александар Карађорђевић
- IV разред
- 1) Сеоба Јужних Словена у данашњу до-  
мовину.
  - 2) Примање хришћанства и писмености (Ги-  
рило и Методије, Климент и Наум).
  - 3) Господетско Поље.
  - 4) Покушај Људевита Посавског да оснује  
југословенску државу.
  - 5) Краљ Томислав и народно богослужење  
код Хрвата и Гргур Нински.
  - 6) Прилике у Хрватској за време краља  
Звонимира и његовог наследника.
  - 7) Краљевина у Зети.
  - 8) Кулин Бан.
  - 9) Стеван Немања.
  - 10) Стеван Првовенчани.
  - 11) Краљ Милутин.
  - 12) Цар Душан.
  - 13) Дубровник и његов значај.
  - 14) Турска освајања.
  - 15) Кнез Лазар и борбе Југословена с Тур-  
цима.
  - 16) Краљ Твртко I-ви краљ Срба и Хрвата.
  - 17) Стеван Високи.
  - 18) Деспот Ђурађ Бранковић и грофови  
цељски.
  - 19) Турска освајања југословенских земаља.
  - 20) Народне борбе против туђина (ускоци  
и хајдуци).

- 21) Селачка буна код Хрвата и Словенаца  
(Матија Губец).
  - 22) Мехмед Соколовић.
  - 23) Војна крајина.
  - 24) Протестански покрет код Словенаца и  
Хрвата.
  - 25) Погибија Зрињског и Франкопана.
  - 26) Пораз Турака под Бечом и велика се-  
оба Срба.
  - 27) Ослобођење Црне Горе.
  - 28) Први устанак под Карађорђем.
  - 29) Стварање Илирије.
  - 30) Други устанак под Милошем Обрено-  
вићем.
  - 31) Народни препород Југословена.
  - 32) Југословени у покрету 1848.
  - 33) Развитак југословенске мисли (Михаило  
Обреновић, Штросмајер, Блајвајс).
  - 34) Ратови за независност Србије и Црне  
Горе (1876—1878) и њихове последице.
  - 35) Краљ Петар Велики.
  - 36) Балкански ратови.
  - 37) Светски рат.
  - 38) Ослобођење и уједињење Југословена.
  - 39) Краљ Александар Карађорђевић.
  - 40) Кратак преглед стварања наше државе  
од 1804—1918.
- V Познавање природе и поуке о здрављу
- Циљ: Разумевање природних појава, по-  
знавање природних закона, искоришћавање при-  
родних сила и љубав према природи. Неговање  
човечјег здравља.
- III разред
- A. Познавање природе
- 1) Година, четири годишња доба. Топлота,  
ветар, магла, киша, снег, град, роса, слапа; пње.

2) Домаће животиње и биљке. Важније промене на биљу и животињама у разна годишња доба.

3) Значај влаге, светлости и топлоте за живот и развијање биља и животиња.

Б. Поуке о човечјем здрављу

1) Човечје тело. Делови човечјег тела. Њихова улога у животу и нега.

2) Кожа, кости, мишићи; њихова улога у животу и нега.

3) Чула и њихове радње. Неговање и заштита чула.

4) Главни чиниоци живота и здравља, ваздух, вода, храна, светлост и топлота.

Штетност алкохолних пића и дувана.

IV разред

А. Познавање природе

1) Понављање и проширивање знања стечених у III разреду.

2) Гљиве и неколико важнијих отровних биљака.

3) Пчела. Свилена буба.

4) Врсте горива: дрва, дрвени угаљ, камени угаљ, петролеум, нафта, бензин.

5) Вода, извор, бунар, шмрк, водовод. Водена пара и њена употреба (парне машине).

6) Кухињска со, сумпор (жижице), жива (термометар и барометар), кречњак (креч), иловача (земљано посуђе), белутак (стакло), гвожђе, бакар, челик, сребро, злато.

7) Магнет. Компас. Разговор о електрици-тету. Гром и громобран, радио.

Све укратко.

Б. Поуке о човечјем здрављу

1) Понављање и проширивање стечених знања у III разреду.

2) Храна и важност хигијенског храњења.  
3) Чистоћа тела, одећа, обућа, рубље и постеља.

4) Стан и становање.

5) Одмор и спавање.

6) Заразне болести: шуга, шарлах, гушобоља, богиње, велики кашаљ, тифус, маларија, туберкулоза, грип. Заштита од њих.

7) Прва помоћ у несрећним случајевима: убој, крволигтење, ујед змије, ујед бесног пса, тровање, спасавање утопљеника.

8) Сузбијање празноверица у лечењу.

VI Рачун с основима геометрије

Циљ: Стварање јасних претстава и појмова о количинама, о бројевима и о основним геометријским облицима и величинама.

Поузданост и вештина у решавању рачунских усмених и писмених задатака.

Развијање логичног мишљења, осећања тачности и правилности.

I разред

1) Бројање, читање и писање бројева од један до двадесет. Распознавање и цртање: тачке, линије, троугла, четвороугла и круга.

2) Сабирање, одузимање, множење и дељење само усмено на очигледним средствима: с новцем, метром, килограмом и литром.

3) Упознавање са половинама и четвртинама на стварима и у цртежима.

II разред

1) Понављање наученога у I разреду.

2) Бројање, читање и писање бројева од један до сто.

3) Сабирање, одузимање, множење и дељење од један до сто, усмено, са записивањем онога што се усмено израчунало.

4) Упознавање делова новца, метра, килограма и литра.

5) Рачунање с мерама за време: година, месец, седмица (недеља), дан, сат, минут, секунд.

6) Упознавање са трећином, петином и десетином на стварима и у цртежима.

7) Знање и практична примена таблице множења и дељења.

### III разред

1) Понављање наученога у II разреду.

2) Бројање, читање и писање бројева од један до једне хиљаде.

3) Усмено и писмено рачунање са све четири рачунске радње, само са целим бројевима. Дељење само са једноцифреним делитељем.

4) Читање и писање римских бројева од један до двадесет.

5) Упознавање на телима: површина, линија, углава, троуглова и четвороуглова. Све ово цртањем и резањем хартије.

### IV разред

1) Понављање наученога у III разреду.

2) Бројање, читање и писање бројева до милијарде.

3) Писмено сабирање, одузимање, множење и дељење.

4) Множење двоцифреним и вишецифреним множитељем.

5) Дељење двоцифреним делитељем.

6) Рачунање с вишеименованим бројевима.

7) Све мере практично.

8) Упознавање с деловима: шестином, осмином, осмином и деветином.

9) Писмено рачунање у све четири рачунске радње са десетним разломцима са једним и два десетна места. Читање и писање римских бројева преко двадесет.

10) Израчунавање површине и запремине коцке и призме, са примерима из живота.

11) По један писмени школски задатак месечно.

### VII Цртање

Циљ: Усавршавање у тачности посматрања предмета с обзиром на њихове облике, положаје и боје.

Самостално, просто и јасно цртање по гледању, памћењу, казивању и по замишљању.

Развијање смисла за ред, чистоћу и лепоту. Неговање љубави за народне мотиве.

### II разред

1) Вежбање у вези са целокупном наставом и ручним радом.

2) Цртање простих предмета оловком.

3) Просто илустровање подесних прича и доживљаја из децјег живота.

### III разред

Наставља се цртање предмета у вези са целокупном наставом, а нарочито с наставом земљописа и познавања природе.

Илустровање прича и доживљаја у две или три слике.

Цртање народних шара.

### IV разред

Илустровање прича и песама и догађаја из историје.

Цртање народних орнамената и копирање народних мотива са тканина.

Украшавање предмета народном орнаментиком.

### VIII Лепо писање

Циљ: Лако, правилно и лепо писање латиницом и ћирилицом.

Навикавање на уредност и чистоћу.

### II разред

Вежбе у лепом писању у посебним писанкама с прегледалицама на непарним странама. Велика слова с реченицама из стварне наставе и осталих наставних предмета. Пише се напореда ћирилицом и латиницом.

### III разред

Наставља се рад из другог разреда. Текст за угледни рад узима се из осталих наставних предмета: реченице о народном и државном јединству, о верској трпељивости; народне пословице, имена славних људи, знатнија места, градови, планина и река.

Пише се напореда ћирилицом и латиницом. Писање бројева (цифара).

### IV разред

Продужава се вежбање у лепом писању, али без прегледалица. Писанке су с једном хоризонталном линијом која показује само правац, екст се узима по принципу концентрације из вих предмета. Преписивање из књига ћирилицом и латиницом наизменично.

X Практична привредна знања и умења, домаћинство и ручни рад

Циљ: Овом наставом треба, према занимањима (пољопривреда, занат, трговина или индустрија) која постоје у крају где је школа, упознати ученике још у основној школи са најважнијим стварима из свакидашњег живота, пољопривреде, занатства, трговине, индустрије и домаћинства, будући им интересовање и љубав према тим пословима који ће им у животу бити од потребе.

A. Опште привредне поуке

### III разред

Упутство за употребу поште, телеграфа и телефона. Употреба таксене и поштанске марке. Слање новца поштом. О поштанским сандучићима. Најкраће упутство о возњи на железницама, бродовима, аутобусима и трамвајима Како се шаљу пакети поштом. Како се чува новац (штедња).

### IV разред

Важније привредне групе сировина и њихова употреба; разна жита, кукуруз, шећерна репа и шећерна трска, хмељ, памук, конопља, лан, воће, поврће, шумско дрвеће, лековито биље, сточна храна.

О занату и трговини: корист и важност у општој народној привреди. Занатско-трговачки ученик, помоћник, мајстор и самосталан трговац. Врста заната и трговине. Индустрија. Штедња и штеднионице. Лакомислено задуживање. Осигурање.

B. Пољопривредне поуке

### III разред

1) Главне врсте ораће земље.

2) Плуг, брана, дрљача, ваљак.

3) Потреба гнојења. Природна и вештачка гнојива.

4) Семе, избор и припрема семена за сејање.

5) Проређивање усева: плевљење и окопавање.

6) Жетва српом, косом и машином.

7) Корист од воћака.

8) Корист од стоке.

9) Корист од птица. Птичије кућице.

10) Корисне и штетне животиње у месту и околини. Утамањивање штетних животиња.

11) Здравствено уређење куће, стаја и дво-ришта.

#### IV разред

- 1) Понављање наученог у III разреду.
- 2) Врт, поље, ливада и користи од њих.
- 3) Цветњак, повртњак, виноград и користи од њих.
- 4) Калемљење лозе и воћњака.
- 5) Корист од шума за разне потребе и њихов климатски утицај.
- 6) Корист од пчела и њихово гајење.
- 7) Корист од свилене бубе и њено гајење.
- 8) Главне болести домаћих животиња.
- 9) Спремање зимнице и чување плодова преко зиме.
- 10) Врсте и начини исхране домаће стоке и живине.
- 11) Храна за здраве људе, за болесне и за децу.
- 12) Савршеније справе и алати за домаће и пољске радове.

#### В. Женски ручни рад.

Циљ: Женски ручни рад има да оспособи ученице у плетењу, везењу с народним мотивима, шивењу а по могућности и кројењу разног рубља и дечјих хаљина као и да их навикне на ред, чистоћу и смисао за кућу.

#### III разред

Припрема: Разговор о потребном материјалу и прибору као средству за рад. Навијање конца на прст. Рад праве петље. Подизане и спуштене петље. Уплетање прекинутог конца.

Посматрање и разговор о чарапи. Зимске и летње чарапе; горњиште и наглавак; почињање. Познавање мушких, женских и дечјих чарапа (разлика, дужина, ширина, облик итд.).

а) Плетење. Плету се чарапе за школску децу.

б) Шивење. Вежбе у шивењу: порубљивању, састављање рубова ивичним бодом и пошав.

в) Радње покрстицом (крстац) на платну са особитим обзиром на народну орнаментику.

#### IV разред

а) Промалење конца кукицом. Први образац ланчић, други рупице, трећи стубић без навијутка (кратки), даље стубић с једним, са два и са три навијутка. Напоследку, разне комбинације из тога.

б) Наставља се вежбање у шивењу и крпљењу. Израђују се кошуље, хаљинице и слично.

в) Обавештење.

г) Народни вез (на печаме, повлака, утканица) на радњама по вољи према практичним потребама (постолњаци, јастучићи, ручници, хаљинице). Примењивање народне орнаментике.

д) Потплетање и крпљење чарапа.

#### Д. Мушки ручни рад

Циљ: Ручним радом помаже се целокупна настава према принципу концентрације. Вежбање ока и руку у окретности и умешности у раду. Развијање љубави и воље за рад и поштовање рада.

Потстицање ученика на саморадњу, марљивост, тачност, штедљивост, чистоћу и буђење смисла за облик и лепоту.

#### III разред

1) Рад с песком, глином (пластилином) у вези с наставом.

2) Рад с дрветом у вези с наставним предметима.

3) Рад с папиром. Илустрације басана и прича. Изграђивање предмета у извесним размерама у вези с наставом, у првом реду с цртањем. Изрезивање мушке и женске ношње украшене народним мотивима.

4) Рад с картоном у вези с наставом, у првом реду са геометријском.

#### IV разред

Рад с песком, глином (пластином), дрветом, папиром и картоном према наставном градиву из осталих предмета, са савршенијом техником и с већом слободом у раду.

Напомена: Ученици немају посебних часова ручног рада, него ће радити само на часовима других наставних предмета.

Практична привредна знања и умења, пољопривреда, домаћинство и ручни рад чине у основној школи један предмет и за овај предмет предвиђена су три часа месечно. Учитељ ће, према месним приликама, обратити већу пажњу оној грани овог предмета која највише одговара потребама дотичног места и краја.

Женски ручни рад обрађиваће се само у случају кад наставу изводи учитељица.

#### X Певање

Циљ: Развијање гласа и слуха за самостално певање.

Буђење и јачање естетских и родољубивих осећања песмом.

#### I разред

Распознавање гласова у певању. Разликовање јаких и тихих, дугих и кратких, високих и дубоких тонова.

Певање кратких песама из дечјег живота са лаким народним и њима сличним уметничким мелодијама у обиму од 5 до 6 тонова по слуху.

Певање песмица у вези с дечјим играма и гимнастичким вежбама.

#### II разред

Понављање наученога у I разреду и обилније вежбање у певању лаким народних и њима сличних уметничких песама, у обиму до 8 тонова по слуху.

#### III разред

1) Понављање и проширивање вежбања за развијање слуха, гласа и правилног изговора.

2) Певање песама народних и уметничких, компонованих у народном духу, са садржином из дечјег живота и из области појединих наставних предмета. Певање родољубивих и оних песама које уздижу дух народног и државног јединства. Певање државне химне.

3) Певање песама у вези с игром и ритмичким покретима, с народним мелодијама или у духу народних мелодија.

#### IV разред

1) Развијање слуха, гласа и правилног изговора речи. Основни појмови о нотама и скали.

2) Певање народних и уметничких песама компонованих у народном духу, које одговарају дечјем развићу у овом разреду, нарочито родољубивих песама.

3) Певање песама у вези са игром, ритмичким покретима и у темпу марша при марширању.

4) Вежбе певања у два, а по могућности у три и четири гласа. Певање државне химне у два гласа.

#### XI Телесне вежбе по соколском систему

Циљ: Развијање и снажење тела. Окретност, самопоуздање, истрајност, дисциплина, дружељубље, понос и пожртвовање.

## I разред

Редовне вежбе. Постављање по величини у једну врсту. Велики размак. Став „мирно” и „на месту вољно”, „вољно” и „збор.

Просте вежбе: Покрети опруженим рукама, ногама и трупом унапред, Устрану и назад. Савијање ногу и руку (подбочивање). Получување, подизање на прсте уз покрете руку. Плућне вежбе дубоког дисања на чистом ваздуху.

Дечје игре с певањем.

## II разред

Понављање и усавршавање вежби из I разр.

Редовне вежбе: Врста и ред, размак и равнање по ширини и дубини. Окретање налево и надесно с разделом. Постављање строја у два реда. Марширање по такту у месту с прелазом у кретање.

Дечје игре с певањем.

## III разред

Понављање и усавршавање вежби из млађих разреда.

Редовне вежбе. Престројавање строја у два реда и разброј на парове. Четвороред на месту. и с разделом. Половина окрета („на лево круг”). Марширање по такту уз песму и без ње. Промена корака.

Просте вежбе. Ставови (спетни став, пропињање, ножни, крочни, искорачни ставови, испад, чување). Покрет руку у разним ставовима. Окрети с поскоцима. Скок у даљину и висину с места. Плућне вежбе и вежбе за правилно држање тела.

Дечје игре с певањем.

## IV разред

Понављање и усавршавање вежби из млађих разреда.

Редовне вежбе. Дворсни и четворорсни строј, разброј, равнање на месту по ширини и дужини. Удајање редова. Марширање по такту, уз песму и без ње. Завијање. Трчећи корак и трчање до пет минута. Заустављање („стој”).

Просте вежбе. Сложени покрети руку, ногу и трупа. Скок у даљину и висину са залетом. Ступање уз покрет руку. Плућне вежбе и вежбе за правилно држање тела.

Вежбе са справама. Вежбе с обручима, палицама, заставицама и тракама у вези с наученим простим вежбама. Кићени кораци (за девојчице).

Дечје игре с певањем.

Моралне и националне поуке. О врлинама које треба да нас красе: послушност, тачност, уредност, дружељубље, поштовање старијих и народних великана, верност, Краљ, отаџбина, народ, војска.

Оријентација на земљишту без справа и средстава.

Разликовање и оцењивање земљишних неравнина без справа и средстава.

Игре у пољу.

Извиђање. Јављање. Веза. Лукавства. Вежбања чула, вида и слуха. Вежбање у опису виђеног, развијање моћи запажања. Подела рада и узајамни рад више лица и одељења.

Напомена:

1) За девојчице треба изоставити неподесне и тешке вежбе.

2) Телесно вежбање мора да служи националном васпитању. Зато састављати вежбе уз народне и јуначке песме, кола, увек у вези са народном историјом, песмом и музиком.

3) У телесну наставу долазе и излети (екскурзије) од којих сваки има свој нарочити задатак.

Правила П. н. Бр. 33003 од 11 септембра, 1933 год., о школским станицама

Чл. 1 — Када у појединим селима, засеоцима, салашима и насељима нема прописаних услова за отварање редовне школе, а има најмање 10 деце дорасле за школовање, која услед теренских, климатских и других узрока не могу похађати најближу школу, Министар просвете може на предлог Банске управе отворити школску станицу.

Школска станица има I и II разред.

Чл. 2 — Задатак је школским станицама да деци дају основна знања, по нарочито подешеном програму за I и II разред основне школе.

Програм прописује Министар просвете.

Чл. 3 — Управна општина даје видну и пространу собу за учионицу; најнужнији намештај и наставна средства; а за учитеља собу са најпотребнијим намештајем за преноћиште, огрев, послугу и подвозна средства за долазак и повратак.

Ако општина не може давати учитељу превозна средства, има му сваког месеца исплаћивати унапред накнаду у новцу. Висину ове накнаде одређује првостелена општа управна власт.

Чл. 4 — За отварање школске станице, уз довољно образложен предлог, треба придружити:

1) нацрт учионице и собе за преноћиште учитеља;

2) списак уписаних ученика-ца са подацима о месту и времену рођења њиховог, о родитељима и њиховом занимању;

3) изјаву дотичне управне општине да је испунила све погодбе из члана 3 ових Правила.

Овај предлог треба да садржи још и: име учитеља најближе редовне школе, који ће радити у станици; удаљеност школске станице од редовне школе, податке о теренским и месним приликама.

Чл. 5 — У I разред школске станице уписују се сва деца од 7 до 12 година. За неуредно похађање кажњаваће се родитељи или стараоци по прописима Закона о народним школама (§§ 60, 61 и 62).

Чл. 6 — Учитеље школских станица одређује Министар просвете.

За рад у школским станицама исплаћује се учитељима награда из буџета Министарства просвете по 150 динара за сваког ученика, за кога се испитом утврди, да је са успехом завршио разред.

Чл. 7 — Настава у школским станицама траје од 1 септембра до краја јуна, а изводи се у два или три дана недељно са 10 часова укупно.

Чл. 8 — Школска станица потпада под управу школе, којој припада учитељ, који у њој ради.

Чл. 9 — Уписана деца заводе се у уписницу са свима потребним подцима, као и редовни ученици основне школе.

Учитељ води главну уписницу, школски дневник и дневник рада, као и у редовној народној школи. Све ове књиге, по свршеном испиту, предаје управи школе, којој станица припада.

Чл. 10 — Учитељ ради једновремено са оба разреда, а напредак ученика у наставним предметима и владање њихово оцењује по прописима § 63 Закона о народним школама.

Чл. 11 — Крајем јула у школској станици држи се испит у присуству школског надзорника.

За случај спречености надзорника, банска управа одређује једног оближњег учитеља да изврши овај испит.

По свршеном испиту школски надзорник уписује испитни записник у уписницу и у испитну прозивницу.

Записником се мора обухватити: број и датум одлуке, којом је станица отворена; ко је постављен за наставника; кад је отпочео рад, докле је трајао и како је био распоређен по данима и часовима; број уписаних ученика-ца; број досељених у току године; број отпалих у току године и узрок; број ученика на крају школске године; број ученика на испиту, број ученика који прелазе у старији разред и ученика који имају да понове разред; а уз ово и величину награде учитељу.

Ако је рад прекидан, назначити тачно трајање прекида и узрока који су га изазвали, као и евентуалне напомене, опажања и предлоге за унапређење наставе.

Чл. 12 — Испитну прозивницу са испитним записником, потписаним од стране школског надзорника и учитеља, школски надзорник доставља у овереном препису преко надлежних власти Министарству просвете (Отсеку за народно просвећивање) ради доношења одлуке о додељивању и исплати награде учитељу.

Чл. 13 — Ученици, који су са успехом свршили I и II разред школске станице, обавезни су да, као редовни ученици, уче III и IV разред у најближој редовној школи.

Ово не важи за ученике, којима је најближа школа удаљена преко 7 километара.

Чл. 14 — За време учитељског рада у школској станици замењиваће га у његовом разреду други учитељ исте школе; ако је замена немогућна, ученици неће имати наставу за то време.

Чл. 15 — Школске станице затварају се, кад се створе погодбе за отварање амбулантне или редовне школе, или кад управне општине не испуне услове предвиђене овим правилима.

Наставни план и програм за школске станице у Краљевини Југославији

Изузетно од § 44 Закона о народним школама прописује се овај привремени Наставни план и програм за школске станице у Краљевини Југославији, који ће важити од почетка 1933-34 школске године.

Наставни план за I и II разред школских станица Краљевине Југославије

Редни број	ПРЕДМЕТИ	Број недељних часова по разредима		Свега
		I	II	
1	Наука о вери с моралним поукама	1/2	1/2	1
2	Народни језик	6	4	10
3	Рачун с основима геометрије	2	3	5
4	Цртање	—	1/2	1/2
5	Лепо писање	—	1/2	1/2
6	Певање	1/2	1/2	1
7	Телесно вежбање по сколском систему	1	1	2
	Свега	10	10	20

Настава у школским станицама траје од 1 септембра до 30 јуна, а изводи се у два или три дана недељно са 10 часова укупно (чл 7 Правила о школским станицама).

Наставни програм за I и II разред школских станица Краљевине Југославије

I Наука о вери с моралним поукама

I и II разред

Према програму за I и II разред основних школа.

Избор градива врше наставници с обзиром на укупан број часова.

II Народни језик

Циљ: Читање и писање јасно с вазумевањем; правилно исказивање својих мисли; развијање осећања и смисла за лепо и добро и о-бразовање народног поноса и свести о народном јединству.

I разред

1) Ученик, Учитељ, Школа, Школске ствари и учила. Живот, рад и ред у школи.

Син, кћи, дете. Мати, отац, родитељи. Родитељска кућа. Кућне ствари. Живот, рад и ред у кући.

Биљке и животиње у најближој околини.

2) Учење на изузет, по једна народна и уметничка песмица и по једна бајка, прича и басна.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по заједничким особинама.

Ручни рад ређањем, лепљењем, плетењем и резањем или којим другим начином са погодним материјалом.

4) Јасно изговарање гласова. Разговетно читање и шчитавање малих и великих штампаних и писаних слова латиницом или ћирилицом.

Читање речи, реченица и кратких штива лагано, течно и разумљиво.

Писање малих и великих слова, речи, реченица и штива читко и чисто.

Употреба великих слова и тачке.

II разред

1) Породица, задруга, општина. Село и град. Занимање становништва. Видик. Сунце. Месец и звезде. Дан и ноћ, седмица и месец. Четири стране света. Равница, брдо, планина. Поток, река, језеро, море.

2) Учење наизуст: по једна народна и уметничка песма и по једна бајка, прича и басна — кратке и лако схватљиве.

3) Посматрање, одабирање и разврставање предмета по лепоти, по доброту, по корисности и по заједничким особинама — обилније него у I разреду;

Ручни рад као и у I разреду.

4) Читање и писање латиницом и ћирилицом. Читање течно и с разумевањем: изрека, пословица, песмица и прича.

Писање изрека, пословица, песмица и прича читко и лепо.

Распознавање речи и реченица. Употреба великих слова, тачке и знака питања.

III Рачун с основима геометрије

Циљ: Стварање јасних претстава и појмова о количинама, о бројевима и о основним геометријским облицима и величинама.

Поузданост и вештина у решавању рачунских усмених и писмених задатака.

Развијање логичног мишљења, осећања тачности и правилности.

#### I разред

1) Бројање, читање и писање бројева од један до двадесет. Распознавање и цртање: тачке, линије, троугла, четвороугла и круга.

2) Сабирање, одузимање, множење и дељење — само усмено. Очигледно упознавање и рачунање с новцем, метром, килограмом и литром.

3) Упознавање са половином и четвртином на стварима и у цртежима.

#### II разред

1) Понављање наученог у I разреду.

2) Бројање, читање и писање бројева од један до сто.

3) Сабирање, одузимање, множење и дељење од један до сто — усмено са записивањем онога што се усмено израчунало.

4) Упознавање делова новца, метра, килограма и литра.

5) Рачунање с мерама за време: година, месец, седмица, дан, сат, минут, секунд.

6) Упознавање са трећином, петином и десетином на стварима и у цртежима.

7) Знање и практична примена таблице множења и дељења.

#### IV Цртање

Циљ: Усавршавање у тачности. Посматрање предмета с обзиром на њихове облике, положаје и боје.

Самостално, просто и јасно цртање по гледању, памћењу, казивању и по замишљању.

Развијање смисла за рад, чистоћу и лепоту.

Неговање љубави за народне мотиве.

#### II разред

1) Вежбања у вези са целокупном наставом и ручним радом.

2) Цртање простих предмета оловком.

3) Просто илустровање доживљаја из деце живота и подесних прича.

#### V Лепо писање

Циљ: Лако, правилно и лако писање латиницом и ћирилицом.

Навикавање на уредност и чистоћу.

#### II разред

Вежбе у лепом писању у посебним писанкама с прегледалицама на непарним странама. Велика слова с реченицама из стварне наставе и осталих наставних предмета. Пише се напоредо ћирилицом и латиницом.

#### VI Певање

Циљ: Развијање слуха и гласа за самостално певање.

Буђење и јачање естетских и родољубивих осећања песмом.

#### I разред

Распознавање гласова у певању. Разликовање јаких и тихих, дугих и кратких, високих и дубоких тонова.

Певање кратких песама из деце живота са лаким народним и њима сличним уметничким мелодијама у обиму од 5 до 6 тонова, по слуху.

Певање песмица у вези с децим слухом и гимнастичким вежбама.

## II разред

Понављање научног у I разреду и обилније вежбање у певању лаким народних и њима сличних уметничких песама.

## VII Телесне вежбе по соколском систему

Циљ: Развијање и снажење тела. Окретност, самопоуздање и истрајност, дисциплина, дружељубље, понос и пожртвовање.

## I разред

Редовне вежбе: Постављање по величини у једну врсту. Велики размак. Став „мирно” и „на месту вољно”, „вољно” и „збор”.

Просте вежбе: Покрети опруженим рукама; ногама и трупом напред, у страну и назад. Савијање ногу и руку (подбочивање). Получучање, подизање на прсте уз покрете руке. Плућне вежбе дубоког удисавања и издисавања на чистом ваздуху.

Дечје игре с певањем.

## II разред

Понављање и усавршавање вежби из I реда.

Редовне вежбе: Врста и ред, размак и равнање по ширини и дубини. Окретање на лево и на десно с разделом. Постављање строја у два реда. Марширање по такту у месту, с прелазом у кретање.

Дечје игре с певањем.

**§ 19** — Школска општина је школска управна јединица коју чине једна или више управних општина или делови истих. Дужност школске општине је да издржава једну или више школа. Свако насеље мора бити у саставу једне школске општине.

Поред имена места може школа носити име кога од историјских признатих наших националних великана. Ово име одређује Министар просвете, према предлогу банске управе.

**§ 20** — Свака школска општина има свој месни школски одбор.

**§ 21** — Где у управној општини у смислу овог закона треба да буде више школа, општински одбор одређује место и подручје за поједину школу.

Овај избор земљишта и одређивање подручја коначно решава бан.

**§ 22** — Дужности управне општине за школу су ове: дати потребно земљиште за школу, школско двориште, игралиште, земљиште за практичну пољопривредну наставу, учитељски врт (у селима обавезно, а у градовима по могућству), и за учитељске станове, све то по могућству у близини школе; старати се да сви путеви који воде школи буду исправни.

**§ 23** — Дужности школске општине су ове:

1) саградити и у добру стању одржавати школске зграде, у којима морају бити: потребне учионице и радионице, удешене према хигијенским и педагошким правилима; по могућству дворана за школске свечаности, која

ће служити и за собну гимнастику; потребне канцеларије и зборница; станови за наставнике и за послужитеље;

2) набављати намештај и учила за школу, а и сиромашној деци књиге и школски прибор;

3) давати огрев за школу, управитеља и школског послужитеља, ако станују у школској згради;

4) старати се о отварању нових школа, одељења и течајева у смислу § 16 овога Закона;

5) старати се, по могућности, за школске кухиње кио и за обданишта за децу;

6) где је год могуће створити и уредити школска купатила и дечије поликлинике за специјална лечења;

7) подмиривати све стварне потребе око издржавања школа (оправке школских зграда плаћање служитеља, осветлења, прибор за забавиште и др.);

8) помагати просветне установе, којима се шири општа просвета у народу.

По пресуди Државнога савета Бр. 38411 од 7 децембра, 1932 год.: у § 23 Закона о народним школама прописано је да, поред осталих дужности побројаних у овом законском пропису, општина има дужност и да плаћа служитеља, због чега се и саставља буџет сваке године у смислу тач. 2 § 127 поменутог закона, док је према тач. 15 § 114 поменутог закона стављено у дужност школском управитељу да прима и отпушта школску послугу. Према томе дужност је општине само да плаћа послужитеља у коју се сврху има да унесе у буџет одговарајућа сума, а дужност је управитеља да служитеље постав-

ља на терет тога кредита. Овакви служитељи нису као и остали намештеници општински постављени по статутима општинским, нити је законом наметнута дужност општини, да за овакве служитеље на себе прими обавезе какве има за остале намештенике по статутима.

§ 24 — Индустијска предузећа дужна су помагати школској општини у подизању школских зграда и учитељских станова, ако не учествује у сразмеру са обимом предузећа у томе месту у снашању општинских терета или ако немају сопствених школских зграда. У томе случају о доприносу ових предузећа одлучује општа управна власт. Овај допринос не може бити већи од суме, коју би предузеће платило за школску општину, ако би се у дотичној управној општини опорезовало.

§ 25 — Свака школска општина мора имати свој буџет. Школски буџет саставља школски одбор дотичне школске општине. Ако се школска општина подудара са управном општином, или ако је више школских општина под једном управном општином, онда школски одбор буџет предлаже управној општини која о њему расправља и уврћује га у свој општински буџет, а школски одбор има право жалбе средском начелнику, ако држи да су његови захтеви оправдани. У случају да школска општина обухвата више управних општина или делова управних општина, онда школски буџет саставља одбор дотичне школ-

ске општине и предлаже преко среског началника бановском школском одбору. Кад га бановински школски одбор одобри, доставља га одбору надлежне управне општине да га уврсти у годишњи општински буџет. Управне општине не могу буџет школски оделити од буџета за општинске потребе, него га имају уврстити као саставни део општинског буџета под посебним насловом „Настава народних школа“ и с њим га заједно предложити вишој власти.

§ 26 — У буџету се предвиђају суме за редовно издржавање школа. Повећања не смеју да пређу 10% ранијег школског буџета. Веће оправке и инвестиције, које прелазе повећање 10% преко школскога буџета за истеклу годину, могу се учинити само ако их, с обзиром на остала оптерећења те општине, одобри Министар просвете и Министар финансија.

§ 27 — Зграде народних школа морају бити на подесним и здравим местима; морају бити суве и светле, и имати довољно простора за ученике.

Министар просвете у споразуму са Министром грађевина и Министром социјалне политике и народног здравља прописује уредбом одредбе о подизању школских зграда и учитељских станова, о намештају, о уређењу школских вртова, дворишта и друго, као и односне угледне планове за школске зграде.

§ 28 — Где општина нема подесног земљишта може га набавити путем извлашћења (експропријације).

§ 29 — Свака школа мора поред стана управитељевог имати у близини школе онолико прописних станова за наставнике колико има посебних одељења, као и стан за једног послужитеља. Без прописног броја ових станова са потребним припадностима не може се отворити школа нити ново одељење.

У варошима и варошицама може општина уместо стана давати станарину. Станарина износи: у Београду и Загребу по 400 динара месечно на сваког наставника, у варошима преко 50.000 становника по 300 динара, у варошима између 30.000 и 50.000 становника по 250 динара, у варошима испод 30.000 становника по 200 динара, у варошицама по 150 динара.

Измене и допуне од 29 децембра, 1930 године.

§ 30 — По одобрењу надлежних власти школска општина путем лицитације или у својој режији гради све зграде за школску потребу, служећи се народном радном снагом и материјалом којим располаже.

План за подизање школске зграде одобрава бан.

§ 31 — Општине могу подизати о своме трошку зграде намењене народном просве-

ћивању као: школе за пољопривреду, за домаћице, стручне школе и т. д.

У ову сврху може се више општина удружити.

**§ 32** — Код сваке нове градње и доградња зграда што их општине дижу у просветне сврхе, било које врсте, помаже држава свима општинама, осим градским које имају своје грађевинске стручњаке, на њихову молбу и о своме трошку у овоме: израђује грађевинске планове и предрачуна, води врховни стручни надзор и даје све потребне стручне комисије за прегледање грађевине.

**§ 33** — Оним општинама, које немају прописних школских зграда нити имају материјалне могућности да их саме подижу, помагаће бановине и држава при подизању школских зграда.

Надлежне власти могу одобрити да се за градњу школа употреби радна снага и материјал, којима располаже држава.

**§ 34** — Бан ће наредити управној општини, кад се укаже потреба, да отвори нову или прошири постојећу школу. Против ове одлуке има право управна општина жалити се Министру просвете.

**§ 35** — Да би се отварањем нових школа брже и јаче подигла народна просвета, оснива

се Државни школски фонд при Државној хипотекарној банци, коме ће се сваке године из државног буџета давати потребна свота, док не достигне укупно 150.000.000 динара. Из тога фонда ће се давати само зајмови за грађење нових зграда за школе и станове учитеља обухваћене овим Законом.

Зајмови за грађење нових зграда првенствено ће се давати местима где школа уопште нема.

Рок се одређује према количини узајмљене своте и имовном стању дотичне општине.

Сиромашним школским општинама у којима је најмање 60% неписмених, позајмица се даје са мањом каматом или без камата са роком до 20 година.

Државним школским фондом управља Министар просвете у споразуму са Претседником Министарског савета према правилима, која ће он прописати у споразуму са Министром финансија и по сагласности са Претседником Министарског савета.

**§ 36** — Школска зграда и школско двориште не могу се употребити ни за што друго осим за школу и циљеве, који су у складу са општим циљем народних школа (§ 1).

**§ 37** — Имовину једне школске општине сачињавају:

1) све школске зграде и целокупно непокретно школско имање;

- 2) сав школски намештај;
- 3) збирке учила и школске књижице;
- 4) месни школски фонд;
- 5) готовина од разних прихода.

§ 38 — У месни школски фонд иду сви поколни, задужбине и други приходи намењени тој сврси.

Месни школски фонд служи:

- 1) за помагање сиромашних ученика, нарочито оних без родитеља;
- 2) за помагање ученичких излета и утакмица, школских књижица за децу и одрасле;
- 3) за школске кухиње и обданишта;
- 4) за потребе народног просвећивања у опште.

§ 39 — Школска општина мора се убаштинити на све непокретно школско имање.

Од школске непокретне имовине не може се ништа употребити у какве друге сврхе, нити отуђити или задужити, осим у оне које прописује овај Закон, а по одобрењу Министра просвете.

§ 40 — Ако је из једне школске општине издвоји нова школска општина или један део школске општине, имају право на размеран део заједничке школске имовине. Подела ће се извршити споразумно.

У случају неспоразума решава спор бан.

§ 41 — За подмирење потреба свака сеоска школска општина има школску благајну у коју улази:

- 1) своте које даје управна општина на име издржавања школе по редовном прорачуну;
- 2) приходи од школског имања, фонда или чега другога, што школи припада;
- 3) своте које бановински школски одбор даје школи;
- 4) разни приходи.

Како ће се вршити послови школске благајне прописаће Министар просвете правилником.

#### Глава четврта. Настава

§ 42 — Наставни предмети у народним школама су:

- 1) наука о вери са моралним поукама;
- 2) народни (српско-хрватски-словеначки) језик;
- 3) народна повест (историја) с најзначајнијим догађајима из опште повести;
- 4) земљопис наше државе с основним познавањем других земаља;
- 5) рачун са основима геометрије и геометријског цртања;
- 6) познавање природе;
- 7) практична привредна знања и умења према потребама краја;
- 8) хигијена;
- 9) домаћинство;
- 10) ручни рад са нарочитом применом народних мотива;

- 11) цртање;
- 12) лепо писање;
- 13) певање;
- 14) телесне вежбе по соколском систему.

§ 43 — Верска настава је обавезна за све признате вероисповести.

Верску наставу изводе код припадника своје вере месни свештеници или њихови духовни заменици. Њих предлаже надлежна верска власт банским управама ради именованја или разрешења. Њима у то име може дотична општина доделити извесну награду. Они морају бити држављани Краљевине Југославије.

У случају њихове службе или друге спречености дужан је заменити их учитељ те школе ако је њихове вере. На предлог надлежне верске власти ова замена може бити и стална.

Ако се надлежна верска власт не побрине за верску обуку и не поднесе потребне предлоге за именовање вероучитеља, издаће на молбу интересаната потребне наредбе банска управа и Министарство просвете.

Могу се поставити и посебни учитељи вере у школама у којима би имали најмање 20 часова недељно са по најмање 20 ученика у сваком разреду или одељењу. Њих поставља Министар просвете из редова кандидата који су свршили богословске науке а које му предложи надлежна верска власт.

Наставници веронауке, било да су са чиновничким својством или без њега, дужни су у својој школској раду држати се као и остали учитељи школских закона, а напоје школског и наставног реда.

Наставнике веронауке Министар просвете може на предлог банске управе разрешити дужности, ако њихов рад у школи не одговара педагошко-методским начелима, или њихово држање у школи и ван ње није у складу са општим циљем народних школа. О оваквом свом решењу известиће увек и надлежну верску власт.

Наставни план и програм из веронауке прописује Министар просвете у споразуму са врховним претставништвом дотичне конфесије за Краљевину Југославију (за католике: претседништво бискупских конференција).

Једанпут у години претставник надлежне верске власти може инспирати извођење верске наставе.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

Закон од 23 септембра, 1933 год., о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама Краљевине Југославије

§ 1 — Верска настава је обавезна у народним, грађанским, средњим и учитељским школама, а предаје се само ученицима признатих вероисповести.

§ 2 — Верску наставу у народним и грађанским школама код припадника своје вере врше стални вероучитељи, месни свештеници или њихови духовни заменици. Месне свештенике или њихове заменике предлаже надлежна верска власт банским управама ради именованја или разрешења. Свештеницима или њиховим духовним заменицима може општина доделити извесну награду.

Верску наставу у средњим и учитељским школама код припадника своје вере изводе лица

која имају прописане квалификације по Закону о средњим и по Закону о учитељским школама.

Надлежна верска власт за наставнике веронауке даје сагласност при постављењу.

§ 3 — Ако је вероучитељ у народним и грађанским школама службено или на који други начин спречен да врши своју вероучитељску дужност, дужна је надлежна верска власт предложити му заменика.

Ако се надлежна верска власт не побрине за верску обуку у народним и грађанским школама, и ако не поднесе потребне предлоге за наименовање вероучитеља, онда ће на молбу заинтересованих родитеља Банска управа за народне и Министарство просвете за грађанске школе издати потребне наредбе.

У народним и грађанским школама могу се поставити и посебни учитељи вере са правом напредовања учитеља основних школа, ако у тим школама има најмање 20 часова недељно рачунајући најмање по 20 ученика у сваком разреду или одељењу. Ове учитеље вере поставља Министар просвете из редова оних кандидата који су свршили богословске науке, а које му предложи надлежна верска власт. У средњим и учитељским школама постављаће се стални вероучитељи само онда када има довољан број часова недељно за тај предмет, иначе се постављају хонорарни наставници.

§ 4 — Наставници веронауке, било да су са чиновничким својством или без њега, дужни су у своме школском раду, као и сви остали наставници, држати се школских закона и наредба, а наполе школског и наставног реда.

Наставнике веронауке у народним и грађанским школама може Министар просвете на пред-

лог банске управе разрешити вероучитељске дужности, ако њихов рад у школи не одговара педагошко-методским начелима, или ако њихово држање у школи и ван школе није у складу са општим циљем те школе. О оваквом свом решењу известиће Министарство просвете увек и надлежну верску власт.

§ 5 — Наставни план и програм из веронауке прописује Министар просвете у споразуму са врховним претставништвом појединих вероисповести у Краљевини Југославији (за католике: Претседништво бискупских конференција), а по саслушању Главног просветног савета.

§ 6 — Нижи и виши течајни испит као и допунски испити могу се полагати и у приватној средњој школи (§ 58 Закона о средњим школама), и признати од стране Министра просвете кад то предлаже изасланик Министра просвете.

§ 7 — Супленти веронауке полагаће стручни део професорског испита за средње школе (§ 73 Закона о средњим школама) по програму који утврђује Министар просвете, а који као и испитиваче за тај део програма, предлажу црквене власти.

Вероучитељи у народним школама полагаће стручни посебни вероучитељски државни испит по § 5 Закона о изменама и допунама Закона о народним школама а вероучитељи грађанских школа по § 45 Закона о грађанским школама.

§ 8 — Једанпут у години, претставник надлежне верске власти може прегледати вршење наставе веронауке.

§ 9 — Премештаји вероучитеља врше се на овај начин:

1) за премештај по молби у друге дијацезе дужан је молилац да приложи сагласност своје верске власти;

2) за премештај по молби и потреби службе у истој дијацези није потребна сагласност верске власти;

3) за премештај по потреби службе у другу дијацезу Министар просвете прибавиће сагласност верске власти обе дијацезе;

4) премештај, отпуштање и пензионисање, по учињеној кривици, од стране Министарства просвете врши се по Закону о чиновницима.

§ 10 — Одредбе за вршење ученичких верских дужности прописане Министар просвете у споразуму са надлежном верском влашћу.

§ 11 — Чисто ученичка удружења не могу бити на основи племенској и верској. Ван школе ученици могу бити чланови верских удружења своје верске заједнице само за неговање религијских осећања и моралне науке.

§ 12 — Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија кад се обнародује у „Службеним новинама”.

Препоручујемо нашем Министру правде да овај Закон обнародује, свима Нашим Министрима да се о извршењу његовом старају, а свима и свакоме да му се покуравају.

Према пресуди Државнога савета Бр. 4077 од 3 марта, 1933 год., није тачно то да је министру просвете дато дискреционарно право у § 43 Закона о народним школама у вези § 1 став 7 Закона о изменама и допунама у Закона о народним школама за разрешење вероучитеља од дужности. Ово се потврђује из самог законског текста става 7 § 1 поменутог Закона о изменама и допунама у Закону о народним

школама где се предвиђају услови под којима се један вероучитељ на предлог банске управе може разрешити од вероучитељске дужности, а ти су услови: ако њихов рад у школи не одговара педагошко-методским начелима или њихово држање у школи и ван ње није у складу са општим циљем народних школа. Према томе, кад је законом стављено у дужност Министру да претходно утврди, постоје ли законом прописани услови за разрешење једног вероучитеља од дужности, министар га не би могао разрешити, ако се не може утврдити да ови услови за разрешење од вероучитељске дужности и постоје. Самим тим искључује се слободна оцена министрова у доношењу одлука за разрешење од вероучитељске дужности једног постављеног вероучитеља у смислу § 1 Закона о изменама и допунама у Закону о народним школама, пошто се он може разрешити само ако су испуњени услови за разрешење, који су у закону предвиђени.

Под О. н. Бр. 6621 од 31 јануара, 1935 год., прописао је Министар просвете следећа Правила о полагању државног стручног испита за сталног вероучитеља народне школе:

На основу § 5 Закона о изменама и допунама у Закону о народним школама од 5 децембра 1929 године, од 7 јула 1930 године, § 7 Закона о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама Краљевине Југославије од 23 септембра 1933 године и §§ 12, и 14 Закона о чиновницима од 31 марта 1931 године, а у сагласности са надлежним верским властима, прописују се ова Правила о полагању државног стручног испита за сталног вероучитеља народне школе:

Чл. 1 — а) Право на полагање државног стручног испита за вероучитеља народних школа стиче привремени вероучитељ после 20 (двадесет) месеци рада у народној школи.

б) Отсуство и боловање дуже од 2 (два) месеца као и велики школски одмор не рачунају се у ових 20 (двадесет) месеци рада у народној школи.

в) Вероучитељ који има укупно 3 (три) слабе годишње оцене, или 2 (две) узастопне слабе оцене, не може полагати државни стручни испит и отпушта се из службе.

г) Боловање и отсуство дуже од 6 (шест) месеци и време проведено у кадру не рачунају се у време од 5 (пет) година, за које је вероучитељ дужан положити државни стручни испит.

Чл. 2 — а) Државни стручни испити из вероучитеље народних школа могу се полагати у времену од 1 октобра до 15 маја пред државним испитним одбором у државним учитељским школама и то:

1) вероучитељи православне вероисповести у Мушкој учитељској школи у Београду и Мешовитој учитељској школи у Сарајеву и Скопљу;

2) вероучитељи римокатоличке вероисповести у учитељским школама у Љубљани, Загребу и Сомбору (ово последње за децу са мађарским и немачким матерњим језиком);

3) вероучитељи исламске вероисповести у Мешовитој учитељској школи у Скопљу и у Мушкој учитељској школи у Сарајеву;

4) вероучитељи грчкокатоличке вероисповести и баптистичке цркве у Мушкој учитељској школи у Загребу;

5) вероучитељи словачке евангеличке цркве у Учитељској школи у Новом Саду;

6) вероучитељи немачке евангеличке цркве у учитељским школама у Београду, Загребу и у Сомбору;

7) вероучитељи јеврејске вероисповести у учитељским школама у Београду и у Сарајеву;

8) вероучитељи јеврејске ортодоксне вероисповести, старокатоличке вероисповести и реформоване хришћанске цркве у Мушкој учитељској школи у Загребу.

Чл. 3 — а) Сваки испитни одбор има свој записник који се чува у архиви учитељске школе;

б) Секретар учитељске школе је пословођа испитног одбора;

в) У школама где нема секретара, пословођа испитног одбора је члан одбора, кога одреди директор.

Чл. 4 — а) Вероучитељи подносе писмену молбу за полагање овог испита преко надлежне верске власти краљевској банској управи, а ова је доставља управи учитељске школе.

б) Уз молбу вероучитељи прилажу кратак опис свога живота, сведочанство о свршеној богословској школи која је најмање у рангу потпуне средње школе, уверење о годинама службе и годишњим оценама рада. Ово уверење им издају банске управе, а на подручју Управе града Београда Министарство просвете. Кандидати уз молбу прилажу и уверење о држављанству Краљевине Југославије, које им издаје надлежна власт.

в) Дан испита одређује директор учитељске школе.

Чл. 5 — Државни одбор за испит чине:

- 1) Директор Учитељске школе као претседник;
- 2) професор испитивач за народни језик и књижевност;
- 3) професор испитивач за националну историју и земљопис;
- 4) два стручна теолога дотичне конфесије као испитивачи за теологију и дидактику религијске наставе са главним појмовима педагогике који су с том наставом у вези;
- 5) вероучитељи дотичне конфесије као стручњаци за школски рад.

Чл. 6 — Чланове одбора поставља министар просвете на предлог који подносе до 1 септембра сваке године Министарству просвете надлежне верске власти признатих конфесија и директори учитељских школа.

Надлежне верске власти предлажу за чланове одбора два стручна теолога и једног сталног учитеља вере.

Остале чланове предлажу директори учитељских школа.

Чл. 7 — Испит се састоји из теоријског (писменог и усменог) и практичног испита.

Чл. 8 — Писмени испит полаже се само из богословских дисциплина. Кандидат има да покаже способност да тему из своје струке, узету из програма религијске наставе у народној школи, обради са дубљим разумевањем у погледу њеног испитног значаја.

Поред тога тражи се још способност јасног и одређеног излагања и правилна употреба државног језика.

Чл. 9 — Писмени испит из богословских дисциплина треба да се полаже пред испитним

одбором. Теме за овај писмени испит задају, у споразуму са претседником испитног одбора, два стручна испитивача за богословске предмете и стални учитељ вере.

Овај испит траје највише 5 (пет) сати.

Чл. 10 — а) Задачи за писмени вероучитељски испит држе се у тајности и објављују се кандидатима онога дана и часа када испит отпочне. Свако прекорачење било да се то учини посредним или непосредним путем, сматра се и казни као злоупотреба дужности.

б) Непосредно пре давања испитног задатка, претседник испитног одбора саопштава кандидатима одредбе под тачком г) овога члана и скреће им пажњу на последице којима би се изложили, кад би се о те одредбе огрешили. Да је ова одредба извршена, ставиће се у записник (чл. 12).

в) Сви кандидати полажу писмени испит заједно, а под непрекидним надзором дотичног наставника и најмање једног члана испитног одбора. Поред ове двојице и директор или његов заменик, кад год је могуће, води надзор над писменим испитима кандидатским.

г) О писменим испитима дају се свима кандидатима једни исти задаци. Надзорни наставници дужни су пазити: да сваки кандидат сам без икакве друге помоћи, израђује свој задатак и да се у том раду не служи никаквим забрањеним средствима; да друге питањем и шушкањем, или позајмљивањем књига, не узнемирује и у туђ рад никако не загледа. Које књиге може кандидат употребљавати одредиће министар просвете одлуком на предлог надлежних верских власти.

д) кандидат који ради противно овоме биће у први мах поименично опоменут, и овакав случај забележиће се у записник. У поновљеном таквом случају, кандидат губи право на полагање вероучитељског испита за једну годину. Исто тако, губи право на даље полагање испита онај кандидат за кога се на самом испиту, или потом, непобитно утврди да се служио недозвољеним средствима или да је преписао туђ рад. О овоме одлучује испитни одбор на предлог предметног или надзорног наставника. Ако би који од кандидата прекинуо свој писмени рад и без допуштења изашао напоље, такође губи право на даље полагање испита.

Чл. 11 — а) Задачи се раде само до подне.

б) Сваки кандидат предаје свој рад једном од надзорних наставника одмах чим га изради, и то концепт и препис заједно, а овај их прошива оверавајући сваки полутабака школским влажним печатом и својим потписом.

Ако не доспе да сврши препис, кандидат предаје само концепт. Ако ни с овим до одређеног времена није могао бити готов, предаје га онако како је и колико је могао да изради.

в) Све саставе у концепту и препису кандидат пише чисто и разветно на половини премавијеног табака, како би наставници после могли своје исправке и белешке стављати са стране.

Чл. 12 — а) О писменом испиту воде надзорни наставници наизменце записник, у који уписују све што је важније и што би се имало поменути за време испита. У тај записник бежи се:

1) текст задатка;

2) тачно време кад је отпочео писмени рад;  
3) имена надзорних наставника и у ком су времену водили надзор;

4) кад је који кандидат завршио рад и шта је предао и у колико табака; и

5) ко је од кандидата опоменут због служења недопуштеним средствима.

Овај записник потписују предметни и надзорни наставници.

б) Писмени радови чувају се у школској архиви 10 (десет) година.

Чл. 13 — Рад кандидата на писменом испиту тачно ће прегледати и поправити предметни наставник и ставиће на крају своју укратко образложену оцену. Осим тога и два члана испитног одбора дужни су прегледати писмене радове свију кандидата и својим потписом утврдити да ли се с предложеном оценом слажу или не; у последњем случају, дужни су укратко образложити своје мишљење. Приликом прегледавања свију задатака пази се још и на српско-хрватско-словеначки језик.

Чл. 14 — а) Предметни наставник и прегледачи бележе на прегледаним радовима своје оцене по овим ступњима: рђав (1), слаб (2), добар (3), врло добар (4) и одличан (5). Неодређене оцене (доста добар 3<sup>2</sup> и 3<sup>4</sup> итд.) не смеју се давати ни предлагати. Коначну оцену даје испитни одбор већином гласова.

б) Оцене кандидатске добивене на писменом испиту записују се цифрама у записник о вероучитељском испиту.

Чл. 15 — а) Усмени испит полагају кандидати који су на писменом испиту добили најмање оцену добар.

Овај испит полаже се:

1) из државног језика са књижевношћу (кандидат треба да покаже познавање описне граматице и потпуно правилан говор државним језиком; из књижевности треба да познаје појаве са гледишта изнетог у члану 8);

2) из народне историје и земљописа Краљевине Југославије испит се полаже у обиму програма ових предмета за средње школе (од кандидата се тражи не памћење многих поједности, већ разумевање значајних догађаја и појава, њихових узрока и последица са гледишта наших заједничких националних интереса);

3) из дидактике религијске наставе са главним појмовима из педагогике који су са том наставом у вези (кандидат треба добро да познаје значај религијске наставе за васпитање и образовање, у теорији и у пракси, у целини и у деловима, однос религијске наставе према осталим наставним предметима, обим њеног градива и начин обраде у народној школи).

Градиво из дотичне теологије из којег кандидати имају полагати усмени испит прописује министар просвете на предлог и по сагласности надлежне верске власти признатих конфесија.

б) испит из државног језика са књижевношћу и из народне историје са земљописом траје по 15 минута, а из дидактике религијске наставе с главним појмовима из педагогике до 30 минута.

Чл. 16 — а) На усменом испиту морају бити сви чланови испитног одбора.

б) Наставник је дужан да кандидату каже само оно што је неопходно потребно за правилно разумевање питања и ток одговора. Иначе

кандидату се мора оставити слобода да одговара на извучено питање самостално и да без припомоћи наставника одговором покаже своје знање. Сем наставника, може само још председник испитног одбора стављати кандидату помоћна питања.

в) Претседник испита може по своме нахођењу скратити или продужити испитивање кандидата, али не више од 5 (пет) минута за сваки предмет.

Чл. 17 — а) О сваком усменом испиту води се записник, у који се укратко бележи: који су кандидати и којим редом прозивани и која су питања добили. Овај ће записник, после свршеног усменог испита за сваку групу кандидата, потписати сви чланови испитног одбора.

б) Који ће кандидати бити испитивани пре а који после подне, саопштава се непосредно пред сам почетак усменог испита.

в) Испитивање се врши по предметима, али тако да се кандидати одређени за једну половину дана испитају из свих предмета.

г) Сваки наставник спрема за усмени испит питања из свог предмета. Сва питања, пошто буду у седници испитног одбора прегледана и одобрена, распоређује дотични наставник на листиће конбинујући на сваком листићу по три. Сви листићи морају бити од исте хартије и потпуно једнаке величине, без икакве мрље или знака на спољашњој страни. На испиту извлачи сваки кандидат по један листић.

Питањима се мора обухватити цео предмет. Број листића за сваки поједини предмет треба да буде најмање 50 (педесет). У случају да је број кандидата већи од 40 (четрдесет), број питања мора увек да буде за 10 (десет) већи од

броја кандидата. Свакој групи кандидата износи се укупан број неизвучених листића. Листићи једанпут извучени не могу се више употребити.

д) Ако кандидат, најдаље за 5 (пет) минута по извлачењу листића, изјави да није у стању одговорити на стављена питања, допустиће му се да вуче друго питање. Први пут извучени листић враћа се међу преостала питања. Извлачење другог листића забележиће се у записник и имаће се у виду приликом давања оцене томе кандидату.

Чл. 18 — Ако би се десило да кандидат на испиту почне неуљудно одговарати и непристојно се понашати, биће по одлуци испитног одбора с испита удаљен.

Овако удаљен кандидат губи право на даље полагање вероучитељског испита за годину дана.

Чл. 19. — а) Чим се с једном групом прозваних кандидата сврши усмени испит, испитни одбор одлучује о оценама сваког кандидата и за сваки предмет посебице. Ове се оцене упоредо са оценама писменог испита уписују цифрама и словима у записник испитног одбора (чл. 14 тач. б).

б) За сваког кандидата и за сваки предмет појединце предлаже наставник испитивач оцену усменог испита, испитни одбор одлучује о томе. Кад се испитни одбор не сложи да једногласно утврди оцену, приступа се поименичном гласању и одлука о оцени доноси се већином гласова. При једнакој подели гласова пресуђује глас претседника испитног одбора, осим у верским предметима где одлучује она страна на којој је већина верских стручњака. Сваком је члану одбора допуштено да своје одвојено ми-

шљење унесе у записник (чл. 17 тач. а). Оцене се уписују у записник цифрама и словима.

Чл. 20 — Практични испит састоји се из писмене припреме за предавање и из предавања.

За предавање кандидат извлачи листић на коме је означена методска јединица и разред где ће се одржати предавање. Ових листића мора бити десет више него има кандидата који извлаче питања.

Кандидат најпре израђује под надзором испитног одбора, за време од три часа, писмену припрему за предавање. При томе се може служити помоћним средствима: Светим писмом, Кораном, Талмудом и одобреним уџбеницима. У припреми има да се покаже познавање наставног поступка.

Предавање држи кандидат ученицима народних школа своје конфесије пред целим испитним одбором. Ово траје најмање 20 (двадесет) минута. При томе кандидат има да покаже способност да своје излагање прилагоди дечјој способности схватања.

По свршеном предавању кандидат брани своје предавање и даје потребна оправдања и обавештења у погледу примене педагошких принципа.

Чл. 21 — Одлука испитног одбора.

а) Пошто се утврде оцене свих кандидата из свих предмета прописаних за државни стручни испит, испитни ће одбор на позив претседника, за сваког кандидата појединце, донети одлуку о томе: да ли је и са каквим општим успехом кандидат положио државни стручни испит.

б) Утврђене оцене из свих предмета уносе се речима из записника у главни испитни протокол.

Одлуке о појединим кандидатима и оценама општег успеха уносе се у протокол под „напомена”. Оцене општег успеха су исте као и за поједине предмете.

Оцена општег успеха добија се кад се збир оцена из сваког појединачног предмета на писменом, усменом и практичном делу испита подели са бројем пет.

Протокол потписују сви чланови испитног одбора.

в) Резултат државног стручног испита саопштава кандидатима, најдаље сутрадан по свршеном испиту свију кандидата, претседник у присуству свих чланова испитног одбора.

Чл. 22 — а) Успех на испиту из сваког предмета оцењује се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2) и рђав (1).

б) Кандидат је испит положио, ако је из сваког предмета добио најмање оцену добар.

Чл. 23 — Директор учитељске школе доставиће Министарству, најдаље за 14 (четрнаест) дана по свршеном државном стручном испиту, свој кратак извештај о току испита, а уз то и по три писмена задатка, који су оцењени оценама одличан, врло добар, добар и слаб. Извештај мора садржавати списак свију кандидата, који су положили с одликом, који пут је који кандидат испит полагао и да ли га је и с којим успехом положио.

Ови задаци остају у Министарству просвете.

Чл. 24 — Сваки кандидат добија о положеном испиту диплому, коју потписују сви чланови испитног одбора.

У диплому се уноси општа оцена са којом је кандидат овај испит положио.

Диплома се издаје у року од осам дана по свршеном испиту.

Ова диплома идентична је са дипломом о положеном практичном учитељском испиту са потребним изменама у вези са теолошким делом испита.

Чл. 25 — У случају да кандидат прву диплому изгуби, може му директор, на основу главног протокола о државном стручном испиту а по одобрењу Министарства просвете, издати оверен препис.

Чл. 26 — У једној школској години кандидат може највише два пута полагаати државни стручни испит.

Кандидат који у три пута, у року најдаље од пет година, не положи вероучитељски испит, отпушта се из државне службе.

Чл. 27 — Ова Правила ступају у живот кад их потпише министар просвете, а обавезну снагу добијају од дана обнародовања у „Службеним новинама”.

**§ 44** — Општа редовна настава у народној школи изводи се на државном језику а по наставном плану и програму које прописује Министар просвете, по саслушању Главног просветног савета, за целу државу, руководећи се начелом концентрације наставе и активног учешћа ученичког.

Наставни програм треба да пружи могућност за прилагођивање наставе приликама и потребама живота у крају у коме се школа налази. У вишој народној школи настава развија смисао за пољопривреду, а за занат, трговину и индустрију где је то потребно.

§ 45 — У местима где у знатној мери стањују држављани другог језика, отвориће се посебна одељења основне школе за њихову децу. У овим одељењима не може бити мање од по 30 ученика. Изузетно се може отворити овакво одељење и са 25 ученика, о чему одлучује Министар просвете.

Програм и план наставе исти је као и у осталим основним школама и земљи.

Настава у овим одељењима изводи се на матерњем језику ученичком. У овим одељењима предаје се државни језик као обавезан предмет.

Где у месту има више одељења исте народне мањине, она могу имати свог посебног управитеља.

§ 46 — Ако у месту постоје одељења, односно школе са наставним језиком државним, а уз то и посебна одељења или школе са наставним језиком друге које народности, морају деца државнога матерњег језика похађати основну школу с државним наставним језиком; деца друге народности и језика могу по вољи родитеља, похађати одељења с државним наставним језиком место одељења свог матерњег језика.

Деца једне народне мањине не могу полазити школу друге народне мањине.

У местима где има деце народних мањина школски обавезне, која по своме броју не могу имати наставу на матерњем језику, морају та деца полазити школу с државним наставним језиком.

§ 47 — У свима народним школама наставу изводе државни наставници и они морају потпуно владати државним језиком. То важи и за вероучитеље.

Учитељице поучавају према потреби у ручном раду, у домаћинству и ученице из оних одељења, у којима иначе редовну наставу врше учитељи.

§ 48 — Народне школе су неподељене или подељене.

Школе с једним наставним лицем (за општу наставу), које поучава све ученике дотичне школе, јесу неподељене; оне с два или више наставних лица, у којима се деца разделе на поједина наставна лица за поучавање, јесу подељене.

§ 49 — Ученици, које поучава једно наставно лице у посебној школи, чине школско одељење.

Ученици се, ради наставе, распоређују у разреде. Разред чине ученици, који заједно уче једне исте предмете по једном истом наставном програму.

У школама, где један наставник поучава у исто време више разреда, могу се спојити ученици двају, а у вишим разредима народне школе и трију разреда у један комбиновани разред.

Ученици овако комбинованог одељења редовно се заједно поучавају у истој стварској грађи, те се према томе могу за ту сврху приредити и нарочити уџбеници.

§ 50 — Васпитање мушке и женске деце је заједничко.

Где прилике допусте, имају се одвојити мушка и женска деца у засебне мушке и женске школе или у засебна одељења.

§ 51 — Сваки наставник има своје одељење.

Најмањи и највећи број ученика по одељењима одређује Министар просвете.

Измене и допуне од 31 марта, 1933 год.

§ 52 — Уза сваку сеоску народну школу, а по могућству и уз друге, мора бити школски врт, који има служити за опште наставне сврхе а нарочито за наставу из природних наука, практично вежбање ученика у пољској привреди као и школска кухиња за вежбање ученица у кућанству. Министарство просвете прописује узорне планове за школске вртове.

Приход од ових вртова припада наставницима.

Подела овога прихода уредиће се правилником.

Министар просвете одредиће, где је потребно, три дана у години, када ће ученици народних школа, под водством учитеља, вршити пошумљавање и подизање насада.

На појединим местима основаће се школски гајеви. Бригу о одржавању насада (одбрана од суше, стоке и т. д.) водиће ученици по упутствима учитеља.

§ 53 — Народна школа мора имати збирке потребних учила и књижницу за учитеље, ученике а по могућству и за грађане школске општине.

§ 54 — Школски рад редовно траје десет месеци, од почетка септембра до краја јуна, а школска година се рачуна од 1 септембра до 31 августа.

Велики школски одмор траје редовно два месеца, у јулу и августу. Остале одредбе о прекиду школског рада због потреба појединих крајева, о празницима, као и ескурзијама и свечаностима школским, прописује Министар просвете правилником.

§ 55 — На дан 28 јуна одржаваће се у свакој народној школи завршна школска свечаност. Тада ће се вршити и награђивање или похваљивање ученика који су одлични или врло добри из учења и владања.

#### Глава пета. Ученици

§ 56 — У школу се уписују сва способна мушка и женска деца, која до краја дотичне календарске године навршују седму годину.

Телесно и душевно особито развијена деца могу бити уписана у школу и с потпуно навршном шестом годином, ако у школи има довољно места.

§ 57 — Упис ученика врши месни школски одбор најдаље до 1 јула сваке године, на основи лекарског прегледа све деце за школу

дорасле, по списку који под својом одговорношћу саставља управна општина и према њему, преко родитеља, позива децу пред школски одбор.

Утврђени списак уписане деце уз списак оне деце, која су остала неуписана, потписује месни школски одбор и шаље општој управној власти на преглед и одобрење. У списку неуписане деце образложав се зашто нису уписана.

Прилажу се и све молбе и жалбе, ако би их било.

На који ће се начин вршити лекарски преглед деце за упис у школу прописаће Министарство социјалне политике и народног здравља у споразуму са Министарством просвете.

Правилник С. Бр. 4966 од 31 марта, 1932 год., о лекарском прегледу деце за упис у школу:

На основу § 7 Закона о здравственој заштити ученика, §§ 55, 57 и 58 Закона о народним школама Министар народнога здравља у споразуму са Министром просвете О. н. Бр. 41936—31 од 21 марта, 1932 год., прописује Правилник о лекарском прегледу деце за упис у школу:

Чл. 1 — Свако дете може бити уписано у народну школу само на основу лекарског прегледа.

Чл. 2 — Преглед врши школски лекар те школе или ако таквог нема надлежни општински, или срески санитетски референт за општине, где нема ни општинског лекара.

Чл. 3 — Преглед деце врши се приликом поновног калемљења (цепљења) против великих богиња (§ 5 Закона о сузбијању заразних боле-

сти). Лекар који калеми (цепи), прегледаће истовремено нарочито здравствено стање деце и њихову способност за упис у школу.

Чл. 4 — Преглед за школу одрасле деце врши се по нарочитом списку (образац А), који саставља месни школски одбор на основу списка, који му је доставила управна општина. Месни школски одбор по списку (образац А) позива најмање пет (5) дана пре заказаног дана за поновно калемљење (цепљење) родитеље или старатеље, да упуте децу на преглед.

Чл. 5 — Лекарском прегледу присуствује управитељ основне школе односно његов заменик и један од родитеља или његов заменик или старатељ детета. Лекарски преглед деце мора бити завршен најкасније до 1 јула сваке године.

Чл. 6 — Деца која се овом приликом ма из којих разлога не прегледају, прегледаће се накнадно, а најдаље у року од месец дана.

Школски одбор стараће се да родитељи, који нису довели децу на први преглед за упис у школу, исту доведу на накнадни преглед према овом правилнику.

Оне родитеље или старатеље који неће довести своју децу ни на накнадни преглед за упис у школу месни школски одбор је дужан пријавити државној власти у смислу § 2 и 127, тачка 4 Закона о народним школама.

Чл. 7 — Погољно мишљење надлежног лекара о способности детета, које упише у прописни образац А, меродавно је за упис детета у основну школу.

Чл. 8 — На основу лекарског прегледа не могу бити уписана у основну школу деца:

а) са недовољним телесним развојем, т. ј. чија висина и тежина заостају далеко испод просечности;

б) која због телесне неспособности не могу долазити у школу или не могу да седе у клупи: богаљи или с узетости појединих удова;

в) која не могу са успехом да прате наставу због дефекта чулних органа (слепа, gluва, нема, глухонема итд.);

г) с обољењем носа, од којих се шири смрдеж (озена);

д) с кожним и другим обољењима, која изазивају одвратност код друге деце;

ђ) која својом болешћу изазивају страх код друге деце (епилептичари);

е) која су заостала у душевном развоју, дебилна, имбесилна или идиотска;

ж) с тежим симптомима психопатске конституције, моторички немирна, врло раздражљива, врло плашљива, јачим муцањем;

з) с функционалним душевним обољењима (хистерија);

и) заразно оболела или реконвалесценти после болести, ако постоји опасност погоршавања стања због поласка школе или преноса болести међу школску децу.

Чл. 9 — Ако надлежни лекар на прегледу за упис нађе да дете из ма којих поменутих или још других разлога није способно за основну школу, уноси то у одговарајуће рубрике списка са својим предлогом да ли дете треба пријавити за пријем у школу за недовољно раз-

вијену и дефектну децу или да се привремено или стално ослободи од похађања народне школе.

Чл. 10 — Дете се може ослободити уписа у I разред народне школе за годину дана на основу комисијског лекарског прегледа од два лекара. Један члан лекарске комисије мора бити школски лекар.

Стално се може ослободити дете од наставе у народној школи само на основу комисијског лекарског прегледа од три лекара у школској поликлиници.

Том приликом се утврђује да ли је детету потребан неки завод за старање за недовољно развијену и дефектну децу. Ово се не односи на школе за слепу, гувонему и недовољно развијену децу, које су према § 7 Закона о народним школама исто тако народне школе.

Спискови ослобођене деце шаљу се на преглед Министарству просвете, које може у споразуму са Министром социјалне политике и народног здравља, предложити банској управи поновни комисијски преглед.

Комисија може по потреби позвати и наставника у сарадњу.

Чл. 11 — Школски одбор упућује о свом трошку децу на преглед у најближу школску поликлинику. Школски одбор обавештава родитеље о резултату прегледа и нарочитим списком преко банске управе извештава Министарство просвете о деци, која су пронађена као стално неспособна и о деци, којој је потребна специјална школа и специјални завод.

Преглед у школској поликлиници је беспалатан.

Чл. 12 — Против решења прегледа школске поликлинике дечји родитељи имају право жалбе преко надлежне банске управе Министарству просвете. У том случају прегледаће дете комисија од два лекара и једног наставника, које одреди Министарство просвете у споразуму са Министарством социјалне политике и народног здравља преко банске управе. На одлуку те комисије нема права жалбе.

Трошкове те комисије сноси жалилац.

Чл. 13 — Утврђени списак уписане деце (образац А) уз списак деце, која су остала неуписана, потписује школски одбор и шаље општој управној власти на преглед и одобрење. У списку неуписане деце образложав се зашто нису уписана.

Прилажу се и све молбе и жалбе, ако би их било.

Чл. 14 — Срески школски надзорник шаље банској управи најкасније до 1 августа утврђене спискове деце (образац А) од свих месних школских одбора са укупним прегледом уписане и неуписане деце по школским општинама у школском срезу.

Банске управе шаљу Министарству просвете најкасније до 15 августа утврђене спискове (образац А) од свих срезова са укупним прегледом уписане и неуписане деце по срезовима.

(Службене новине Бр. 90—XXXIX од 19 априла, 1932 год.)

Месни школски одбор у . . . . .

## СПИСАК

деце, која су дорасла за упис у школу

Школска година 19 . . . . .

## ДАТУМ ЛЕКАРСКОГ ПРЕГЛЕДА

Потписи:

Претседник месн. школског одбора,

Лекар,

Управитељ школе.

## УПУСТВА:

1. Рубрике од 1 до 12 овог Списка испуниће Месни Школски одбор према члану 4 Правилника о лекарском прегледу деце за упис у школу и §§ 57 и 127/4 и 7 Закона о народ. школама.





	13	Датум поновног цељења калемљења) против богиња	
	14	добра	Уписано Дете у основну школу
	15	средња	
	16	слаба	
	17	недовољно телес. развијено	
	18	богаљасто узетост удова	
	19	слепо, глуво, немо, глувонема итл.	
	20	с обољењима носа (озена)	
	21	с кожним и другим одвратним обољењима	
	22	епилептично	
	23	заостало у лупевном развоју дебила, имбецила, идиот	
	24	психопатично, хистерично	
	25	са јасним муцањем	
	26	са заразним обољењима или реконвалесцент од истих	
	27	слепе	
	28	глувонема	
	29	помоћну школу одељење	
	30	богаљасту децу	
	31	реконвалесцентну децу	
	32	наглуху, кратковиду, епилептичну и са говорним манама	
	33	у завод за имбециле или идиоте	
	34	Дете се предлаже за привремено ослобођено од уписа у нар. шк. зашто	
	35	Дете се предлаже за стално ослобођење од уписа у нар. шк. зашто	
		Н а п о м е н а	

§ 58 — На основи лекарскога прегледа ослобођавају се од похађања народне школе деца:

1) која због телесне неспособности не могу долазити у школу нити могу с успехом пратити наставу (слепа, глувонема итд.);

2) која су болесна ума или су умно недовољно развијена;

3) која болују од заразних болести.

О овој деци управа школе и даље води рачуна по § 15.

Правилник С. Бр. 5700 од 31 марта, 1932 год., о лекарском прегледу деце за пријем у школе за недовољно развијену и дефектну децу и о дужностима лекара у овим школама:

На основу § 25 Закона о здравственој заштити ученика и §§ 15, 57, 58, 107 и 170 Закона о народним школама, прописује се Правилник о лекарском прегледу деце за пријем у школе за недовољно развијену и дефектну децу и о дужностима лекара у овим школама:

А. Старање о здрављу ученика завода и школа за недовољно развијену и дефектну децу.

Чл. 1 — О здрављу ученика завода и школа за недовољно развијену и дефектну децу старају се:

а) у бановинским заводима и школама школске поликлинике;

б) у одељењима за недовољно развијену и дефектну децу уз народне школе школски лекар и школска поликлиника по прописима за здравствене поликлинике и у складу са овим Правилником;

в) Поред тога сваки завод или интернатски уређена школа за недовољно развијену и

дефектну децу може имати лекара специјалисту и то: заводи и помоћне школе за душевно заосталу децу лекара психоневропатолога, заводи за глувонему децу лекара оториноларинголога, заводи за слепе окулисту и заводи за бољаству децу ортопеда.

У недостатку оваквих специјалиста њихову дужност могу да обављају и школски лекари с тим, да се они повремено консултују са лекаром специјалистом из најближег места.

Чл. 2 — Лекаре специјалисте из члана 1 овог Правилника у смислу § 170 Закона о народним школама поставља Министарство социјалне политике и народног здравља у споразуму са Министарством просвете.

Чл. 3 — У недостатку сталних лекара могу бити постављени контрактуални и хонорарни лекари.

Чл. 4 — Сви лекари у заводима или школама за недовољно развијену и дефектну децу морају имати тромесечни течај из социјалне медицине.

Министарство социјалне политике и народног здравља стараће се о отварању специјалних течајева, где би лекари могли добити потребну спрему за вршење дужности лекара у заводима и школама за недовољно развијену и дефектну децу.

Чл. 5 — Министарство социјалне политике и народног здравља у споразуму са Министром просвете стараће се о отварању нарочитих заједничких седмодневних течајева за лекаре и учитеље. Ови течајеви отвараће се по потреби у Београду, Загребу и Љубљани, где ће се лекари и учитељи усавршавати у познавању и

терапијском васпитању недовољно развијене и дефектне деце (у психопатологији и педопатологији).

Б) Лекарски преглед деце, која се пријављују за пријем у завод, школе или одељења за недовољно развијену и дефектну децу.

Чл. 6 — Школски лекар поред дужности, које има по Правилнику о лекарском прегледу народних и средњих школа, врши у времену од 1 априла до 1 маја, преглед ученика, које су основна школа, родитељи или старатељи пријавили нарочитим пријавним листом за пријем у завод, школу или одељење за недовољно развијену и дефектну децу, који пропише Министар просвете у смислу § 15 Закона о народним школама.

У тај пријавни лист уписаће школски лекар резултате прегледа сваког детета по овом:

Преглед школског лекара:

1) Слабоумност, живчане болести, сифилис, туберкулоза, пијанство, злочин, крвна сродства родитеља или предака као узроци херeditарне оптерећености детета. Старост родитеља код рођења детета. Колико је брачне и ванбрачне деце?

2) Трудноћа. Број порођаја, побачаја?

3) Које је по реду ово дете? Брачно или ванбрачно?

4) Колико је деце умрло? Од чега?

5) Ток порођаја.

6) Исхрана детета и нега у прво доба живота.

7) Кад и како је добило прве зубе?

8) Када и како је учило дете ходати?

9) Када и како је учило дете говорити?

- 10) Прележане болести, озледе, несрећни случајеви.
- 11) Општа конструкција тела.
- 12) Тежина и висина.
- 13) Обим, дужина, ширина и облик главе; неправилности лобање.
- 14) Уста, зуби, нос, грло.
- 15) Болести и неправилности грудних органа: срце, плућа;
  - Болести и неправилности трбушних органа;
  - Болести и неправилности удова;
  - Болести и неправилности чула;
  - Болести и неправилности коже.
- 16) Болести и недостатци у централном живчаном систему. Трзање, конвулзија мишића, раздражљивост, узетости, рефлекси, ход.
- 17) Говор.
- 18) Друге телесне, душевне и живчане особитости. (Enuresis nocturna, Incontinentia alvi e ingras., сан и т. д.).

Чл. 7 — Школски лекар дужан је да јави управитељу основне школе када ће прегледати пријављене ученике. (§ 11 Закона о здравственој заштити ученика).

На преглед мора школски лекар да позове и родитеље или старце ради добијања података о породичним приликама и о развоју детета пре поласка у школу.

Чл. 8 — Школски лекар враћа испуњене пријавне листе управитељу основне школе или ономе надлештву, од којег је пријавни лист добио.

Резултати прегледа школског лекара служе као основ за даљи поступак с дететом како управитељу основне школе тако и заводу, шко-

ле или одељењу за недовољно развијену или дефектну децу, у који ће бити дете примљено.

Преглед треба да је извршен до 1 маја.

Г) Дужност лекара специјалисте завода или школе за недовољно развијену и дефектну децу у комисији за пријем деце у заводе, школе или одељења

Чл. 9 — Кад сву пријављену децу претседник пријемне комисије позове на посматрање у завод, школу или одељење за недовољно развијену и дефектну децу, саставља лекар тачну анкету сваког детета у телесном и душевном погледу, коју мора да уноси у нарочити „Матични здравствени лист” (Образац А).

На овај преглед лекар завода мора да позове и родитеље или старце детета.

Чл. 10 — На седници пријемне комисије коју сазива претседник по „Правилнику за пријем деце у заводе, школе или одељења за недовољно развијену и дефектну децу”, изрећи ће лекар своје мишљење на основу свега прегледа, извештаја учитеља одељења, у којем је дете посматрано, као и мишљења досадашњих васпитача. Исто тако лекар ће ставити предлог с обзиром на општу способност детета за даље поступање с њиме. Своје мишљење и свој предлог треба да забележи у пријавном листу, који доноси на седници претседник пријемне комисије.

Извештаје о одлуци пријемне комисије шаље претседник пријемне комисије родитељима или старцима, али без навођења разлога, због којих је донета одлука. Сви испуњени прописни формулари о пријему, опису и испитивању детета сматрају се као званична тајна.

Д) Дужности лекара у заводима, школама и одељењима за недовољно развијену и дефектну децу

Чл. 11 — За свако дете, које је од пријемне комисије примљено у завод, школу или одељење за недовољно развијену или дефектну децу води се „Лични описни лист”, који прописе Министар просвете.

У тај „лични описни лист” уписаће и школски лекар податке о лекарском прегледу детета са свима напоменама и саветима за васпитање детета.

Чл. 12 — Лекари завода, школе или одељења за недовољно развијену или дефектну децу морају трајно надгледати ученике у погледу њихова соматичког и психичког стања. У овом циљу школски лекар по потреби а у споразуму с управником школе могу да присуствују и настави у одељењима.

Чл. 13 — Лекари завода, школа или одељења за недовољно развијену и дефектну децу дају савете наставницима у погледу детиње физичке и психичке способности за рад. У овом циљу може лекар да присуствује седницама наставничког већа, кад га управитељ школе за то замоли.

Чл. 14 — Најмање два пута годишње треба лекар да упише у „Лични описни лист” са тачним датумом и потписом шта је нарочито опажао код детета и то: болести, промене у висини и тежини; утицаје породичних, телесних и других прилика на душевни развој, васпитање и на успех у школи. На завршетку школске године мора да буде забележено и то, у колико се ученик од прошле године телесно и душевно развио.

Чл. 15 — Свој надзор лекар врши и у случају, кад дете лечи и други специјалиста, не мешајући се у начине лечења, али уносећи све промене у „Матични здравствени лист”.

Чл. 16 — Лекари завода и школа за недовољно развијену и дефектну децу треба да дају, при уписивању ове деце у који други завод, своје мишљење о њиховој телесној и душевној способности за извесно звање.

Чл. 17 — Нарочито се препоручује, да школски лекари учествују на састанцима родитељских већа, да на тај начин дођу у непосредни додир са децим родитељима и да том приликом у виду предавања пруже родитељима потребна обавештења и дају потребне савете. Да би могли лекари саветовати родитеље и стараоце у погледу старања о телесном и душевном развићу појединих ученика, треба да одреде часове пријема у заводу, школи или своје стану (ординацији).

Чл. 18 — Лекар завода, школе за недовољно развијену и дефектну децу стара се, да ученици добију хигијенску поуку од наставника а и сам ће по потреби водити хигијенске разговоре с ученицима у ван-школско време и практично их упућивати у хигијенски начин живота.

Б) Евиденција недовољно развијене и дефектне деце

Чл. 19 — На крају сваке школске године лекар саставља извештај о болестима и аномалијама, које је констатовао код појединих ученика у школској години у појединим разредима (образац Б).

Чл. 20 — Управитељ основне школе, на основу лекарског прегледа, саставља „Списак

деце", о којој управа основне школе има да води рачуна по § 15 и 58 Закона о народним школама (образац В).

Чл. 21 — Извештај о болестима достављају лекари управитељу школе за недовољно развијену и дефектну децу и Министарству социјалне политике и народног здравља; Списак деце (образац В) доставља управа школе Министарству социјалне политике и народног здравља преко банских управа.

(Службене новине Бр. 90—XXXIX од 19 априла, 1932 год.).

Државна поликлиника . . . . . Завод, школа за . . . . .  
Школски лекар . . . . . Место срез . . . . .

Број . . . . .  
Кратко означавање случаја  
Дете . . . . .

Матични здравствени лист  
За ————— брачни,  
ванбрачни син, кћи, име родитеља —————  
рођен(а) дана ————— 19— у —————  
среза ————— бановине —————  
станује у —————  
(име, занимање и стан стараоца) —————  
вероисповест ————— народност  
каламљен(а) —————  
похађа завод, школу, одељење за —————  
у —————  
од дана ————— 19— год.

## Преглед телесног развоја

Школска година		1	2	3	4	5	6	7	8
Датум		19—/—	19—/—	19—/—	19—/—	19—/—	19—/—	19—/—	19—/—
Висина см.									
Тежина гкр.									
Крива линија висине:									
см.	160								
	150								
	140								
	130								
	120								
	110								
	100								
	90								
		1	2	3	4	5	6	7	8
школска година									
Крива линија тежине:									
гкр.	50								
	45								
	40								
	35								
	30								
	25								
	20								
	15								
		1	2	3	4	5	6	7	8
школска година									

## А. Специјални податци

I РОДИТЕЉИ		мајка	отац
1	Година рођења . . . . .		
2	Година смрти и од чега су умрли . . . . .		
3	Занимање . . . . .		
4	Порекло . . . . .		
5	Економско стање . . . . .		
6	Становање . . . . .		
7	Образовање . . . . .		
8	Да ли су боловали и од чега венеричне болести . . . . . живчане болести . . . . . друге болести . . . . .		
9	Њихове нехигијенске навике, алкохолизам и т. д.		
10	Да ли имају херeditарно оптерећење . . . . . Јесу ли били у душевној болници или одговарали за кривична дела . . . . .		
11	Да ли имају какве телесне повреде теже природе, контузије, ране, грбавост и т. д. . . . .		
12	Да ли имају телесне недостатке или аномалије: уво, грло, нос итд. . . . .		
13	Да ли имају психичне дефekte . . . . .		

## II ДРУГА РОДБИНА

1. Да ли ко од браће или сестара има телесне недостатке и аномалије — — — — —

2. Да ли ко од браће или сестара има психичне недостатке — — — — —

3. Да ли су баба или деда имали телесне недостатке и аномалије — — — — —

4. Да ли су баба и деда имали психичне недостатке — — — — —

5. Да ли је ко од најближих рођака оца или мајке имао телесне недостатке — — — — —

6. Да ли је ко од најближих сродника оца или мајке имао психичких недостатака — — — — —

7. Да ли је било код ближе родбине случајева криминалног или патолошког карактера (кратки опис случајева) — — — — —

## III ДЕТЕ

1. Трудноћа, број порода, побачаја — — —

2. Које је по реду ово дете? Брачно или ванбрачно — — — — —

3. Колико је деце умрло? Зашто? — — —

4. Ток порођаја — — — — —

5. Исхрана и нега детета у прво доба живота — — — — —

6. Добивање зуба — — — — —
7. Како и када је учило дете ходати — — —
8. Како и када је учило дете говорити — —
9. Особности код задовољавања телесних  
потреба — — — — —
10. Болести — — — — —
- Озледе — — — — —
- Несрећни случајеви — — — — —
- Сан — — — — —

Б Специјални биометријски део и стање здравља  
ученика

- Датум прегледа — — — — —
1. Деформације — — — — —
- главе — — — — —
- грудног коша — — — — —
- кичменог стуба — — — — —
- друге — — — — —
2. Вид — око — — — — —
3. Слух — ухо — — — — —
4. Говор — грло — — — — —
5. Дегенеративни знаци:
- на лобањи — — — — —
- на лицу и носу — — — — —

- усној шупљини — — — — —
- зубима — — — — —
- грлу — — — — —
- кожи — — — — —
- у висини и тежини — — — — —
- 6 Рахитични остатци — — — — —
7. Живчане аномалије — — — — —
8. Повећане жлезде, тироидеа — — — —
9. Гениталије — — — — —
10. Пубертет — — — — —
11. Психичко стање:

Коефициент интелигенције по Бинет Си-  
мону: — — — — —

Психолошки успех по серији текстова за  
испитивање појединих способности: — — — —

— — — — —

- Психопатолошке констатације — — — —
12. Рентген преглед — — — — —
13. Бактериолошки преглед — — — — —
14. Серолошки преглед — — — — —
15. Резултат испитивања секреција жлезда  
— — — — —

16. Општа констатација у погледу телесног  
стања — — — — —

17. Општа констатација у погледу душев-  
ног стања — — — — —



Управа школе -----

(Образац В)

## СПИСАК

деце, о којој управа основне школе има да води рачуна на основу §§ 15 и 58 Закона о народним школама

## УПУТСТВА:

1. У рубрике 1 до 5 управитељ основне школе уписаће сву децу о којој управа основне школе води рачуна на основу §§ 15 и 58 Закона о нар. школама.

2. У рубрике 6 до 19 управитељ основне школе уписаће податке о оној деци, која на основу члана 8 и 9 Правилника о лекарском прегледу за упис у школу нису била уписана у основну школу.

3. У рубрике 20 до 35 управитељ основне школе уписаће податке о ученицима основне школе, који због недовољне развијености или других дефеката не могу с успехом пратити наставу у основној школи у смислу § 58 Закона о нар. школама и § 11 Закона о здравственој заштити ученика.

4. У рубрике 36 до 43 управитељ основне школе опет ће уписати сву децу, о којој управа школе води рачуна у смислу §§ 15 и 58 Закона о нар. школама.

Презиме и име детета	1	2	3	4	5	На основу лекарског прегледа за упис у школу деце не похађа основну школу јер је																		
						6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19					
Дете се васпита- ва у	Текући број	Место рођења	Дете је	М.ж	Место рођења	глухо	немо	глухонемо	са говорним мањкама	слепо	кратковидо	епилептично	психопатично	заостало у уму, развоју, дејству, мисли, памћењу	болује од заразног болести; ревноваљелености	недовољно телесно развијено	болује од осталих болести	специјалног облика за	заједнички облици за					
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19



Месни школски одбор позива преко поглаварства општине родитеље или старатеље најдаље у року од четрнаест дана и после писменог саслушања изриче казну, која може бити:

- 1) опомена;
- 2) новчана казна од 10—20 динара на један изостали дан.

Казне се по правилу употребљавају означеним редом. У тежим случајевима може се преко реда употребити тежа казна.

Противу казне месног школског одбора може се у року од осам дана жалити општој управној власти против чије одлуке нема жалбе.

Новчане казне изричу се у корист Државног школског фонда. Наплаћује их општинска управа (поглаварство) у року од петнаест дана по пријему пресуде. У случају да управа општине не наплати казну од родитеља у одређеном року, плаћа је претседник (поглавар) дотичне општине. Новчана казна се може сиромашним родитељима заменити радом на школским или општинским пословима, на њихову молбу.

Елиже одредбе о поступку при изрицању и извршењу ових казни прописује Министар просвете.

**§ 62** — Родитељ, кога позове месни школски одбор, мора се позиву одазвати. Ако се не одазове, дужна је општинска власт поступити исто онако као и у случајевима неодазивања позиву које друге јавне власти.

**§ 63** — Ученички напредак у наставним предметима и владање оцењује се два пут годишње; крајем првог полугодишта месеца ја-

нуара, и крајем другог полугодишта месеца јуна.

Успех ученика у појединим предметима оцењује се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2), рђав (1).

Ученичко владање оцењује се оценама: одлично, врло добро, добро, лоше.

Превођење ученика у старији разред врши се крајем школске године на основи оцене успеха.

Код одлучивања о прелазу ученика у старији разред има се узимати у обзир целокупан његов напредак у школи. Онај ученик, који покаже уопште слаб успех, а нема изгледа да ће достићи другове у старијем разреду, оставља се да понови разред.

**§ 64** — Превођење ученика из једне школе у другу врши се на захтев родитеља, нарочитим преводницама, које управитељ школе непосредно шаље управитељу оне школе, у коју ученик прелази.

Преводницу добијају и они ученици, који пре навршенога обавезног школовања, а по навршетку 14 година живота, прелазе у грађанску, средњу стручну школу, или оду на занат или трговину (§ 10).

Из уписне књиге прве школе ученик се исписује онда, када управитељ друге школе односно сопственик радње извести да је ученик тамо уписан.

**§ 65** — Ученици, који су своју школску дужност по навршетку година обавезног школовања испунили, исписују се из школе и доби-

јају сведочанство о свршеној основној, односно вишој народној школи.

Управитељ школе има по нарочитом списку водити бригу о свима ученицима, који ступе у друге школе, и пазити да се не чине злоупотребе.

§ 66 — У току осмогодишњег школовања ученик се може исписати из школе у овим случајевима:

а) када тешко оболи од какве небреболне болести;

б) кад због познијега уписа или понављања разреда за школу престари, те мушкарац наврши 16, а девојчица 15 годину.

У оба ова случаја о испису решава месни школски одбор на молбу родитеља или по свом нахођењу, а одлуку одобрава општа управна власт.

§ 67 — Телесна казна је забрањена. Друге казне се могу употребити само у мери која неће убијати вољу и самопоуздање ученика.

§ 68 — Ученици не могу бити чланови удружења на верској основи, нити удружења која би ма у ком виду сметала верској сношљивости или била против државног или народног јединства Југославије.

Ван школе ученици народних школа могу бити чланови верских удружења своје верске заједнице.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

§ 69 — Осим чисто школских свечаности учествовање ученика може бити само у њим јавним свечаностима и јавним часовима који имају опште државно или опште национално значење или су у уској вези са школом.

Ова се одредба не односи на верске свечаности и верске обреде ученичке.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

## Глава шеста. Наставници

### 1. Брсте наставника и њихова сјрема

§ 70 — У свима државним народним школама, (школским забавиштима) и школама за недовољно развијену и дефектну децу, течајевима за одрасле неписмене, као и у другим сличним школама, које су под Министарством просвете, наставу изводе учитељи и стручна лица.

Они могу бити запослени, сем наставним радом, и као управни школски органи код власти и установа по овом Закону.

§ 71 — Учитељи могу по служби бити привремени и стални.

За привременог учитеља може се поставити онај, који је свршио државну учитељску школу и положио учитељски испит зрелости, односно учитељски дипломски испит, или вишу педагошку школу, или педагошке науке на философском факултету.

Према предлогу изасланика Министра просвете који су присуствовали на дипломском учитељском испиту у приватним учитељским

школама, Министар просвете ће нострифицирати дипломе и учитељским кандидатима из тих школа. Кандидат са оваквом дипломом може бити постављен за учитеља државне народне школе.

За сталног учитеља утврђује се привремени учитељ, који је положио практични учитељски испит.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

Правила О. н. Бр. 7065 од 1 фебруара, 1932 год., о полагању практичног учитељског испита.

На основу §§ 71 и 72 Закона о народним школама од 5 децембра, 1929 год., прописују се ова правила о полагању практичног учитељског испита:

Чл. 1 — а) Право на полагање практичног учитељског испита привремени учитељ стиче после 20 (двадесет) месеци рада у разреду.

б) Отсуства и боловања дужа од 2 (два) месеца као и велики школски одмор не рачунају се у ових 20 (двадесет) месеци рада у разреду.

в) Учитељ који има укупно 3 (три) слабе годишње оцене, или 2 (две) узастопне слабе оцене, не може полагати практични учитељски испит и отпушта се из службе.

г) Боловање и отсуство дуже од 6 (шест) месеци и време проведено у кадру не рачунају се у време од 5 (пет) година, за које је учитељ дужан положити практични учитељски испит.

Чл. 2 — а) Практични учитељски испит могу се полагати у времену од 1 октобра до 15 маја пред испитним одбором у државним учитељским школама у овим градовима:

1) за подручје Управе града Београда и Дунавску бановину у Београду, Новом Саду и Крагујевцу;

2) за Дравску бановину у Љубљани и Марибору;

3) за Савску бановину у Загребу, Госпићу и Пакрацу;

4) за Врбаску бановину у Бањој Луци и Сарајеву;

5) за Приморску бановину у Мостару и Шибенику;

6) за Дринску бановину у Сарајеву, Шапцу и Ужицу;

7) за Зетску бановину на Цетињу и Дубровнику;

8) за Моравску бановину у Јагодини, Алексинцу и Неготину;

9) за Вардарску бановину у Скопљу и Пироту.

Чл. 3 — а) Сваки испитни одбор има свој засебни деловодник и архиву.

б) Секретар учитељске школе је пословођа испитног одбора.

в) У школама где нема секретара, пословођа испитног одбора је наставник, кога одреди директор.

г) Министар просвете може по потреби одредити и више испитних одбора у истој учитељској школи. У том случају за чланове одбора могу се поставити и професори гимназија.

Чл. 4 — а) Кандидати се пријављују за испит молбом управи дотичне учитељске школе преко среског начелника, а овај је доставља преко банске управе (у Београду молба за полагање испита подноси се преко надлежног над-

зорника, који је доставља управи учитељске школе у Београду).

б) Уз молбу кандидати прилажу кратак опис свога живота, сведочанство (диплому) о свршеном учитељском испиту зрелости, уверење о годинама службе и годишњим оценама рада. Ово уверење им издају банске управе. Кандидати уз молбу прилажу и уверење о држављанству Југославије, које им издаје надлежна власт.

в) Дан испита одређује директор учитељске школе.

Чл. 5 — Испитни одбор чине увек: директор учитељске школе, наставник педагошке групе предмета, наставник српскохрваткословеначког језика и књижевности, наставник народне историје, наставник земљописа Југославије, наставник администрације и један наставник вежбања.

Наставнике, ако их је у школи више за исти предмет, као и наставника вежбаонице одређује директор учитељске школе по реду. Овај распоред директор чини у почетку школске године и он се не мења за ту школску годину.

Чл. 6 — Испит се састоји из теоријског (писменог и усменог) и практичног испита.

Чл. 7 — Писмени испит се полаже из педагошке групе предмета и из државног језика са књижевношћу, и то пред одбором који даје по једну тему за сваки предмет. Овај испит траје највише по 5 (пет) сати за сваки предмет.

Чл. 8 — а) Задаци за писмени практични учитељски испит држе се у тајности и објављују се кандидатима онога дана и часа када испит отпочне, и то свагда само за онај предмет из кога ће се испит тога дана држати. Свако прекорачење ове забране, било да се то учини

посредним или непосредним путем, сматра се и казни као злоупотреба дужности.

б) Непосредно пре давања писменог задатка, претседник испитног одбора саопштава кандидатима одредбе под тачком г) овога члана и скреће им пажњу на последице којима би се изложили, кад би се о те одредбе огрешили. Да је ова одредба извршена, ставиће се у записник (чл. 10).

в) Сви кандидати полагају писмени испит заједно, а под непрекидним надзором дотичног наставника и најмање једног члана испитног одбора. Поред ове двојице и директор или његов заменик, кад год је могуће, води надзор над писменим испитима кандидатским.

г) О писменим испитима дају се свима кандидатима једни исти задаци. Надзорни наставници дужни су пазити: да сваки кандидат сам, без икакве друге помоћи, израђује свој задатак и да се у том не служи никаквим забрањеним средствима; да друге питањем и шушкањем, или позајмљивањем књига, не узнемирује и у туђ рад никако не загледа.

д) Кандидат који ради противно овоме биће у први мах поименично опоменут, и овакав случај забележиће се у записник. У поновљеном таквом случају, кандидат губи право на полагање учитељског испита за једну годину. Исто тако, губи право на даље полагање онај кандидат за кога се на самом испиту, или потом, непобитно утврди да се служио недозвољеним средствима или да је преписао туђ рад. О овоме одлучује испитни одбор на предлог предметног или надзорног наставника. Ако би који од кандидата прекинуо свој писмени рад и без допу-

штења излазио напоље, такође губи право на даље полагање испита.

Чл. 9 — а) Задачи се раде само по подне.

б) Сваки кандидат предаје свој рад једном од надзорних наставника одмах чим га изради, и то концепт и препис заједно, а овај их прошива оверавајући сваки полутабак школским влажним печатом и својим потписом.

Ако не доспе да сврши препис, кандидат предаје само концепт. Ако ни с овим до одређеног времена није могао бити готов, предаје га онако како је и колико је могао да изради.

в) Све саставе у концепту и препису кандидат пише чисто и разговетно на половини пресавијеног табака, како би наставници после могли своје поправке и белешке стављати са стране.

Чл. 10 — а) О сваком писменом испиту воде надзорни наставници наизменце записник, у који уписују све што је важније и што би се имало поменути за време испита. У тај записник бележи се:

- 1) текст задатка;
- 2) тачно време кад је отпочео писмени рад;
- 3) имена надзорних наставника и у ком су времену водили надзор;

4) кад је који кандидат завршио рад и шта је предао и у колико табака, и

5) ко је од кандидата опоменут због слушања недопуштеним средствима.

Овај записник потписују предметни и надзорни наставници.

б) Писмени радови чувају се у школској архиви 10 (десет) година.

Чл. 11 — Рад кандидата на писменом испиту тачно ће прегледати и поправити предметни наставник и ставиће на крају своју укратко образложену оцену. Осим тога и два члана испитног одбора дужни су прегледати писмене радове свију кандидата и својим потписом утврдити да ли се с предложеном оценом слажу или не; у последњем случају, дужни су укратко образложити своје мишљење. Приликом прегледања свију задатака пази се још и на српскохрватскословеначки језик.

Чл. 12 — а) Предметни наставник и прегледачи бележе на прегледаним радовима своје оцене по овим ступњима: рђав (1), слаб (2), добар (3), врло добар (4) и одличан (5). Неодређене оцене (доста добар 3<sup>2</sup> и 3<sup>4</sup> и т. д.) не смеју се давати ни предлагати. Коначну оцену даје испитни одбор већином гласова.

б) Оцене кандидатске добивене на писменом испиту записују се цифрама у записник о практичном учитељском испиту.

Чл. 13 — а) Усмени испит полажу кандидати, који су из оба предмета на писменом испиту добили најмање оцену добар. Овај испит се полаже из државног језика с књижевношћу, народне историје, земљописа Југославије и школске администрације са познавањем целокупног законодавства које се односи на народне школе.

б) Испит из администрације и законодавства траје 25 (двадесетпет) минута.

в) Испит из сваког предмета траје по 20 (двадесет) минута.

Чл. 14 — а) На усменом практичном учитељском испиту морају бити сви чланови испитног одбора.

б) Наставник је дужан да кандидату каже само оно што је неопходно потребно за правилно разумевање питања и ток одговора. Иначе кандидату се мора оставити слобода да одговара на извучено питање самостално и да без припомоћи наставника одговором покаже своје знање. Сем наставника, може само још претседник испитног одбора стављати кандидату помоћна питања.

в) Претседник испита може по своме нахођењу скратити или продужити испитивање кандидата, али не више од 5 (пет) минута за сваки предмет.

Чл. 15 — а) О сваком усменом практичном учитељском испиту води се записник, у који се укратко бележи: који су кандидати и којим редом прозивани и која су питања добили. Овај ће записник, после свршеног усменог испита за сваку групу кандидата потписати сви чланови испитног одбора.

б) Који ће кандидати бити испитивани пре, а који после подне саопштава се непосредно пред сам почетак усменог испита.

в) Испитивање се врши по предметима али тако да се кандидати одређени за једну половину дана испитају из свих предмета.

г) Сваки кандидат спрема за усмени испит питања из свога предмета. Сва питања, пошто буду у седници испитног одбора прегледана и одобрена, распоређује дотични наставник на листиће, комбинујући на сваком листићу по три. Сви листићи морају бити од исте хартије и потпуно једнаке величине, без икакве мрље или знака на спољашној ствари. На испиту извлачи сваки кандидат по један листић. Питањима се

мора обухватити цео предмет. Број листића за сваки поједини предмет треба да буде најмање 50 (педесет). У случају да је број кандидата већи од 40 (четрдесет), број питања мора увек да буде за 10 (десет) већи од броја кандидата. Свакој групи кандидата износи се укупан број неизвучених листића. Листићи једанпут извучени не долазе више на испит.

д) Ако кандидат најдаље за 5 (пет) минута по извлачењу листића, изјави да није у стању одговорити на стављена питања, допустиће му се да вуче друго питање. Први пут извучени листић враћа се међу преостала питања. Извлачење другог листића забележиће се у записник и имаће се у виду приликом давања оцене томе кандидату.

Чл. 16 — Ако би се десило да кандидат на испиту почне неуљудно одговарати и непристојно се понашати, биће по одлуци испитног одбора с испита удаљен.

Овако удаљен кандидат губи право на даље полагање практичног учитељског испита за годину дана.

Чл. 17 — а) Чим се с једном групом прозиваних кандидата сврши усмени испит, испитни одбор одлучује о оценама сваког кандидата и за сваки предмет посебице. Ове се оцене упоредо са оценама писменог испита уписују цифрама у записник испитног одбора (чл. 12 тач. б).

б) За сваког кандидата и за сваки предмет појединце предлаже наставник испитивач оцену усменог испита, а испитни одбор одлучује о томе. Кад се испитни одбор не сложи да једногласно утврди оцену, приступа се поименично гласању и одлука о оцени доноси се већином

гласова. При једнакој подели гласова пресуђује глас претседника испитног одбора. Сваком је члану одбора допуштено да своје одвојено мишљење унесе у записник (чл. 15 тач. а). Оцене се уписују у записник цифрама и словима.

Чл. 18 — Практични испит састоји се из једног практичног предавања, које кандидат држи у разреду одређене народне школе, пошто га претходно писмено обради пред испитним одбором.

Чл. 19 — а) За практично предавање кандидат извлачи листић на коме је означена методска јединица и разред где ће се одржати предавање. Ових листића мора бити бар 5 (пет) више него што има кандидата који питања извлаче.

б) Писмена обрада предавања траје највише 5 (пет) сати. При изради писмене обраде кандидат се служи помоћним средствима, која му одобри испитни одбор. Ову писмену обраду кандидат пре почетка предавања предаје испитном одбору. Предавање траје најмање 35 (тридесетпет) минута.

Чл. 20 — По свршеном предавању кандидат брани своје предавање и даје потребна оправдања и обавештења у погледу примене педагошких принципа.

Одлука испитног одбора.

Чл. 21 — а) Пошто се утврде оцене свих кандидата из свих предмета прописаних за практични учитељски испит, испитни ће одбор на позив претседников, за сваког кандидата појединце, донети одлуку о томе: да ли је и са каквким општим успехом кандидат положио практични учитељски испит.

б) Утврђене оцене из свих предмета уносе се речима из записника у главни испитни протокол.

Одлуке о појединим кандидатима и оценама општег успеха уносе се у протокол под „напомена”. Оцене општег успеха су исте као и за поједине предмете.

Оцена општег успеха добија се када се збир оцена из сваког појединачног предмета на писменом, усменом и практичном делу испита подели са бројем седам.

Протокол потписују сви чланови испитног одбора.

в) Резултат практичног учитељског испита саопштава кандидатима најдаље сутрадан по свршеном испиту свију кандидата претседник у присуству свих чланова испитног одбора.

Чл. 22 — а) Успех на испиту из сваког предмета оцењују се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2) и рђав (1).

б) Кандидат је испит положио, ако је из сваког предмета добио најмање оцену добар.

Чл. 23 — Директор учитељске школе доставиће Министарству, најдаље за 14 (четрнаест) дана по свршеном практичном учитељском испиту, свој кратак извештај о току испита, а уз то и по три писмена задатка из сваког предмета, који су оцењени оценама одличан, врло добар, добар и слаб.

Ови задаци остају у Министарству просвете.

Чл. 24 — Сваки кандидат добија диплому о положеном испиту.

Образац за диплому прописује Министарство просвете.

У диплому се уноси општа оцена са којом је кандидат положио практични учитељски испит.

Диплома о положеном практичном учитељском испиту издаје се свима кандидатима који су испит положили за 8 (осам) дана пошто се цео испит сврши.

Чл. 25 — У случају да кандидат прву диплому изгуби, може му директор, на основу главног протокола о практичном учитељском испиту а по одобрењу Министарства просвете издати оверен препис.

Чл. 26 — У једној школској години кандидат може највише два пута полагаати практични учитељски испит.

Кандидат, који у три пута не положи практични учитељски испит, отпушта се из службе.

Чл. 27 — Где год је то могуће, кандидати учитељи полагају испит у мушким, а учитељице у женским учитељским школама.

Чл. 28 — Ова правила ступају у живот кад их потпише Министар просвете, а обавезну снагу добијају од дана обнародовања у „Службеним новинама”.

(Службене новине Бр. 30—XII од 9 фебруара, 1932 год.).

**§ 72** — Практични учитељски испит може полагаати привремени учитељ после двогодишњег успешног рада у основној школи.

За сталног учитеља вере утврђује се привремени учитељ вере који положи посебни вероучитељски стручни државни испит, чији ће програм прописати Министар просвете у сагласности са врховним претставништвом дотичне конфесије у Краљевини Југославији (за католике: претседништво бискупских конференције).

Измене и допуне од 7 јуна, 1930 год., — и 31 марта, 1931 год.

Правила О. н. Бр. 6621 од 31 јануара, 1935 год., о полагању државног стручног испита за сталног вероучитеља народне школе наведена су код § 43.

**§ 73** — У забавиштима раде учитељице које су испитане и за забавиље.

Забавиље добијају сталност после практичног забавиљског испита, који могу полагаати после двогодишњег успешног рада у забавишту.

Забавиље могу бити и учитељице без потпуне учитељске квалификације ако имају нарочиту квалификацију за забавиљу.

Измене и допуне од 31 марта, 1931 год.

Привремена правила О. н. Бр. 25173 од 27 марта, 1931 год., о полагању практичног забавиљског испита:

На основи § 73 Закона о народним школама од 5-XII-1929 год. прописују се ова привремена Правила о полагању практичног забавиљског испита

Практични забавиљски испит за забавиље са пуном учитељском квалификацијом § 73

Чл. 1 — Забавиље, које су положили учитељски испит зрелости или учитељски дипломски испит, стичу право на полагање практичног испита после 20 месеци рада у забавишту.

Отсуства и боловања дужа од 2 месеца као и велики школски одмор не рачунају се у 20 месеци рада у забавишту.

Забавиља, која има укупно три слабе или две узастопне слабе годишње оцене, не може

полагати практични испит и отпушта се из службе.

Боловања и отсуства дужа од шест месеци не рачунају се у време од четири године, за које је забавиља дужна положити практичних забавиљски испит.

Све одредбе чланова 7—12, 13—17, 20, 22—26 Привремених правила о полагању практичног учитељског испита Онбр. 22610 од 19-III-1931 год. важе и за овај испит.

Чл. 2 — Практични забавиљски испити могу се полагати у времену од 1 октобра до 15 маја пред стручном комисијом у државним женским учитељским школама у овим градовима:

- 1) за подручје Управе града Београда и Дунавску бановину у Београду, Новом Саду и Крагујевцу;
- 2) за Дравску бановину у Љубљани и Марибору;
- 3) за Савску бановину у Загребу, Госпићу и Пакрацу;
- 4) за Врбаску бановину у Бања Луци и Сарајеву;
- 5) за Приморску бановину у Мостару и Шибенику;
- 6) за Дринску бановину у Сарајеву, Шапцу и Ужицу;
- 7) за Зетску бановину у Херцег Новом и Дубровнику;
- 8) за Моравску бановину у Скопљу и Пироту.

Свака испитна комисија има свој засебни деловодник, архиву и печат.

Чл. 3 — Кандидаткиње се пријављују за испит молбом управи дотичне учитељске школе преко среског начелника, а овај је доставља

преко банске управе. (Молба за полагање испита у Београду подноси се преко надлежног надзорника, који је доставља Управи женске учитељске школе у Београду).

Уз молбу кандидаткиње прилажу кратак опис свога живота, сведочанство (диплому) о свршеној учитељској школи, уверење о годинама службе и годишњим оценама рада. Ово уверење им издаје Ванска управа. Кандидаткиње уз молбу прилажу уверење о држављанству Југославије и уверење о телесним способностима за забавиљски рад, а нарочито да су развијених чула и да немају никаквих мана у говорним органима. Дан испита одређује директор учитељске школе.

Чл. 4 — Испитну комисију чине увек: директор учитељске школе, наставник педагогије, наставник српскохрватскословеначког језика и књижевности, наставник народне историје, наставник земљописа, наставник певања, наставник гимнастике, наставник цртања и једна забавиља. Наставнике и забавиље, ако их је у школи више, одређује директор учитељске школе по реду. Овај распоред директор чини у почетку школске године и не мења се за ту школску годину.

Секретар учитељске школе је пословођа испитне комисије.

Чл. 5 — Испит се састоји из: теоријског (писменог и усменог) и практичног испита.

Чл. 6 — Писмени испит се полаже из педагошке групе предмета и државног језика са књижевношћу, и то пред комисијом, која даје по једну тему за сваки предмет. Овај испит траје највише по 4 сата за сваки предмет. Кандидаткиња, која из оба предмета на писменом и-

испиту добије најмање оцену добар, пушта се на усмени део испита.

Чл. 7 — Усмени испит се полаже из ових предмета:

- а) Психологије раног детињства;
- б) науке о дечјим забавиштима (методе, организација, историја дечјих забавишта);
- в) народног језика и књижевности;
- г) народне историје и земљописа Југославије;
- д) певања и декламовања;
- ђ) гимнастике и дечјих игара;
- е) цртања (илустровања) и моделовања простих животних облика и предмета из дечје околине;
- ж) администрације и познавања основношколског законодавства.

На усменом испиту претседник комисије испитује администрацију и законодавство. Остале предмете испитују стручни наставници. Испит из психологије раног детињства и науке о дечјим забавиштима траје по 25 минута, а из осталих предмета по 15 минута.

Чл. 8 — Практични испит састоји се из једног практичног предавања у забавишту. Кандидаткиња предавање претходно обради писмено пред комисијом. Овим предавањем кандидаткиња треба да покаже да има знања и вештине, потребне за самосталан и успешан рад у дечјем забавишту.

Чл. 9 — За практично предавање кандидаткиња извлачи листић на коме су означени методска јединица и разред где се има одржати предавање. Ових листића мора бити бар пет више него што има кандидаткиња, које полажу испит.

Писмена обрада предавања траје највише четири сата. При изради писмене обраде кандидаткиња се служи помоћним средствима, која јој дозволи комисија. Ову писмену обраду кандидаткиња пре почетка предавања предаје комисији. Предавање траје најмање 40 минута.

Чл. 10 — По свршеном предавању у забавишту кандидаткиња брани свој рад и даје потребна оправдања и обавештења у погледу примене педагошких принципа.

Чл. 11 — Успех на испиту из сваког предмета оцењује се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), недовољан (2) и рђав (1).

Кандидаткиња је испит положила ако је из сваког предмета добила најмање оцену добар (3).

Свака кандидаткиња добија сведочанство о положеном испиту у року од осам дана по завршеном испиту.

Образац за сведочанство прописује министар просвете.

Сведочанство потписују сви чанови комисије. Практични забавиљски испит за забавиље без учитељских квалификација (§§ 73 и 74)

Чл. 12 — Забавиље, које су свршиле најмање нижи течајни испит у средњој школи или завршни испит у грађанској школи, а положили су испит на забавиљском курсу, стичу право на полагање практичног забавиљског испита за забавиље без пуних учитељских квалификација после 20 месеци рада у забавиштима.

Чл. 13 — Све одредбе чланова 12, 13, 14, 15, 16, 20, 23, 24 и 25 Привремених правила о полагању практичног учитељског испита Онбр. 22610 од 19-III-1931 год. и чл. 1—12 овог Правилника важе и за овај испит, с том разликом

што ове забавиле: 1) не полагају писмени испит; 2) на усменом испиту полагају као предмет под а) науку о васпитању с основима психологије раног детињства; 3) место сведочанства о свршеној учитељској школи уз молбу прилажу сведочанство о положеном испиту на забавиљском курсу. Испит под д) (певања и декламовања) и ж) (администрације са познавањем основног школског законодавства) за ове забавиле траје по 10 минута.

Чл. 14 — Практични забавиљски испит по овом Правилнику полагају и забавиле приватних забавишта.

Чл. 15 — Ова привремена правила ступају на снагу кад их одобри министар просвете, а обавезну снагу добијају од дана обнародовања у „Службеним новинама”.

(Службене новине Бр. 79—XXIV од 7 априла, 1931 год.).

**§ 74** — Постављање и унапређење учитеља и забавиља врши се у смислу одредаба Закона о чиновницима.

**§ 75** — У основној школи могу предавати учитељи и учитељице без обзира на пол ученика. У вишој народној школи ваља настојати и где год је то могуће провести с обзиром на број ученика и учитељских лица, да учитељи поучавају мушку, а учитељице женску младеж.

У неподељеним школама раде првенствено учитељи.

**§ 76** — За поједине стручне предмете, а нарочито у вишој народној школи, могу се постављати стручно образована лица као хонорарни наставници.

## 2 Дужности наставника

**§ 77** — Сваки учитељ, ма које врсте, мора при ступању у државну службу положити заклетву прописану Уредбом о полагању заклетве за све чиновнике и службенике у ресору Министарства просвете пред управитељем, а где је сам учитељ пред општом управном влашћу.

Наставнике уводи у дужност управитељ, а у неподељеним школама претседник месног школског одбора.

Уредба П. Бр. 5044 од 15 марта, 1929 год., о полагању заклетве за све чиновнике и службенике у Министарству просвете:

На основу чл. 1 Закона о заклетвама и заверама од 15 фебруара, 1929 год., прописује се следећа Уредба о полагању заклетве за све чиновнике и службенике у Министарству просвете:

Чл. 1 — Сви чиновници и службеници у ресору Министарства просвете полагају следећу заклетву односно заверу:

„Ја Н. Н. заклињем се једним Богом да ћу Краљу и отаџбини бити веран; да ћу се у раду придржавати земаљских закона и наредаба; да ћу све дужности свога звања савесно и тачно вршити и просветне и државне интересе заступати и бранити. Тако ми Бог помогао”.

Чл. 2 — Заклетву ће полагати:

а) Помоћник Министра Просвете, председници Академије наука, ректори Универзитета, ректори Виших Педагошких Школа и начелници одељења, пред Министром; сви остали виши чиновници у Министарству Просвете, пред Помоћником, а нижи чиновници пред начелницима појединих одељења;

б) Просветни инспектори пред Баном а остало особље Просветних Одељења, директори средњих и њима равних стручних школа, шефови свију других просветних установа (Позоришта, Музеја, Библиотека, Уметничких школа и т. д.), као и градски школски надзорници пред Помоћником или просветним инспектором; управитељи народних школа пред средним школским надзорником, а наставници свију школа, као и особље појединих установа, пред својим непосредним старешином.

Сваки чиновник полаже једну заклетву маар истовремено вршио два звања (професор универзитета и директор музеја; директор гимназије и в. д. просветног инспектора итд.), али мора испод свога имена назначити оба звања.

Чл. 3 — Поред усмене заклетве, сваки чиновник и службеник мора својеручно да напише у два примерка горњу заклетву, да је датира и да је потпише пуним именом и презименом, означивши тачно своје звање. Оба примерка овериће дотични старешина пред којим је заклетва положена, званичним печатом и својим потписом. Један примерак остаје у архиви самога надлештва а други се доставља првој вишој непосредној власти.

Чл. 4 — Датум заклетве уноси се у Службенички лист.

Чл. 5 — Ова Уредба ступа на снагу кад се обнародује у службеним новинама.

(Службене новине Бр. 82—XXXIV од 8 априла, 1929 год.).

## § 78 — Сви наставници су дужни:

1) васпитавати децу по педагошким начелима и поучавати у свима наставним пред-

метима, према прописаном плану и програму у духу одредаба § 1 и § 42 овога Закона;

2) по правилу држати онолико часова колико их је за дотични разред, односно одељење прописано, а највише двадесетосам недеља;

3) Уредно водити разредне и школске уписнице и све остале прописне школске књиге;

4) обрађати подједнако пажњу на све ученике без разлике и оцењивати њихов успех и владање правично и непристрасно;

5) у дане, које одреди Министар просвете водити децу на службу Божју.

Ово ће Министар просвете одредити у споразуму са претставницима свих признатих вероисповести у држави (за католике: претседништво бискупских конференција) и у сагласности са претседником Министарског савета;

6) извештавати управитеља школе или месни школски одбор о изостајању ученика од школе, ако родитељи или старатељи не би оправдали изостанак;

7) замењивати оболеле и отсутне наставнике по распореду и наређењу управитељеу;

8) чувати у исправном стању све поверене им школске ствари, за које они материјално одговарају;

9) сарађивати у наставничким и родитељским већима, која се састају ради претресања васпитних питања;

10) похађати уз припомоћ државе и ба новина научне и практичне учитељске течајеве и предавања, која се приређују ради упознавања научних новина или ради пости-

завања једнообразности у настави и васпитању;

11) радити на наредном просвећивању.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

§ 79 — Наставник ће приликом примања разреда или школе примити и све школске ствари: учила, архиву, књижницу, разредни именик и све остало, што дотичном разреду или школи припада, и све чувати у исправном стању до предаје.

За ове ствари наставник потписује инвентар и материјално је за њих одговоран.

§ 80 — У случајевима краће болести или одсуства појединих наставника разреди се, по правилу, спајају у одељења с већим бројем деце.

§ 81 — Сви наставници морају се владати у служби и ван службе онако како доликује образованим људима и васпитачима оmlадине и народа.

Учитељ је дужан давати пример грађанске верске, политичке и културне трпељивости. Зато он има избегавати све акције приватног и јавног нарочито чисто политичког карактера, које могу довести до ове нетрпељивости. Тога ради учитељи не могу бити ни чланови организација које су ма у коме погледу штетне по циљеве народних школа (§ 1), нити се занимају пословима који се не слажу са учитељским позивом.

За вршење других таквих послова, осим учитељских, морају они претходно тражити одобрење од Министра просвете. Ово одо-

брење није потребно тражити за послове црквеног појца и оргуљаша, али се ови не могу вршити на уштрб редовне наставничке дужности.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

§ 82 — Наставници ће помагати сваки рад ван школе, који се предузима ради просвећивања ширих народних кругова у духу овога Закона. Министарство просвете ће према својим буџетским сретствима одређивати на граду оним наставницима, који буду с особитим успехом радили на народном просвећивању ван школе, као и за рад у посебним течајевима.

§ 83 — Сваки изостанак од дужности мора наставник благовремено и потпуно оправдати на начин који је прописан Законом о чиновницима.

### 3. Права наставника

§ 84 — Сви наставници државних народних школа су државни чиновници и имају положај и сва права државних чиновника по Закону о чиновницима, уколико овим Законом није друкчије одређено. Сви државни наставници народних школа имају право на стан, односно станарину, по § 23 и § 29 овог Закона, као и на огрев по селима.

Учитељи супрузи кад су у истом месту имају право само на један стан (односно једну станарину) и огрев за једног учитеља, а учитељица удата за неучитеља нема право на стан (односно станарину) и огрев.

Измене и допуне од 31 марта, 1933 год.

§ 85 — Не може се превести у учитељску службу чиновник:

а) који има више од 30 година, ако пре тога није био учитељ;

б) који је био учитељ, али је имао прекид дужи од десет година у ванпросветној служби;

в) који је био учитељ, али има више од 35 година службе;

г) који је због неподобности за учитељско звање већ једном уклоњен из учитељске службе.

§ 86 — Учитељ који је био ван учитељске службе више од пет а мање од десет година, може се поново примити у учитељску службу ако понови практични учитељски испит и ако докаже да његово дотадање владање и занимање неће шкодити учитељском позиву.

§ 87 — (Укинут § 292 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.).

#### 4. Дисциплински процеси

§ 88 — Наставници и школски надзорници које се огреше о своје дужности казне се према одредбама овога Закона.

Казне су: 1) опомена; 2) укор; 3) губитак палте од три дана до три месеца; 4) премештај у друго место без накнаде селидбених трошкова; 5) отпуст из службе без губитка стечених права у случају повратка у службу;

б) отпуст из службе с губитком неких или свих стечених права; 7) стављање у пензију без умањења или са умањеном пензијом.

Казне се одређују према величини кривице, према околностима које олакшавају или отежавају кривицу, и према томе да ли се наставник казни први пут или се казна понавља.

Ни једна се казна не може изрећи док се кривица потпуно не иследи и док се наставник писмено не саслуша.

§ 89 — опоменом казни наставнике управитељ. опоменом и укором казни срески начелник. Губитком плате до петнаест дана казни бан. Остале казне може изрећи само Министар.

У року од петнаест дана може се наставник жалити среском начелнику против казне коју је изрекао управитељ и Министру против казне коју је изрекао срески начелник или бан.

Министар просвете образоваће при Министарству просвете нарочити дисциплински одбор од пет лица под претседништвом начелника за основну наставу, који ће као саветодавно тело давати мишљење по оним наставничким кривицама по којима казну изриче Министар. У тежим случајевима може Министар просвете пре доношења своје одлуке изискати мишљење Главног просветног савета.

§ 90 — Кривице наставника извиђају управитељи или школски надзорници у случајевима школске природе, иначе то бива редовним путем преко земаљских власти.

Извиђање наставничких кривица врши се по редовној надлежности или по непосредном наређењу Министра просвете који у том случају може одредити и свог специјалног иследника.

За време судског ислеђења наставник се према природи кривице може уклонити од дужности и за то време прима половину плате па ако се ослободи као невин, враћа се у службу и добива задржану половину плате. А ако се ослободи из недостатка довољних доказа, онда Министар по предлогу Главног просветног савета, решава да ли ће наставник и даље остати у служби.

Наставник који буде осуђен на казну затвора већу од шест месеци губи плату за време затвора.

Наставник кога земаљски судови осуде за бесчасна дела отпушта се из службе с губитком свих стечених права. Овакав се наставник не може повратити у државну службу.

**§ 91** — Наставници који у две године узастопце добију недовољну или рђаву оцену отпуштају се из службе.

Ако су стекли право на пензију отпуштају се без права на личну пензију.

Према пресуди Државнога Савета Бр. 21869 од 28 октобра, 1932 год., Закон о народним школама ступио је на снагу 9 децембра, 1929 год., те и одредба § 91 овога Закона има се применити на оне наставнике чији је рад у школским годинама почев од 1929—30 па у будуће у две узастопне године оцењен оценом

недовољан или рђав, пошто се § 91 налази у општем делу Закона о народним школама, па према томе важи за будуће, а нигде није изрично наведено да има овај пропис повратну снагу.

**§ 92** — Ако се наставник који је једанпут кажњен опоменом или укором или губитком плате до петнаест дана, у току од три године после тога ни у чем не огреши о своје дужности сматра се као да није ни кажњен.

Наставник који је једанпут отпуштен из службе може се опет вратити у службу по предлогу Главног просветног савета, а с обзиром на његово владање и занимање после отпуста и с погледом на опште законске прописе.

#### 5. *Постављања, премештања, отпуштања и пензионисања*

**§ 93** — Гдегод је могућно, учитељи који први пут ступају у службу одређиваће се у првој години службе, а учитељице за прве две године на рад само у школама са најмање два наставника.

Новим учитељским кандидатима даје прече право на боља места само сведочанство о бољем успеху на учитељском дипломском испиту.

Учитељи из првога става овога параграфа, по навршеној првој и учитељице по навршеној другој години службе, премештају се обавезно у мање сеоске школе.

Број празних учитељских места објављује Министарство просвете крајем сваке школске године.

§ 94 — (Укинут § 292 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.).

§ 95 — Наставник може оставити службу само онда кад му буде уважена оставка.

Оставка се може поднети по истеку школске године, и онда мора бити уважена у смислу Закона о чиновницима и осталим службеницима грађанског реда. Оставка поднета пре истека школске године не мора бити уважена, а ако се уважи, учитељ не може добити друго место у току те школске године.

Измене и допуне од 31 марта, 1931 год.

§ 96 — Ако је наставник за време школовања уживао државну помоћ, не може му се уважити оставка нити допустити прелаз у другу државну службу, док као наставник не отслужи два пута онолико времена колико је помоћ примао, или док не врати примљену помоћ.

Исто тако и наставник који се уз државну помоћ спремао за рад у специјалним школама (за недовољно развијену и дефектну децу, домаћичке школе и др.) мораће радити у тим школама најмање двапут онолико времена, за колико је уживао државну помоћ (у отсуству, новцу или иначе) или вратити примљене припадљености и помоћ.

§ 97 — Премештаји се врше по правилу само на крају школске године.

За време трајања школског рада (од 1 септембра до краја јуна) не могу се вршити премештаји по молби. О изузецима ако нису противни интересима службе одлучује Министар просвете.

§ 98 — По свршетку школске године, а најдаље до 5 јула банске управе поднеће Министарству просвете предлог за распоред наставника подручних народних школа.

Овај предлог подносе банске управе сагласно члану 62 Закона о чиновницима и осталим службеницима грађанског реда, узимајући у обзир и следеће околности дотичних наставника:

- 1) успех у школи;
- 2) успешан рад у сеоским школама у подељеним одељењима и тежим местима.
- 3) рад на народном просвећивању, ширењу писмености, организовању културних установа, организовању и помагању земљорадничких задруга, чувању народног здравља, сузбијању алкохолизма, рад на књижевности првенствено школској; рад у организацијама за јачање свести о народном јединству и осећања верске сношљивости;
- 4) породичне потребе (деце за школовање, издржавање браће и сестара или изнемоглих родитеља);
- 5) време службовања (уз једнаке предње услове одлучује дуже службовање, нарочито дуже службовање у истом месту), и
- 6) одредбе § 113 и 114 овога Закона.

§ 99 — На основу предлога банских управа а с обзиром на општу потребу службе у целој земљи Министарство просвете врши распоред наставника.

Овај распоред има бити готов најдаље до 15 августа сваке године а премештени наставници имају бити у новим местима најдаље до 25 августа.

§ 100 — Молбе за премештај подносе се преко надлежних власти опште управе.

Не могу бити премештени по молби наставници:

- 1) чија просечна оцена за последње три године не износи добар успех (3);
- 2) који су последње године оцењени оценом недовољан (2) или рђав (1);
- 3) који још нису у месту добивеном по молби провели најмање две године, изузевши случај брака између учитељских лица.

§ 101 — Варошице могу добити наставници са најмање 5, вароши са најмање 8, вароши са пуном средњом или стручном школом са најмање 10, а варош са факултетом са најмање 12 година успешне учитељске службе.

У школама са мањинским наставним језиком могу се по потреби за учитеље поставити и лица без ових услова.

Исто тако могу се према потреби са мањим годинама службе постављати у варошима они учитељи који имају поред општих школских квалификација и неко посебно струч-

но оспособљење (свршили су на пример курс за ручни рад, гимнастику, музику и слично).

§ 102 — Све одредбе овога закона о постављању и премештању важе и за забавиље.

#### б. Оцењивање наставника

§ 103 — Наставнике (у школи и ван ње) оцењују срески и бански школски надзорници.

По ст. 3 § 31 Закона о чиновницима наставници школа не оцењују се по прописима Закона о чиновницима. — Али то још не значи да и овде нема места изузећу према § 33 Закона о чиновницима, односно § 15 Закона о општем управном поступку.

§ 104 — Наставници се оцењују у току целе школске године. При томе уписује школски надзорник све важне напомене у лист оцењивања свакога учитеља, који се налази код свију просветних власти. Образац овог листа прописује Министар просвете.

Надзорник уписује у првome реду свој стручни суд о прегледаном наставном раду. Осим тога уписује свој суд о учитељској стручној спреми; о преданости послу; о евентуалном отсуству и боловању; о владању у служби и ван службе (§ 81); о раду на народном просвећивању; о другом евентуалном раду и својствима учитеља, који га карактеришу као васпитача, наставника и грађанина; о евентуалним неповољним утицајима, који су спречавали васпитање и наставни рад у

школи. Ове напомене треба да су производ објективног критичког мерила, са свима обзирима које налаже просветна служба.

Све наведене прилике има надзорник проценити и на основи тога суда, а најдаље до 1 јула, утврдити коначну општу оцену, којом ће оценити учитеља као школског радника. Оцена има у главном да се оснива на општем суду, да ли је учитељ своју дужност савесно вршио.

Оцене су за учитеље као школске раднике: одличан (5), врло добар (4), добар (3), недовољан (2) и рђав (1).

Оценом „недовољан“ и „рђав“ оцењује се онај учитељ чији рад не задовољава, а који је уз то и крив за неуспех у школи.

**§ 105** — Надзорников суд који има значај годишње оцене учитеља, управитељ школе ће после инспекције у овереном препису доставити надлежном средском школском надзорнику.

На свршетку школске године ће средски школски надзорник све то с прегледом коначних годишњих оцена, доставити банској управи ради уписа оцена у службеничке листове и лист оцењивања код бановине и Министарства. Преглед оцена има се поднети у два примерка, један за бановину, а други за Министарство.

**§ 106** — Управитељ школе ће после сваке инспекције надзорников суд убележен у лист оцењивања слати средском надзорнику у ове-

реном препису ради увођења у лист оцењивања дотичног наставника, који се налази код средског и банског надзорника, као и у Министарству просвете. Такође он ће тај суд дати наставнику на увиђај, а суд с рђавом, недовољном и добром годишњом оценом има дотичном наставнику одмах доставити у овереном препису.

На оцену „рђав“, „недовољан“ и „добар“ може се наставник жалити бану у року од три дана по саопштењу. У том случају бан ће одредити поновни преглед преко неког другог надзорног органа. Трошкове поновног прегледа плаћа тужилац, ако се тим прегледом утврди прва оцена.

Ако учитељев рад прегледа и оцени и средски и бански школски надзорник, одлучујућа је за ту школску годину оцена банског школског надзорника.

#### Глава седма. Старање о здрављу учитеља и ученика.

**§ 107** — Најмање двапут годишње, у размаку од шест месеци, мора се сваки учитељ и ученик подврћи лекарском прегледу који је бесплатан.

Преглед врше школске поликлинике или средски санитетски референти.

**§ 108** — Не може вршити службу у школи лице, које болује од активне туберкулозе или неке друге заразне болести, која се може пренети на ученике.

Министарство просвете помоћи ће оснивање и издржавање дома за оправљање оболелих учитеља.

§ 109 — Школска зграда не сме се подизати, ако за то одређени лекар хигијеничар, или у отсуству његову надлежни лекар, није испитао место, на ком се има подићи.

§ 110 — О здрављу учитеља и ученика старају се:

- 1) школске поликлинике;
- 2) школски лекари.

У местима, у којима школу похађа више од четири стотине ученика, основаће се школска поликлиника с купатилом. Школске поликлинике су посебне установе за бесплатан преглед и лечење учитеља и ученика са свим потребним уређајем за заштиту њихова здравља. Оснивање и издржавање школских поликлиника прописале се нарочитим законом.

Рад школске поликлинике не сме ни у ком погледу ометати рад у школи.

Школски лекари по правилу треба да су радили најмање два месеца у школским поликлиникама и похађали течајеве за социјалну медицину и школску хигијену у трајању од три месеца.

Министарство социјалне политике и народног здравља прописале у споразуму са Министарством просвете правилник о делокругу, деловању и дужностима школске поликлинике и школског лекара.

Принадлежности лекара школских поликлиника и школских лекара одређују се Законом о чиновницима.

Све ове лекаре поставља Министарство социјалне политике и народног здравља уз одобрење Министарства просвете. Њихове припадности предвидеће се у буџету Министарства социјалне политике и народног здравља.

Закон о здравственој заштити ученика од 30 августа, 1930 год.:

I Опште одредбе.

§ 1 — Држава се стара о заштити здравља свих ученика народних, средњих, стручних и високих школа за време целог школовања.

§ 2 — Заштита здравља обухвата редовни здравствени надзор над ученицима, школским зградама, училима, наставом, телесним васпитањем; она се односи и на лечење оболелих, опоравак и унапређење здравља, на старање о дефектним и слабуњавим ученицима и на хигијенско просвећивање.

§ 3 — Заштита здравља се спроводи преко школских лекара, школских поликлиника и хигијенских завода. У погледу здравствене заштите ученика они су саветодавни органи школских власти и морају бити у сталном додиру са овим властима.

§ 4 — Хигијенски заводи, школске поликлинике и школски лекари дужни су:

- 1) редовно обавештавати и поучавати ученике о значају, потреби и извођењу хигијенских прописа у школи и ван школе; пропаговати хигијенску културу и оснивати друштва подмаатка

Црвенога крста, соколства, трезвености и других установа за телесно васпитање;

2) саветовати и упућивати родитеље и старатеље, како ће чувати и унапредити здравље својих ученика;

3) систематски прегледати све ученике, а по потреби и специјалистички прегледати појединце;

4) сарађивати при посебном стручном саветовању о избору занимања и испитивању способности ученика, психичкој и физичкој, по потреби;

5) надzirати слабуњаве ученике и оне са разним дефектима и упознавати родитеље и наставнике с тим стањем и мерама за поправку;

6) амбулантно лечити оболеле;

7) редовно надzirати школске зграде, учионице и сва уређења са гледишта хигијене;

8) редовно прегледати станбене, економске и социјалне прилике ученика, нарочито у породицама које примају ученике на стан и храну;

9) надzirати интернате, где станује, и кухиње, где се храни већи број ученика;

10) сузбијати акутне заразне болести по школама и вршити вакцинавање по потреби;

11) оцењивати и делити ученике према њиховим телесним манама за нарочите школе;

12) помагати, одржавати и уређивати школске кухиње, купатила, школе у природи, ђачка летовалишта и у опште спроводити социјалне мере у циљу здравствене заштите ученика;

13) обавештавати наставнике и наставнички савет по свима питањима здравља ученика и хигијене школске зграде и наставе и упућивати

их о нарочитим појавама за време пубертета код појединих ученика;

14) давати мишљења и савете о свему, што се по законима тражи, а односи се на здравље ученика и хигијену школске зграде и наставе;

15) изводити све послове на социјално-хигијенској заштити ученика, који се укажу као потребни и корисни.

§ 5 — Као помоћни органи лекара и установа за заштиту школске деце постављају се нарочите школске сестре, које морају имати квалификацију свршене нудиље више нудиљске школе.

§ 6 — Лекари, којима је стављена у дужност и здравствена заштита ученика по овом закону морају бити специјалисте за дечју и школску хигијену, ако им је то главна и једина дужност, а ако је споредна, онда морају имати најмање тромесечни течај из школске хигијене при централном хигијенском заводу или школи народног здравља.

Програм ових течајева прописује Министар социјалне политике и народног здравља.

## II Преглед ученика

§ 7 — Најмање двапут годишње имају се у размаку од шест месеци подврћи лекарском прегледу наставници и ученици народних и средњих школа.

Ови прегледи се обављају по упутствима и правилнику, које ће прописати Министар социјалне политике и народног здравља у споразуму са надлежним министрима.

§ 8 — Прегледима се утврђује развијеност ученика и њихова способност за редовно похађање школе, и то:

1) за почетнике за народну школу, да ли могу похађати школу или их треба ослободити привремено или стално од похађања народне школе с обзиром на телесне и душевне мане;

2) за све ученике, да ли им је потребна нарочита нега од стране родитеља и наставника и каква; опште здравствено стање ученика и потребне мере за њихову здравствену заштиту.

### III Лечење ученика

§ 9 — Ради лечења оболелих и за лекарску помоћ пријављених ученика одредиће надлежни лекар у споразуму са управом школе тачно место, дане и часове прегледа.

§ 10 — Школске сестре раде по упутствима хигијенских завода, школских поликлиника и школских лекара.

§ 11 — Надлежни лекар је дужан прегледати на захтев управе школе и сваког ученика, за кога се утврди или сумња да има какав недостатак или да је оболео.

§ 12 — За лечење и лекове сиромашних ученика имају се обезбедити потребна сретства из фонда за здравствену заштиту ученика као и буџетом управне општине за народне школе, бановине за стручне и средње школе а Министарства просвете за високе школе.

### IV Школска зграда

§ 13 — Пре подизања школске зграде утврђује се комисијски погодност земљишта. У комисију улазе претставник школске власти, школски лекар и један инжењер.

§ 14 — Свака школска зграда која се подиже мора одговарати најмање овим условима:

1) за сваког ученика мора бити најмање 1 м<sup>2</sup> слободног простора дворишта;

2) учионица, највише за 50 ученика, мора имати најмање 5 м<sup>3</sup> простора за сваког ученика, с тим, да не сме бити дужа од 9 метара нити шира од 7 метара, а висине најмање 4 метра;

3) величина прозора у учионицама мора бити  $\frac{1}{3}$  површине собе;

4) мора имати одвојене просторије за одморишта, кухињу, преглед ученика, а у средњим школама и засебна одељења за цртање и телесне вежбе;

5) хигијенски уређен бунар, уколико нема водовода;

6) хигијенски уређен нужник и то најмање за сваких 30 ученика односно 20 ученица по једно одељење, — засебно за мушке, односно женске;

7) изградња школске зграде; темељи, зидови, прозори, степеништа и улаз морају одговарати хигијенским прописима;

8) свака школа мора имати школско купатило за потребе редовног купања ученика.

Школске зграде, које постоје, морају се одредбама овог прописа саобразити у року од 10 година.

§ 15 — Сваке године о великом школском одмору има се предузети оправка, чишћење и кречење свих учионица, а по предлогу надлежног лекара и за време школске године нарочито ако се каква заразна болест појави.

§ 16 — Школске зграде и учионице не могу се употребљавати у друге сврхе. Ако се по одобрењу школске власти употребе за светковине или просветне скупове и предавања, имају се сутра дан очистити и дезинфиковати.

## V Настава и телесне вежбе

§ 17 — Наставни план и извођење наставе има да се руководи потребама здравствене заштите ученика и према њиховом душевном и телесном развићу.

§ 18 — Забрањено је у истој учионици одржавати часове без проветравања између часова до 10 минута, а у подне 2 часа.

§ 19 — Школска учила не смеју бити израђена на начин штетан по здравље (преситна слова, отворене боје и др.). У том циљу ће увек у комисији за одобрење учила улазити и лекар хигијеничар.

§ 20 — Нарочита пажња има се поклонити систематским телесним вежбама, као саставном делу наставног програма.

§ 21 — Правилник и упутства о настави хигијене и телесних вежби прописаће Министар просвете по претходној сагласности с Министром социјалне политике и народног здравља а код стручних школа у сагласности и с надлежним министром а по саслушању главног просветног и главног санитетског савета.

## VI Социјалне мере

§ 22 — При свакој школи, где год се се укаже потреба и где се утврди рђава исхрана школске деце, има се основати ђачка кухиња за исхрану ученика. Код основних школа за ове ће се кухиње предвиђати помоћ у општинским буџетима, за средње и стручне школе у бановинским, а за високе школе у државном.

§ 23 — Где год је могуће отвараће се школе у природи за слабуњавае ученике народних школа. По већим местима образоваће се у подесној околини и нарочити разреди у

природи. За подизање оваквих школа уносиће општине у своје буџете потребна сретства.

§ 24 — Слабуњава и болешљива деца упућиваће се преко великог одмора у опоравилишта по правилнику о слању деце у опоравилишта, који прописује Министар социјалне политике и народног здравља.

§ 25 — За слабоумну, кратковиду, наглуву, глувонему, слепу, богаљасту и трахоматозну децу осниваће се нарочите школе или одељења са специјалном наставом сходно прописима § 14 и 15 Закона о народним школама. Њихов број се одређује према потреби, утврђеном броју дефектне деце приликом систематских прегледа, а настава и програм рада прописаће се нарочитим правилником. У оваквим школама имају се постављати за учитеље они учитељи, који су се поред редовне спреме спремали за ову врсту наставе и лекари, који су се специјализовали за односне дефекте и социјалну медицину.

§ 26 — Нико не сме примати на стан и храну ученике пре него што за то добије одобрење школске власти, а по сагласности са школским лекаром.

Сви интернати и породице, које примају на стан или стан и храну ученике стоје под надзором школских лекара и имају у свему одговарати прописима хигијене.

Школске власти могу у случају рђавих прилика у тим установама забранити примање ученика, о чему ће се прописати нарочити правилник.

§ 27 — У циљу здравствене заштите ученика школске власти могу примити сарадњу приватне иницијативе и друштава, ако имају дотична

друштва обезбеђена сретства за помагање здравствене заштите.

#### VII. Фонд за здравствену заштиту

§ 28 — У циљу извођења здравствене заштите ученика и помагања социјалних мера оснива се фонд за здравствену заштиту ученика при Државној хипотекарној банци.

§ 29 — Сваки ученик или ученица дужни су при упису у који год разред средње или њој сличне школе (гимназије, учитељских школа, трговачких и средњих техничких, уметничких, стручних или занатских школа, порезничких, нудилских, за сестре помоћнице, грађанских школа, приватних или јавних, државних или самоуправних) да плате школској управи унапред за наредну школску годину 20 динара у готовом новцу. Ову таксу плаћају и приватни ученици.

Сваки слушалац, редован или ванредан, на којем од универзитета или виших школа (педагошких, економско-комерцијалних, ветеринарских) дужан је да при уписивању у који од семестара за сваки семестар унапред плати 30 динара у готовом новцу.

§ 30 — У фонд се уносе и добровољни приноси, завештања и разни други приходи, који су намењени за здравствену заштиту ученика.

§ 31 — Фонд се може употребити:

- 1) за набавку лежова и лечење по болницама, за слање у опоравилишта, лечилишта, летовалишта, феријалне колоније итд.;
- 2) за здравствено просвећивање;
- 3) за унапређење и помагање телесног васпитања и ширења трезвености међу ученицима;
- 4) за оснивање и издржавање свих установа за социјално-хигијенску заштиту ученика (трпезе,

опоравилишта, купатила, болесничке благајне и т. д.) водећи нарочиту бригу о сиромашним крајевима и сеоским школама;

5) за поправљање хигијенских прилика и уређење по зградама нарочито у сиромашним крајевима.

Сретства фонда не смеју се ни под којим видом трошити на личне расходе (плате, путовања, награде, хонораре и томе сл.).

§ 32 — Од прикупљених улога иде 50% за потребе школе која је улоге и наплатила, 15% на летовања и опорављење ученика, а 35% у централни фонд за заштиту ученика у Београду при Државној хипотекарној банци. Универзитети задржавају 50% наплаћеног улога и том се сумом образују посебни универзитетски здравствени фондови.

§ 33 — Централни фонд је неприкосновен док не нарасте на 10,000.000.— динара.

§ 34 — Као дотација централном фонду уноси се у државни буџет сваке године по 500.000.— динара док фонд не нарасте на 10,000.000.— динара.

§ 35 — Централним фондом управља одбор, у који улази:

- 1) претставник Министарства просвете;
- 2) начелник санитетског одељења Министарства социјалне политике и народног здравља;
- 3) генерални инспектор за хигијену;
- 4) директор Централног хигијенског завода;
- 5) претставник Главног просветног савета;
- 6) претставник Главног санитетског савета;
- 7) претставник Универзитета.

Одбор изабира претседника и секретара између својих чланова.

§ 36 — Одбор из §-а 35 саставља буџет прихода и расхода фонда, одлучује о зајмовима, предлаже распоред сретстава фонда, помоћи бановинама или школама. Све своје одлуке одбор доставља Министарству просвете на одобрење.

§ 37 — При свакој краљевској банској управи постоји и бански одбор фонда, који сачињавају претставници одељења за просвету и народно здравље, директор хигијенског завода и један директор средње или стручне школе у седишту банске управе. Овај одбор има исте задатке као и централни одбор. Њихове одлуке одобрава бан. За подручје управе града Београда фондом управља одбор из §-а 35.

§ 38 — Фондом високих школа управља управа ових школа.

§ 39 — Наредбодавци 1 степена су за сретства банског фонда банови и за сретства централног фонда Министар просвете, а по одредбама Закона о државном рачуноводству и прописима о посебним благајницама.

Наредбодавце 2 степена одређује Министар просвете, односно бан.

§ 40 — Улози за фонд наплаћују се приликом уписа у школу. О наплаћеном улогу не издаје се признаница него се само уноси у уписницу.

§ 41 — По овим списковима овереним од старешине школе улози се шаљу најдаље 15 дана по свршеном упису Државној хипотекарној банци односно филијали у месту седишта банске управе. У исто време извештава се надлежна банска управа о прикупљеним улозима. Филијала шаље одмах 35% у централни фонд Државној

хипотекарној банци у Београду, а остатак остаје у филијали.

§ 42 — Филијала, односно централа Државне хипотекарне банке обавештава надлежне банске управе, Министарство просвете и Министарство социјалне политике и народног здравља о прикупљеним улозима са назначењем, колико је од које школе прикупљено, колико је остало у филијали, а колико послано у централни фонд.

§ 43 — Министар социјалне политике и народног здравља у споразуму са Министром просвете може закључити зајам у земљи или на страни на рачун прихода централног фонда за здравствену заштиту ученика ради подизања домова за потребе здравствене заштите ученика. За отплаћивање овог зајма могу су ангажовати приходи централног фонда и пре постигнуте висине од 10,000,000.— динара.

§ 44 — О стању фонда надлежне банске управе морају подносити извештаје Министарство просвете и Министарству социјалне политике и народног здравља сваких шест месеци.

§ 45 — Сваке године најдаље до 1 августа бански и универзитетски одбори подносе предлоге буџета прихода и расхода својих фондова. Из ових предлога саставља централни одбор буџет за здравствену заштиту ученика који одобравају споразумно Министар социјалне политике и народног здравља и Министар просвете најдаље до 1 октобра. Одобрен буџет са објављује у „Службеним новинама”.

§ 46 — Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добива кад се објави у „Службеним новинама”. Тада пре-

стаје важити Уредба о управљању и начину трошења сретстава фонда за здравствену заштиту ученика.

(Службене новине Бр. 208—LXXIII од 12 септембра, 1930 год.).

**§ 111** — Ученици народних школа не смеју се узимати у најамни рад ради зараде. Изузима се заједнички рад у самој школи у наставним и васпитним смеровима.

#### Глава осма. Управа и надзор.

**§ 112** — Врховну управу и надзор над свим народним школама, забавиштима и другим просветним установама врши Министар просвете непосредно и посредно. Посредно врши преко управа школа, среских начелника и банских управа.

##### 1. Уџрава школе

**§ 113** — Свака засебна народна школа, као и школа са забавиштем и приправним разредима, који су с њом у непосредној вези, има свог управитеља.

Управитеља поставља Министар просвете из реда месних учитеља а на првом месту између оних, који су се истакли својим радом у школи и ван школе.

До попуњења управитељског места банска управа привремено поставља за управитеља школе првенствено најстаријег учитеља доти-

чне школе, о чему одмах извештава Министарство просвете.

Када је у школи само један наставник, он је у исто доба и њен управитељ.

У одвојеним женским школама за управитељицу се поставља по правилу учитељица.

У мушким школама управитељ је увек учитељ, а у мешовитим може бити и учитељица.

У школама са више од шеснаест одељења управитељ се ослобађа рада у разреду.

Измене и допуне од 31 марта, 1933 год.

**§ 114** — Школски управитељ врши нарочито ове дужности:

1) управља школом и води непосредан надзор над наставом, васпитањем и редом;

2) уводи у дужност и разрешава од њих наставнике; саопштава им наредбе школских и других надлежних власти, које се њих тичу и стара се о њиховом извршењу;

3) пази да сви наставници долазе уредно на дужност и да се у раду тачно придржавају прописаних наставних планова и програма и упуштава;

4) пази да се у школи употребљавају само одобрени уџбеници;

5) пази да се ученици на време оцењују и да се оцене уписују у разредну уписницу;

6) надзирава рад и владање наставника и вероучитеља у погледу дужности из § 1 овог Закона и према потреби опомиње на испуњавање дужности у смислу одредаба овога Закона;

7) извештава среског начелника о неуредним, несавесним наставницима и о њиховим кривицама;

8) одређује замену оболелим или отсутним наставницима или их према приликама и сам замењује и извештава о заменама среског начелника, ако замена траје више од три дана;

9) даје наставницима у случају потребе у току једне школске године отсуство до три дана и о томе извештава среског начелника;

10) пази да се на време изврши преглед и упис ученика у школу и води рачуна о онима, који су прешли у друге школе;

11) пази да ученици уредно полазе школу и на време извештава родитеље (старатеље), школски одбор и среског начелника о неоправданим ученичким изостанцима;

12) сазива наставничка већа и руководи њиховим радом;

13) пази да се одржава у добром стању школска зграда и сва школска имовина, за што је заједно са школским одбором и материјално одговоран;

14) тражи благовремено потребне оправке или дезинфекцију нове зграде;

15) прима и отпушта школску послугу и стара се о одржавању чистоће у школи;

16) помаже школскоме лекару у вршењу његове лекарске школске дужности и унапређењу здравствених прилика у школи;

17) подноси крајем свакога полугодишта, а према потреби и чешће, среском начелнику исцрпан извештај о стању своје школе као и предлоге за унапређење наставе, указујући нарочито на немарне и неспособне наставнике;

18) спроводи преписку осталих наставника среском начелству и осталим властима;

19) сарађује са месним школским одбором, да правилно и на време састави школски буџет и годишње рачуне и упућује га на тачно вршење дужности према школи;

20) води и чува сву школску преписку под својим потписом и одговорношћу;

21) чува и употребљава школски печат;

22) кажњава наставнике по прописима овога Закона.

Надзор из тачке 6 дисциплинског је карактера, овај надзор се не односи на само верско учење.

Измене и допуне од 7 јула 1930 год.

## 2. Срески школски надзорник

§ 115 — Ради сталног административног и инструктивног надзора Министар просвете образује школске срезове и поставља среске школске надзорнике.

У делокруг једног среског школског надзорника рачуна се 50—150 наставника, односно школских одељења, забавишта и других просветних установа. Број одељења који у означеном оквиру пада на једног надзорника зависи од теренских и саобраћајних прилика. У местима и срезovima, у којима има више од означеног броја одељења, могу се поставити и по два среска школска надзорника, ако има буџетске могућности.

Срески школски надзорник је просветни референт среског начелника.

Ближе одредбе о вршењу надзорничке службе прописаће Министар просвете уредбом.

§ 116 — (Укинут § 292 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.)

За срескога школског надзорника може се поставити онај наставник, који је са прописним дипломским испитом свршио философско-педагошку групу предмета на универзитету или виши течај више педагошке школе, положио испит из школске администрације за среског школског надзорника и има најмање десет година ефективне службе у народној или грађанској школи.

Исто тако Министар просвете може поставити и онога наставника, који има нижи течај више педагошке школе и дипломски испит, испит за среског школског надзорника и најмање дванаест година ефективне учитељске службе. Такође може поставити наставника који има редовно учитељско оспособљење, најмање петнаест година ефикасности службе у народној школи, испит за среског школског надзорника, истакао се просветним радом у народу и у педагошкој књижевности и коме просечна оцена износи најмање врло добар.

Правила о полагању државног испита за среског школског надзорника О. н. Бр. 20698 од 26 марта, 1935 год.

На основу § 116 и 181 Закона о народним школама прописују се Правила о полагању државног испита за среског школског надзорника:

Чл. 1 — Право на полагање испита за среског школског надзорника имају:

1) они наставници који су са прописаним дипломским испитом свршили философско-педагошку групу предмета на универзитету или виши течај

више педагошке школе и имају најмање 10 година ефективне службе у народној или грађанској школи;

2) они наставници који имају нижи течај више педагошке школе и дипломски испит и најмање 12 година ефективне учитељске службе;

3) наставници који имају редовно учитељско оспособљење, најмање 15 година ефективне службе у народној школи, који су се истакли просветним радом у народу и у педагошкој књижевности и којима просечна оцена рада износи најмање врло добар.

Чл. 2 — Испит за среског школског надзорника може се полагати у времену од 1 октобра до 15 маја пред државном испитном комисијом и то:

У Београду у Министарству просвете у Главном одељењу Одељења за основну наставу;

у Загребу у Просветном одељењу Краљевске банске управе;

у Љубљани у Просветном одељењу Краљевске банске управе.

Чл. 3 — Кандидати за звање среског школског надзорника подносе пријаве за полагање испита надлежним путем државној испитној комисији за звање среског школског надзорника у Министарству просвете односно код краљевских банских управа.

Пријави треба приложити кратак опис свога живота и рада у народу и у педагошкој књижевности, и уверење о годинама службе и годишњим оценама рада.

Пријаве треба да буду прописно таксиране.

Чл. 4 — Државну испитну комисију за звање среског школског надзорника чине:

- 1) претседник;
- 2) шеф Наставног отсека инспектор у Министарству просвете, односно код банских управа професор испитивач за примену савремених педагошких наука у васпитном и наставном раду у народним школама;
- 3) инспектор Министарства просвете, односно бански школски надзорник испитивач за школско законодавство и администрацију;
- 4) деловођа.

Чл. 5 — Чланове државне испитне комисије поставља на три године Министар просвете на предлог Одељења за основну наставу Министарства просвете.

Претседник испитне комисије је начелник Одељења за основну наставу у Министарству просвете, односно начелник просветног одељења банске управе.

Испитивачи и њихови заменици узимају се из редова професора педагошких школа или учитељских школа.

Деловођа узима се из редова референата Министарства просвете, односно просветних одељења.

Чл. 6 — Свака испитна комисија има свој печат и записник. На печату има овај натпис: „Државна испитна комисија за звање среског школског надзорника у Београду” (Љубљани или у Загребу). У средини печата налази се грб Краљевине Југославије.

Печат чува претседник испитне комисије.

Чл. 7 — Испит за среског школског надзорника састоји се из три дела: из домаћег рада (тезе), усменог и практичног испита.

Чл. 8 — Сваки кандидат бира сам тему

за домаћи рад и моли комисију за одобрење и забране теме.

Тема за домаћи рад узима се из савремене педагошке науке. Кандидат треба да покаже способности да тему обради са дубљим размисавањем у погледу њеног васпитног значаја с обзиром на принцип концентрације наставе и активног учешћа ученичког.

Тема мора бити беспрекорно израђена у погледу чистоте језика и стила.

Кандидат мора израдити домаћи рад најдаље за 6 месеци после саопштења да му је тема одобрена.

Кандидат мора послати домаћи рад испитној комисији најмање 30 дана пре полагања усменог испита, са приложеним списком употребљене литературе. Истовремено кандидат се пријављује и за полагање испита.

Рок за предају и преглед домаћих радова као и време кад ће поједине групе кандидата полагасти усмени испит одредиће и саопштиће кандидатима претседник испитне комисије.

Чл. 9 — Домаће радове прегледаће и ставиће на крају своју укратко образложену оцену професор (педагог), испитивач за примену савремених педагошких наука и испитивач за школско законодавство или њихови заменици.

Коначну оцену домаћег рада утврдиће испитна комисија после саслушања појединог кандидата који се позове да брани свој рад.

Чл. 10 — Усмени испит полажу кандидати који су за домаћи рад добили најмање оцене добар.

Овај испит полаже се појединачно.

На усменом испиту кандидат треба да покаже да је добро упознат са Законом о народ-

ним школама и са свим програмима, уредбама, правилницима, правилима и важним одлукама који су прописани на основу Закона о народним школама. Даље треба да покаже своју способност у вршењу надзорничке административне службе прописане Уредбом о вршењу надзорничке службе. Исто тако кандидат мора познавати главне одредбе Закона о чиновницима.

Испитивање траје најмање 30 (тридесет) минута.

Поступак на усменом испиту сличан је поступку на другим дипломским испитима.

Чл. 11 — Практични испит полагају кандидати који су на усменом испиту добили најмање оцену добар.

Практични испит састоји се у том што кандидат у присуству комисије врши свестран преглед одређене народне школе према прописима Уредбе о вршењу надзорничке службе.

По свршеном практичном делу испита кандидат брани свој поступак и даје комисији потребна оправдања и обавештења.

Чл. 12 — Пошто се утврде оцене свих кандидата из сва три дела испита, испитна ће комисија на позив претседника, за сваког кандидата појединце, донети одлуку о томе да ли је и са каквим општим успехом кандидат положио испит за средњег школског надзорника.

Утврђене оцене из сва три дела испита уносе се речима из записника у главни испитни протокол.

Оцена општег успеха добија се кад се збир оцена из сва три дела испита подели са три.

Протокол потписују сви чланови комисије.

Резултат испита саопштава кандидатима,

најдаље сутрадан по свршеном испиту свију кандидата, претседник у присуству свих чланова испитне комисије.

Чл. 13 — Успех на испиту оцењује се оценама: добар, врло добар и одличан.

Чл. 14 — Сваки кандидат добија о положеном испиту диплому (образац 1), коју потписују сви чланови испитне комисије.

Диплома се издаје у року од осам дана по свршеном испиту.

Чл. 15 — У једној школској години кандидат може само једанпут полагаати државни испит за средњег школског надзорника.

Кандидат који по трећи пут не положи испит губи право на даље полагање испита за средњег школског надзорника.

Чл. 16 — Претседник испитне комисије доставиће Министарству просвете најдаље за 14 дана по свршеном испиту свој кратак извештај о току испита. Извештај мора садржавати списак свију кандидата који су положили испит, који је пут кандидат испит полагао и да ли га је и с којим успехом положио.

Чл. 17 — Испит за средњег школског надзорника има вредност више стручне спреме и школски надзорници уживаће сва права која даје та спрема.

Чл. 18 — Ова правила ступају у живот од дана обнародовања у „Службеним новинама”.

(Службене новине Бр. 81—XXI од 5 априла, 1935 год.).

Формат 41×34

Образац 1

## ДИПЛОМА

о Државном испиту за среског школског  
Надзорника  
За владе Његовог Величанства

ПЕТРА II

Краља Југославије

Госп. . . . . наставни . . . .  
подани . . . . Краљевине Југославије, вере . . . .  
. . . . . рођен . . . . . године,  
у . . . . . среза . . . . .  
бановине . . . . . син(кћи)

. . . . . положио . . . . је

пред Државном испитном комисијом за звање  
среског школског надзорника у . . . . . од  
. . . . . до . . . . . 10 . . . .  
год.

Државни испит за среског школског надзорника  
са општом оценом . . . . .

Ова му(јој) се Диплома издаје по § 116 За-  
кона о народним школама.

Претседник

Државне испитне комисије,

(Печат)

Број . . . . .

. . . . . 19. . . . . године

Деловођа,

. . . . .

Чланови:

. . . . .  
. . . . .  
. . . . .

Уредба о вршењу надзорничке службе О.  
н. Бр. 8184 од 5 фебруара, 1935 год.:

А. Опште одредбе

Срески школски надзорник, као срески  
школски референт, врши надзор над свима др-  
жавним и приватним народним школама, над  
свима установама за васпитање и заштиту деце  
као и над свима установама које служе општем  
народном просвећивању, које су на његовом под-  
ручју основане на основу Закона о народним  
школама. Од овога се изузимају вежбаонице  
учитељских школа, које су у смислу Закона о у-  
читељским школама саставни део њихов, затим  
заводи и самосталне школе за недовољно разви-  
јену и дефектну децу, који се издржавају о др-  
жавном или бановинском трошку, или од само-  
управних тела или од хуманих удружења, а  
који у смислу § 15 Закона о народним шко-  
лама потпадају под надзор краљевских банских  
управа и надлежних министарстава.

Срески школски надзорник треба пре свега  
да добро упозна све напред именоване школе  
и установе на подручју свога рада. Да би се што  
боље упознао са народним школством, заштитом  
деце и радом на народном просвећивању, он је  
дужан да сваку школу и установу обилази више  
пута, а најмање два пута годишње. Нарочито је  
потребно што чешће посећивање школа, васпит-  
них и просветних установа после примања над-  
зорничке службе.

Кад се срески школски надзорник упознао  
са стањем школства, васпитних и просветних у-  
станова на своје подручју, он нарочито води  
рачуна о школама и установама, које у своје  
раду и напретку заостају, више пута их посе-

ћује, саветује и упућује, а и контролише да ли је поступљено по његовим упутствима и саветима.

Срески школски надзорник мора бити добро упознат са свима законима, уредбама и правилницима, који се односе на народне школе, установе за васпитање и заштиту деце и установе које служе општем народном просвећивању, а исто тако мора бити поред осталог добро упознат и са савременим покретима и принципима науке о васпитању, због чега је дужан да интензивно прати развитак психопедагошких наука.

Надзорничка служба дели се на: административну, педагошко-инструктивну и на рад на народном просвећивању.

#### Б. Административна служба

Срески школски надзорник треба да се увери код сваке школе, установе за васпитање и заштиту деце и установе за народно просвећивање, да ли је било старање о њима од стране месног школског одбора или од управних одбора приватних школа и установа овакво, какво закон захтева и да ли су месни школски одбори, управни одбори приватних школа и установа и управитељи учинили све што до њих стоји да школа буде добро уређена и снабдевена свима потребама.

Ако школски надзорник опази какву неправилност у погледу вршења закона, дужан је да позове дотична лица, да одмах изврше оно што се законом наређује. Случаје, које школски надзорник не може решити у своме делокругу, доставља одмах надлежним властима како би се стање што пре могло поправити.

#### 1. Отварање и издржавање школа

У погледу отварања и издржавања школа срески школски надзорник се брине о томе:

1) да општина или приватна друштва врше законом прописане дужности и да буџетом на време обезбеде отварање нових или проширивање постојећих школа и установа;

2) да се избор места за подизање како државних тако и приватних школа, установа за васпитање и заштиту деце и установа за народно просвећивање изврши према прописима закона и према хигијенским и педагошким начелима, да се и сва проширивања и преправљања постојећих државних или приватних школа и установа врше на основу истих прописа и начела;

3) да се у местима где нису испуњене погодбе за отварање школе, а има за то законске могућности, отварају привремене школске станице или амбулантне школе;

4) да се у местима где има за то услова отварају заводи и школе за недовољно развијену и дефектну децу према прописима за те школе и установе;

5) да се у већим а нарочито у варошким и индустријским општинама отварају забавишта;

6) да сви школски одбори благовремено састављају буџет за издржавање школа и установа и да га на време подносе надлежним властима на одобрење.

Приликом посете школама и установама школски надзорник треба да се увери:

1) у каквом се стању налази школска зграда и зграде васпитних и просветних установа, да ли је њихов положај здрав и да ли се у близини не налази нешто што би сметало наставном раду или што је опасно за децу;

2) да ли се одељења и намештај налазе у добром стању и да ли одговарају својој сврси, да ли влада свуда примеран ред и чистоћа и да ли је осигурано довољно ветрење и огревање просторија у којима се деца задржавају;

3) да ли има школа просторије за телесне вежбе, двориште, игралиште и земљиште за практичну пољопривредну наставу која одговара приликама краја, да ли има станове за учитеље и да ли су путови који воде школи или установи исправни;

4) да ли има школа потребна учила и наставничку и ученичку библиотеку;

5) да ли постоји месни школски фонд и да ли служи сврси коју прописује Закон о народним школама;

6) да ли имају школе или установе још нека завештања или задужбине, ко њима управља и да ли се правилно употребљавају;

7) да ли зграда и све просторије (нужници) одговарају хигијенским прописима, да ли имају школе и установе водовод и купатило; ако не, да ли се у близини школе или установе налази хигијенски водовод и да ли имају деца прилику да се купају;

8) да ли школе или установе имају радионице и какве.

2. Упис деце у школу и редовно похађање.

У погледу уписа деце у школу и редовног похађања школе школски надзорник треба да води рачуна о томе:

1) да се упис деце у школу врши по Правилнику о лекарском прегледу деце за упис у школу;

2) да сва деца која су дорасла за упис у школу редовно походе школу; ако не, зашто не и шта и како је предвиђено за васпитање ове деце;

3) да ли се деца, која због телесних или душевних дефеката не могу ходити народну школу, упућују у школе за недовољно развијену или дефектну децу;

4) да се деца, која још нису дорасла за упис у школу или која су престарела за школу, не уписују у школу;

5) да ли се наставници старају да деца редовно долазе у школу, да ли воде тачну евиденцију о изостајању ученика од школе, да ли се неоправдани изостанци на време достављају месном школском одбору и да ли се родитељи или старатељи неуредних ученика кажњавају према прописима;

6) да ли ученици, који због неуредног похођења школе нису на време испунили своју школску дужност, походе још и даље народну школу и то мушкарци до 16, а девојчице до 15 године живота;

7) да ли се ученици који у случају неотклоњивих препрека не могу редовно ходити школу, приватно поучавају, и да ли приватно полагају испите.

У вези овога школски надзорник треба још да спрема одлуке о почетку свакодневне наставе на основу законских прописа, а према месним приликама и потребама; да пази да се радно време тачно одржава; да се правилно врши упис и испис ученика.

3. Унапређење школства.

У погледу унапређења школства срески школски надзорник врши ове послове:

1) води статистику свих школа, одељења васпитних и просветних установа, наставника и ученика;

2) брине се да су сва наставничка места попуњена;

3) одређује наставнике као заменике болесним или отсутним учитељима и стара се за замену кад је она потребна за дуже време; најхитније подноси предлоге за замену и стара се о њеном извршењу у оним случајевима где би се без ње школа морала затворити;

4) даје мишљења и предлоге по молбама наставника за отсуство по приватном послу и ради опорављења после болести; води тачну евиденцију о боловањима и отсуствима наставника;

5) извиђа кривице наставника и предлаже казне у кругу надлежности средњег начелника; доставља банској управи жалбе на изречене казне и кривице, чије решење не спада у надлежност средњег начелника;

6) извиђа и предлаже решења личних спорова између наставника и месних школских одбора, а о материјалним споровима спрема извештаје за банску управу;

7) израђује за банску управу извештај о свима случајевима невршења дужности од стране месног школског одбора;

8) чини предлоге шефу опште управне власти да се на време објављују важне наредбе и прописи преко управитеља школа и установа;

9) надгледа службени рад месних школских одбора и управитеља приликом сваке посете и својим потписом оверава све школске инвентаре, књиге школске администрације, раз-

реднице, уписнике, прозивнике, дневник рада, књигу записника седница наставничких већа, школску хронику и све друге књиге које су прописане за школе или поједине установе;

10) спрема одлуке по жалбама о додељивању разреда појединим наставницима;

11) у име шефа опште управне власти води преписку између управитеља народних школа и виших надлежних власти;

12) стара се о извршењу наредаба виших надлежних власти.

#### 4. Заштита и васпитање деце.

У погледу заштите и васпитања деце средњи школски надзорник брине се о томе:

1) да ли се ради зближавања дома и школе установљавају при народним школама друштва Заједнице дома и школе (§ 151).

2) да ли општинске управе (поглаварства) помажу народне школе у погледу васпитања и заштите школске деце ван школе тиме што се старају о обдаништима, склоништима, школским кухињама и другим сличним установама за заштиту деце, према Правилнику за те установе и §§ 23 и 152 Закона о народним школама.

#### 5. Уџбеници

У погледу уџбеника средњи школски надзорник пази под лично одговорношћу да се само уџбеници државног издања употребљавају у школама, и да школске књижнице набављају на терет школског буџета оне књиге које одговарају сврхама књижнице.

#### 6. Полугодишњи извештај

Полугодишњи извештај не сме да буде механичко испуњавање образаца, него школски надзорник треба да у виду лепе расправе при-

каже стање школа у своме срезу, све важније промене, своја и друга настојања да се развој школства унапреди, као и појаве које су ометале напредак школа.

Да би школски надзорник могао што боље и брже састављати своје извештаје, потребно је да води тачну евиденцију о свима пословима које прописује Закон о народним школама. Он треба да у нарочите књиге и спискове уписује податке у које спадају: врсте народних школа (од § 7 до § 16); отварање и издржавање школа (од § 17 до § 41 и од § 123 до § 129); настава (од § 42 до § 55 и од § 144 до § 149); ученици (од § 56 до § 69); наставници (од § 70 до § 106 и од § 112 до § 114); старање о здрављу наставника и ученика (од § 107 до § 111); однос школе према грађанима, породици и општини (од § 150 до § 152); народно просвећивање (од § 153 до § 157).

На основу тачно и уредно вођених књига и спискова, школски надзорник ће моћи брзо и лако да саставља како полугодишње извештаје за банску управу тако и нарочите извештаје које с времена на време тражи Министарство просвете.

Полугодишњи извештаји не састављају се за свако полугодиште једнако и са истим подацима, него, кад су се банској управи већ доставили први и основни подаци према овим упутствима, школски надзорник на крају сваког полугодишта доставља банској управи само извештаје о изменама и допунама у појединим главама пређашњег извештаја, а с обзиром на промене у развоју школа у појединим школским општинама његовог подручја. Ако у некој школској општини нема никаквих промена, школски надзорник из-

вештава банску управу да се стање није променило.

Податке о стању школа и о учињеним корацима за напредак школства у своме срезу школски надзорник треба да уноси у књиге на основу којих саставља полугодишње извештаје према овоме:

#### 1 Врсте народних школа

1) Назив народних школа, прво државних и затим приватних, према § 7 Закона о народним школама и то: основне и више народне са приправним разредима (§ 9); школске станице и амбуланте школе; забавишта; школе за недовољно развијену и дефектну децу; установе за заштиту и васпитање деце; установе које служе општем народном просвећивању: аналфабетски течајеви за домаћице; привредно-заједничке школе и течајеви; хигијенски течајеви; народни универзитети и др.

2) Број одељења: мушких, женских, мешовитих — свега; бројно стање на почетку школске године, приновљено, отпало-свега; треба да се још отвори.

3) Број наставника по § 45 ст. 1 и по § 45 ст. 2 Закона о чиновницима мушких, женских, свега; бројно стање на почетку школске године, приновљено-отпало-свега; треба да се још постави.

4) Бројно стање ученика: мушких-женских-свега; бројно стање на почетку школске године, приновљено, отпало, свега.

5) Наставни језик: државни, мађински (немачки, мађарски, чехословачки, румунски итд.)

6) Назив места у коме се школа или установа налази.

7) Назив најближе железничке станице и удаљеност у км.

8) Назив поште.

9) Саобраћајна средства.

10) Станови за управитеље и наставнике, да ли постоје или не.

II Отварање и издржавање школа.

а) Школске општине:

1) Назив школске општине.

2) Из којих је управних општина састављена школска општина.

3) Из којих је села састављена школска општина.

4) Односи између школских општина, управитеља и наставника народних школа.

5) Односи између школских општина и управних општина; да ли су врло добри, добри, или слаби.

6) Да ли се буџети израђују савесно, тачно и на време.

7) Да ли се рачуни израђују савесно, тачно и на време.

8) Како општине врше своје дужности прописане у § 22 и 23 Закона о народним школама.

9) Имовина школске општине према §§ 37, 38, 39 и 40 Закона о народним школама.

10) Благајна школске општине (§ 41).

б) Зграде народних школа:

11) Бројно стање школских зграда на почетку школске године, приновљено, отпало-свега.

12) Чија су својина; државна, бановинска, општинска, приватна, конфесионална.

13) Квалитет зграде: врло добра, добра, слаба, неупотребљива.

14) Да ли одговара педагошким и хигијенским прописима?

15) Одељења у згради; колико има учioniца, канцеларија, радионица, амбулантних соба, соба за књижице, одељења за свечаности, ученичких соба за спавање, школских кухиња, соба за ручавање, купатила са душевима и ка-дама, одељења за служитеље, осталих одељења.

16) Наставнички станови: за колико наставника има стан и са колико одељења; да ли су здрави.

17) Школска дворишта, игралишта, школске баште, земљишта за практичну пољопривредну наставу, земљишта за подизање школе и др. величина у м<sup>2</sup>, арима или хектарима.

18) Шта се предузело да се недостатци отстране.

III Настава.

1) У којим школама се изводи настава по § 44 Закона о народним школама и са каквим успехом; у којима се још не изводи и зашто.

2) Трајање наставе редовне, скраћене и дневно радно време.

3) Рад у школском врту и практично вежбање ученика у пољској привреди.

4) Рад у школским кухињама и вежбање ученица у кућанству.

5) Пошумљавање и подизање расада.

6) Збирка учила.

7) Број књига у књижицама за наставнике, ученике и за разред. Интересовање за књиге.

8) Број нових часописа у читаоницама за наставнике, ученике и за разред. Интересовање за читање новина и часописа.

- 9) Васпитно-дисциплинске мере (§ 67).
- 10) Сметње у настави.
- 11) Месно наставничко веће; датум и напомене о раду.
- 12) Среско наставничко веће; датум и напомене о раду.

## IV Ученици,

- 1) Број деце дорасле за упис у школу.
- 2) Број лекарски прегледане деце.
- 3) Број деце трајно ослобођене од похађања школе.
- 4) Број деце привремено ослобођене од похађања школе.
- 5) Број деце упућене у школе за недољно развијену и дефектну децу (§ 58).
- 6) Број деце уписане у I разред основне школе.
- 7) Број деце уписане у поједине разреде од II разреда основне школе до IV разреда више народне школе. Бројно стање уписане деце на почетку школске године — приновљено-остало-свега-остало на крају школске године.
- 8) Број деце која приватно полагају испит (§ 59).

9) Изостајање ученика од школе у ‰; где је проценат велики, треба водити рачуна и о узроцима.

- 10) Ученичка удружења.
- 11) Злоупотреба школске деце за најамни и привредни рад.

## V Наставници,

- 1) Презиме и име.
- 2) Године службе, положајна група и периодиска повишица.
- 3) Школа, разред и одељење где ради.

- 4) Откада служи у том месту и како је дошао.
- 5) Које школе је свршио и које испите положио, када и где.
- 6) Да ли је жењен-удата-колико има деце; године старости деце.
- 7) Јесу ли муж и жена обоје у учитељској служби, ако нису у којој је служби жена односно муж.
- 8) Какве је стручне спреме.
- 9) Нарочите васпитачке особине.
- 10) Преданост у раду.
- 11) Отсуствовање и боловање, колико их је било и ко их је одобрио.
- 12) Казне (§ 88).
- 13) Владање у служби.
- 14) Владање ван службе.
- 15) Рад на народном просвећивању.
- 16) Ако је управитељ, како врши своје дужности.
- 17) Општа оцена о целокупном раду.
- 18) Одликовања.

19) Чијом одлуком, када и куда је премештен.

## VI Старање о здрављу учитеља и ученика.

- 1) У којим местима постоје школске поликлинике (§ 110).
- 2) У којим местима постоје школски лекари (§ 110).
- 3) Датум лекарског прегледа наставника и школског особља.
- 4) Датум лекарског прегледа ученика § 107).
- 5) Здравствено стање наставничког и школског особља.
- 6) Здравствено стање ученика.

7) Епидемичне болести које су сметале школском раду.

VII Однос школе према грађанима, породици и општини.

1) У којим школама су основана друштва Заједнице дома и школе.

2) Колико је било родитељских састанака и других заједничких приредаба.

3) Установе за заштиту и васпитање деце: обданишта, склоништа, сиротишта, дечји домови, колоније, саветовалишта, школске кухиње и друге сличне установе.

4) Ко их је подигао, ко их издржава.

5) Број деце.

6) Број васпитача, презиме, име, њихово занимање и групе.

7) Број другог особља.

8) Успех рада.

VIII Народно просвећивање.

Ове податке треба саставити према §§ 7, 16 и 153 Закона о народним школама, овим упутствима и према нарочитим наређењима Министарства просвете (Општег одељења-Отсека за народно просвећивање).

V. Педагошко-инструктивна служба

Главни задатак средњег школског надзорника је педагошко-инструктивни преглед рада у свима школама, установама за заштиту и васпитање школске деце и у установама за народно просвећивање, а у вези тога и оцењивање наставника који раде у овим школама и установама.

Да би средњи школски надзорник, вршећи овај важан и пун одговорности задатак, постигао што бољи успех у корист народне школе и народне културе, потребно је да увек и у сваком

случају води рачуна о својим поступцима и о своме опхођењу са члановима месног школског одбора, са претставницима општина и приватних удружења, са управитељима школа и установа, са наставницима као и са свима лицима са којима дође у додир у вршењу своје надзорничке службе. Чувајући свој углед и достојанство свог положаја, он треба да има на уму да сувишно утицање његовог звања не води увек жељеном успеху. Подесним тактом у опхођењу са појединцима и у друштву лакше ће придобити њихово поверење и наклоност за сваку ствар коју он буде предложио у корист народне школе и народног просвећивања јер, искуство учи да се више пута много и радије учини с обзиром на особу која је умела да придобије поверење, него с обзиром на саме строге законске прописе и званична наређења.

Сваку жељу, молбу, мишљење, а такође и сваку жалбу и тужбу школски надзорник мора да мирно и с пуном увиђавношћу прими, те о њима донети свој суд тек после проучавања свих околности, а на основу познавања законских прописа.

I О васпитању и образовању деце.

Васпитању и образовању деце школски надзорник посвећује нарочиту пажњу.

Приликом својих посета народним школама у педагошко-инструктивном погледу школски надзорник треба да се пре свега увери да ли народне школе раде у духу одредаба Закона о народним школама и то на начин који је прописан у § 44, а са задатком прописаним у § 1. Где год се увери да наставници још не раде у духу законских одредаба, он им даје потребна

упутства и то нарочито: о задатку народне школе, о настави уопште, о начину школског рада и о практичној примени наставних предмета.

1) О задатку народне школе:

Народна школа је установа за заједничко васпитавање деце свих народних слојева. Народна школа је једна за цео народ и не могу се стварати посебне школе или посебна одељења за поједине друштвене слојеве.

Задатак југословенске народне школе (државне у приватне) одређен је § 1 Закона о народним школама.

Законодавац захтева да се васпитањем и образовањем у народној школи однегује омладина да буде:

- 1) предана народном и државном јединству,
- 2) верски трпељива,
- 3) морална и
- 4) одана и активна у друштвеној, народној и државној заједници.

Сем тога народној школи, као просветној установи, постављен је још један задатак и то: рад на народном просвећивању непосредно и посредно у заједници са постојећим културним установама, (§ 153—157).

Народна школа, дакле, захтева да се омладина, развијајући јој национално осећање, оспособи за активно учешће у заједници којој она припада. На овој подлози треба да се развије свест и осећање за јединствену државу Југославију.

Овај највиши циљ васпитања и образовања омладине у народној школи увек мора бити пред очима свих наставника који васпитавају и обра-

зују омладину у државним или у приватним народним школама.

2) О настави уопште:

Настава је најважније средство којим народна школа остварује свој циљ. Настава је планско спровођење чврсто повезаних поступака с циљем да се посредством личног рада и доживљавања развије и умножи учениково сазнање и пробуде његове духовне способности, а у сврху да све то буде у служби државне културне заједнице.

Настава је, дакле, сложен процес у коме разликујемо ове моменте:

- 1) стицање знања,
- 2) развитак способности,
- 3) развитак етике, енергичне, истрајне воље,
- 4) оспособљење за службу у државној културној заједници.

Вредност наставног градива које служи васпитавању и образовању школске омладине процењује се с обзиром на његову погодност за остварење крајњег васпитног циља.

Наставни предмети који се уче у народној школи означени су у § 42 Закона о народним школама.

На сваком ступњу тј. у сваком разреду, настава мора бити приступачна учениковом схватању. Градиво, које ученици не могу разумети, штетно је. Дечји ум, као и ум примитивног човека, сав је у свету збивања конкретног и блиског (просторно и временски), о чему настава мора водити рачуна. Учитељ мора познавати законе дечјег телесног и душевног развоја и према њима подешавати своје поступке.

Основни услов ученичког активног учешћа је његова заинтересованост и то како за предмет рада тако и за саму функцију рада. Ово интересовање упућено је у почетку на блиски и конкретни околни свет. Зато свака настава у народној школи мора почети од ужег дечјег околног света: дом и школа, ширећи постепено круг интересовања на завичај и природне појаве док не обухвати целу домовину (државу).

Настава почиње и ради са оним што је дечјем искуству најближе, а то је њихово непосредно познавање блиских ствари. Ово дечје познавање ствари редовно је познавање више или мање сложених целина, а не елемената. Детету је на пр. много приступачнија реченица, као израз једне мисли (једне целине), него ли њени делови (речи, слогови, гласови), до којих оно долази тек путем тешког процеса апстраховања. Целина опажајног искуства је за дете психолошки проста, иако је у ствари та целина логички сложена.

У природним наукама почиње се најпознатијом биљком и животињом, у геометрији мерењем, у земљопису познавањем места, у историји најближим историским спомеником или у народу познатом песмом, причом, анегдотом, биографијом итд. Посматрањем познатих целина врши се њихова анализа до лако схватљиве мере, а довољне за будућа уопштавања. Појединачне (детету) блиске целине групишу се, на основу сазнања до кога се дошло анализом, у веће целине и тако ученици на неосетан начин долазе до сазнања научне класификације. Овако се врши везивање растуреног градива (познавање појединачности) у целине какве наука познаје,

а ученик се навикава на научан начин мишљења и уопштавања. Све зависи од вештине учитеља при избору градива на коме се ово може лако разумљиво и неосетно остварити.

Настава мора бити непрекидна целина која се креће од једног познавања другом познавању, обухватајући конкретну разноврсност у једно унутрашње јединство. Према овоме систематско знање не натура се ученику споља (терањем да научи од речи до речи из књиге или да научи што учитељ говори), већ му се само открива. Само тако организован опажајни материјал приводи ученике правом сазнању.

Законодавац у § 44 Закона о народним школама каже да се настава у народним школама има „руководити начелом концентрације наставе и активног учешћа ученичког”. Начело концентрације означава се данас као принцип укупне (комплексне) наставе. По принципу укупне наставе на истој стварној грађи обрађују се сви наставни предмети. Рад са школским почетницима у I разреду па чак, донекле, и у II разреду треба удесити по принципу укупне наставе. На овим ступњевима учења у I и II разреду још нема потребе да се одељују предмети и засебно проучавају (изузев веронауке). У осталим разредима принцип укупне наставе треба искоришћавати пригодно с времена на време, следејући неком живом интересовању ученика. Ово разлагање треба довести у везу и са одлуком О. н. бр. 8185 од 5 фебруара 1935 године.

Тежња је савремене наставе у народној школи да се непосредно обраћање учитеља ученицима у облику излагања наставног матери-

јала (предавања) сведе на најмању меру. Наставник ступа у позадину, а ученик напред, затим се каткад допушта да сами постављају и циљ разредног рада, одабирају средства и раде на његовом остварењу. Оваква организација школског рада дошла је из драгоценог сазнања да је за образовање сваког појединца најважније оно што он сам за себе уради; други га могу у томе само помагати. Од педагошке вредности је само оно знање до кога је појединац дошао саморадњом скопчаном са свесним радним напором. Значај образовања лежи у доживљајима које ученик преживи при савлађивању неке наставне грађе улазећи у њену структуру. Велика је вештина учитељева да сву наставу тако подеси како би сваки ученик узео у њој активног учешћа, без чега уопште нема успеха. Треба искористити активан ученички рад као и остала средства којима се изражава његова духовна садржина: усмен и писмен говор, илустровање, ручни рад и др. Сва та изражајна средства подједнако су важна за образовање те им се и подједнака пажња мора поклонити. Досада настава то није чинила. Она је познавала готово искључиво само једно средство духовног изражавања: говор. Ако се цртало, бојадисало, илустровало, обављао ручни рад, то је било ради самих тих ствари, а не у сврхе образовања. У будуће и ова средства, као начин духовног изражавања ученика, треба више неговати, али не само као посебне предмете, већ и уз све друге предмете који се тим средствима могу лепо и разумљиво приказати и израдити.

3) О начину школског рада:

а) Разредни рад

Разредна настава може бити везана и слободна. Код везане наставе вођство разреда налази се искључиво у рукама учитеља. Овде се наставник обраћа свима ученицима. Код везане наставе учитељ сам предаје (прича, описује, црта, више итд.). Поред везане наставе постоји слободна настава (слободни разредни разговор) где преузима сам разред вођење. Разред поставља радни циљ, израђује за свој рад план, прикупља градиво, расправља и размишља о њему, претреса га свакојаким питањима, примедбама, предлозима и процењује. Разред расуђује о радовима појединих ученика, не трпи удаљивања од предмета расправљања, потстиче пасивне на сарадњу, потискује наметљиве ученике и сам разред као радна заједница уређује своје властито деловање. Главна добит слободног наставног разговора лежи у васпитању за заједницу. Са овим начином наставе у вези су опасности: Може се од таквих разговора много времена трошити око споредних и мање важних ствари. У њој могу наћи места површност и предухитрено расуђивање. Особито активни ученици могу потстицати честољубљем и тежњом за истицањем код својих другова, да потисну и угугше слабије и плашљивије другове. Ове се опасности морају сузбијати. Слободна настава је условљена извесним претпоставкама. Један део тих претпоставака треба да испуни учитељ, а други ученици.

Од учитеља се тражи у слободној настави обаврива повученост. Учитељ по потреби с времена на време води белешке како и кад треба он да узме учешћа у раду с децом. У слободној настави учитељ мора многостраније и темељније

познавати наставно градиво. Кад у слободној настави ученички разговор пође странпутицом, врло је zgodно да учитељ узме учешћа привидним неразумеванем или извртањем јасних чињеница (парадокса). Код везане наставе ученик је навикнут да сву своју пажњу управи на учитеља. Од учитеља полази импулс и за даљи рад. У слободној настави је друкчије. Овде потстицаји долазе од градива и од другова.

Ниједна друга радна форма не потребује више вежбања и особите неге него што потребује слободни разредни разговор. Учитељ хвали добра запажања, али — са мало речи — прелази преко бесмисленог. Прво се усуђују слободни и одважнији ученици да разговарају, а после долазе плашљиви језично невешти и пасивни ученици. У случају застоја учитељ надражује ученике погрешним тврђењем, намерним неразумеванем или ћути дотле док не постане пауза досадна ученицима, и онда се ученици напрежу да нешто ново кажу. У крајњим случајевима учитељ интервенира.

У почетку сваки ученички разговор чини утисак хаотичнога. Ученици сами осећају да треба да има реда у расправљању. Учитељ надгледа разговор и постаје сарадник, ако је то потребно. Он даје за ствар тачан назив, одговара на питање које не знају ученици, подвлачи важне ученичке примедбе које је разред превидео, према потреби зауставља или убрзава темпо разговора, даје импулс за рад, пушта ученике да намерно узму погрешан пут ако очекује извесну корист за наставу, даје задатке који су произишли из разговора итд.

#### б) Рад по групама

Рад по групама саставља се на основу једнаких диспозиција и заједничких интереса код ученика. Савремена педагогика препоручује и рад по групама, коме такође придаје важност за заједницу. Она сматра рад по групама као веома подесан у настави.

Прост пример рада по групама претстављају наше неподељене четвороразредне школе, где учитељ мора увек да запосли све разреде.

Подела разреда у радне групе може се извршити на разне начине. Може се предузети груписање на чисто механички начин по азбуци или случајном реду седења у разреду, али је ово најгори начин груписања, јер почива на случајности. Бољи је начин када сами ученици изврше груписање. Обично по неколико ученика образују једну радну групу.

Најбољи се успех постиже мешовитим системом. Даје са право да ученици могу сами образовати радну групу, али учитељ има права да утиче на избор кад нађе за потребно. Свака таква група бира себи вођу (управљача). За постигнуће васпитних циљева радна се група сматра као целина; ако се што добро уради заслуга је свих; ако се у нечему погрешно, пада одговорност на све. За нерад и испаде појединаца сви су одговорни. Поред тога, група која сврши задатак растура се и истицањем новог задатка врши се ново груписање.

Груписање ученика може се вршити и према различној даровитости ученика. Пошто је различан темпо развића појединих ученичких индивидуалитета, појављује се потреба за прегруписавање два и три пута у току школске године.

Вођа у својој групи надгледа поделу и извршење задатака у току седмица. Свака група добија од учитеља према особитом плану наставу, док остале групе тихо се занимају. Ово тихо занимање може бити на три начина: 1) ученици негују изражај у свима облицима које модерна дидактика познаје; 2) ученици се вежбају у извесним вештинама; 3) на вишем ступњу виша народна школа обрађује у повољним приликама и ново градиво из извора. Настава по групама може се спровести с успехом кроз све наставне области.

Класична је област рада по групама одувек гимнастика, затим и ручни рад. Велико поље за рад по групама јесу природне науке. Готово сва ученичка вежбања у реалним предметима свршавају се у радним групама. Посматрачка настава у соби, школском врту, на излетима и путовањима служи се посматрањима по групама, особито ако је реч о дужем посматрању. Такође рад у градини успешно се изводи по групама. Особито погодна област за рад по групама јесте рачунска настава: учитељ дели на разне групе задатке по тежини за решавање; са једном групом ради сам учитељ оне задатке где су ученици показали недостатке у решавању итд. У настави народног језика могу поједине групе добити различите теме за писмене радње. Слободна и везана игра изводи се по групама. Вођа диктира одељак чланка. Такође меморирање песама по групама.

#### в) Појединачни рад

Главна вредност појединачног рада лежи у томе, што се ученик оставља само себи, те његова активност долази несметано до највећег

развоја. Ово је нарочито важно, јер се тиме оспособљава за самосталан рад у доцнијем животу. Код здрава и нормална човека појединачан, самосталан рад је природна потреба. У слободном разредном разговору може учитељ да студира индивидуалитете својих ученика, али много важније особине остају сакривене, које се тек могу јавити у појединачном раду. Појединачни рад може бити и у разредној радној заједници као у цртању, писању, ручном раду и већим делом у рачунској настави. „Тихо занимање” огуђава да се може применити појединачни рад и у другим наставним предметима: радови чулни на предмету, моделу, слици, радови на тексту у читанци.

Појединачни рад може се изводити у домаћим задацима. Противници домаћих задатака понављаше се позивају на лекаре и на родитеље. Присталице пак домаћих задатака за своју тезу наводе педагошке и практичне разлоге. Они цене особито високо морално значење оваквог начина ученичког рада који по њиховом мишљењу развија свет о дужности, савесност, марљивост итд. И практични разлози иду у прилог овог мишљења. Задаци који су постављени нашој школи не даду се постићи само радом у школи. И најзад домаћи задаци су спона између дома и школе.

#### 4. О практичној примени наставних предмета.

Задобијено знање у школи код разних наставних предмета потребно је што више доводити у везу с применом у животу. На такав начин школа ће успешно припремати своје ученике за живот. Знање је за ученика од вредности утолико, уколико га може применити у практичном животу. Народна школа није универзи-

тет да гаји чисту науку ради науке, већ школа за рад, која поред васпитног задатка ради свога успеха мора бити и практична. Она мора дати народу доказа да је идеолошка и у исто време време корисна, практична установа. Само такву школу народ ће помагати. „Не учимо за школу него за живот” понавља се с времена на време, али ова мисао почетком овога века добила је већу вредност и пажњу него икад. Школа има, дакле, да служи животу, те зато њене радне форме морају се што више изједначити са формама стварнога живота. Задатак народне школе не може никако бити спремање за стручне позиве, јер то чине стручне школе, занати и трговине; но, и поред тога, сваки позив садржи у себи изобиље општих радних форми које је дужна народна школа до извесне мере да развије и извешба. Ван сваке сумње настава васпитне школе мора да буде управљена на то, да се деца брзо сналазе у природи и друштву, да се оспособе за тачно чулно посматрање, расуђивање и процењивање.

Сваки наставни предмет налази примене у практичном животу. И народни језик даје пуно момената за практичну примену знања. На пр. код матерњег језика може се говорити: о употреби телеграма, о пријави за службу, о понашању у друштву, о моралу, о вођењу радње, о задуживању, о штедњи, о реду у радњи, о разним поукама за живот итд. У познавању природе: о припреми у пољопривреди, индустрији и занату; употреби каменог угља, бекутка, иловаче, кречњака, живе, злата; о цеђу, сапуну, о цементу и бетону; о способности гвожђа за магнетизам и електрицитет и осталој

употреби гвожђа; бакар у технологији (жице за спроводнике, производња плавог камена, употреба у легурама итд.); о познавању мољца и средстава против њега; биље за дрвену грађу; биље за текстилну индустрију итд. О примени знања из рачуна с геометријом; поред задатака по принципу наставе концентрације морају се задавати и радити задаци који имају везе с тржиштем, са свакодневном употребом. Земљопис налази примене у идеалном путовању на карти итд. У историји примена се може извести на неколико начина: замишљање себе у разним ситуацијама, поређење разних догађаја ради изналажења сличности и различности прилика и личности, упућивање и разумевање садашњости итд. Нови наставни предмет „Практична привредна знања и умења” добро су дошла принципу практичности који се мора примењивати посебно код сваког наставног предмета.

II Поступак школског надзорника приликом педагошко-инструктивног прегледа.

Кад год школски надзорник посети неку школу у сврху педагошко-инструктивног прегледа, он посматра у одељењу учитељев васпитни и наставни рад, и то нарочито с обзиром на његов метод рада. По правилу надзорник треба да пусти учитеља, да овај руководи радом према утврђеном распореду градива за тај дан, али он може и да учитељу назначи предмет или једну пригодну методску јединицу у оквиру наставног програма за тај разред, што учитељ треба да обради са ученицима.

При томе надзорник пази, да ли наставник примењује начело концентрације наставе и активног учешћа ученичког, и да ли обраћа довољно пажње на опште васпитни значај наставе.

Нарочиту пажњу надзорник посвећује наставном раду у одељењима, где наставник ради са више разреда или са више група одједном.

Кад надзорник приметити да наставник не ради правилно, да је извођење рада непогодно и непрактично, онда треба да се сам умеша у рад, да својим учешћем, али поштујући учитељев углед и положај, стварно и практично покаже пример правилног наставног поступка.

Али при овом не треба схватити да је тај начин рада једино могућан, јер на више начина и различитим средствима могу се постићи циљеви предвиђени наставним програмом за поједине разреде и поједине предмете, а на основу концентрације наставе и активног учешћа ученика.

Поред наставе и методе рада надзорник обраћа нарочиту пажњу и на ред и чистоћу у школи; да ли се деца навикавају на ред и на чистоћу у свакој прилици. Надзорник треба да прегледа и све ученичке писмене и ручне радове. Даље, да испита какве дисциплинско-васпитне мере употребљавају наставници и управитељи као и њихов утицај на децје васпитање.

Надзорник не сме донети суд о наставничком раду и његовом методском поступку на први поглед и под упливом првог утиска, него треба да пажљиво посматра и испита његов рад, да га схвати као целину; после свршеног предавања треба да позове наставника да му наставник образложи и мотивише свој метод рада и тек на основу свега тога он казује своје мишљење.

У народним школама са једним одељењем надзорник саопштава своја запажања учитељу после предавања у четири ока. Своје поуке и упутства школски надзорник даје им у виду са-

вета, а не у виду заповести. На тај начин он ће добити поверење наставника и постићи ће да његове жеље и упутства, а и озбиљније опомене буду добро примљене и да ће се према њима и поступити.

У школама са више одељења надзорник после извршеног педагошко-инструктивног прегледа дужан је да одржи са свима наставницима и управитељем наставничко веће. Том приликом он излаже свима присутнима своја запажања за време прегледа њиховог рада у појединим одељењима, саветује их и кад је потребно и опомиње, избегавајући све што би могло болно дирнути појединца утолико пре што се ово догађа у присуству осталих другова.

Надзорник не сме да заборави на присутног управитеља школе. Нарочито треба да се распита и подвлачи важност ових управитељевих дужности: да ли управитељ редовно присуствује наставном раду у појединим одељењима и даје упутства учитељима; да ли сваког месеца одржава наставничка већа; да ли саопштава наставницима прописе, наредбе и званична акта.

Даље је надзорник дужан да сазна и о односима између управитеља и наставника и између појединих наставника као и о упливу ових односа на школу. Надзорник се интересује и о томе, да ли се наставници усавршавају у теоријском и практичном васпитном раду и на који начин.

И о владању наставника ван школе надзорник треба да се распита. Није довољно да надзорник зна само како наставник ради у школи, јер учитељ утиче на децје васпитање и својим понашањем ван школе. Његов начин живота и

сав његов рад може да буде за децу и за целу околину у којој он живи или користан или штетан. Надзорникова је дужност да и у том погледу наставнике саветује, јер овакви савети и упутства потребна су допуна педагошко-дидактичких напомена. Педагошки такт захтева пак да школски надзорник савете и опомене, који се односе на приватан живот наставника, саопштава њему у четири ока.

Записници ових наставничких већа које сазива школски надзорник приликом педагошко-инструктивног прегледа уписују се исто тако у књигу записника седница наставничких већа.

Управитељи школа достављају по један оверен препис записника ових седница среском школском надзорнику и краљевској банској управи.

III Поступак школског надзорника приликом давања годишње оцене наставника.

У смислу Закона о народним школама срески школски надзорник оцењује наставнике у току целе школске године. Кад год школски надзорник присуствује наставниковом раду у његовом одељењу, он наставника и његов рад подвргава свестраној стручној оцени и даје му педагошко-дидактичке савете и упутства. Али једанпут годишње и то обично пред крај школске године срески школски надзорник прегледа наставников рад ради тога да му заведе годишњу оцену у његов „Лист оцењивања.”

Приликом овог прегледа надзорник треба да има у виду све што је опазио приликом ранијих посета и све савете и опомене које је давао наставнику, као и утицаје које су његова упутства имала на наставников рад и живот.

Поред тога надзорник треба да води рачуна и о свима месним приликама и догађајима који су могли сметати у школском раду и утицати на постигнуће успеха.

Школски надзорник уверава се нарочито о овоме:

- 1) да ли су обрађени сви предмети који су наставним програмом прописани и то на начин који је за поједине разреде предвиђен;
- 2) да ли се настава изводи на основу концентрације и активног учешћа ученика (види одлуку О.н.бр. 8185 од 5 фебруара 1935 године);
- 3) да ли наставници показују довољно вештине и такта у наставном раду, и које су њихове нарочите васпитачке особине;
- 4) да ли су постигнути разредни циљеви и циљеви појединих предмета према прописима наставног програма.

Ради овога школски надзорник ће где год нађе за потребно, стављати и самим ученицима питања и постављати им задатке за решавање, не допуштајући притом да наставник ученицима помаже у одговарању.

- 5) да ли се наставници придржавају прописаног броја часова;
- 6) да ли се наставници спремају за предавања;
- 7) да ли је понављање онога што је предано природно, логично и довољно;
- 8) да ли је школски рад распоређен тако да све до краја школске године има по нешто ново, те да се деца нису мучила досадним понављањем у току више недеља пред овај преглед;

9) да ли се у школи употребљавају само оне књиге које су прописно одобрене;

10) да ли наставници испитују ученике и да ли заводе оцене у одређено време;

11) да ли они воле школе и децу и да ли су одани васпитачком позиву;

12) да ли према ученицима поступају родитељски и озбиљно;

13) да ли добрим примером предњаче својим ученицима;

14) да ли се довољна пажња обраћа на чистоћу и ред како у школи тако и у ученичким радовима;

15) да ли наставници пазе на здравље ученика и да ли испуњавају потребне погодбе за одржавање здравља за време наставе;

16) да ли кажњавају ученике, како их кажњавају и да ли употребљавају и оне казне које су законом забрањене;

17) да ли се брину о томе да се ученици свуда пристојно понашају;

18) да ли се наставници и управитељи старају о одржавању потребне везе између школе и дома;

19) да ли наставници раде на народном просвећивању;

20) да ли су и ван службе примерног владања.

Кад срески школски надзорник све ово проучи и добије јасну слику о целокупном раду и владању наставника, онда уписује у прописани „Лист оцењивања” свој стручни суд и општу оцену према унутствима на самом листу.

Даљи поступак са Листом оцењивања прописан је § 105 и 106 Закона о народним школама.

Оцењивање наставника у забавиштима, обдаништима и сличним установама за заштиту и васпитање деце и установама које служе општем народном просвећивању врши се на исти начин, али према правилницима и програмима рада за поједине ове установе.

Код давања годишње оцене управитељима свих врста народних школа, школски надзорник је дужан да поред овога детаљно испита и утврди уколико је управитељ школе или установе одговорио законским прописима и наређењима.

#### IV Среско наставничко веће.

У сврху педагошко-дидактичких питања која се тичу народних школа, установа за заштиту и васпитање деце и установа за народно просвећивање, срески школски надзорник сазива једвапут годишње среско наставничко веће и њиме руководи.

Рад среског наставничког већа прописан је §§ 146, 147 и 148 Закона о народним школама.

Г. Рад на народном просвећивању.

а) Аналфабетски течајеви

Школски надзорник стара се да се, у местима где је потребно и где постоје за то законом прописани услови, отварају течајеви за одрасле неписмене (§ 153).

Предлоге у том циљу доставља школски надзорник преко банке управе Министарству просвете (Општем одељењу) на основу прописа и Правилника о отварању течајева.

На крају течаја држи се испит. Дан испита заказује школски надзорник који му и претседава.

Списак о извршеним испитима школски надзорник доставља преко банке управе Министарству просвете (Општем одељењу).

б) Домаћичке школе и течајеви за домаћице

У циљу просвећивања школске омладине школски надзорник помаже оснивање домаћичких школа и течајева за домаћице.

Срески школски надзорник мора да види зграду у којој ће се одржавати течајеви и да се увери да она одговара педагошким и хигијенским захтевима. Када је припремљено све што је потребно и чим се извршио упис ученица, срески школски надзорник подноси преко банске управе Министарству просвете предлог за отварање течајева за домаћице или домаћичке школе.

Срески школски надзорник помаже рад у течајевима и домаћичким школама саветима и упутствима приликом својих педагошко-инструктивних посета. Потребно је да се у овим школама подуже задржава ради савесног прегледа практичног рада ученица, обраде и уређења школског имања, администрације и свих прописаних књига, као и стања зграда и реда и чистоће у њима.

Поступак школског надзорника приликом педагошко-инструктивног прегледа и приликом давања годишње оцене наставницима исти је као и у осталим школама, али надзорници треба да добро познају правилнике, програме и прописе за ове школе.

Срески школски надзорници достављају преко банских управа Министарству просвете (Општем одељењу) исцрпне полугодишње извештаје о стању, раду и успеху ових школа и течајева. На крају школске године школски надзорници достављају Министарству просвете (Општем одељењу) и листове оцењивања.

И домаћички течајеви које приређују хигијенски заводи и њима подређене установе нападају под надзор школских надзорника.

в) Привредно-задружни течајеви за мушку омладину

На исти начин као за домаћичке школе и течајеве за домаћице срески школски надзорник стара се о отварању привредно-задружних школа и течајева за мушкарце.

Поступак је исти као и за народне школе (основну и вишу народну), с тим да школски надзорник поступа у смислу Правилника, програма и прописа за ову врсту школа и течајева.

Поред привредно-задружних школа и течајева уз народне школе, срески школски надзорник помаже саветима и упутствима и приватну иницијативу културно-просветних установа у циљу народног просвећивања, а нарочито помаже задругарство, и народне универзитете на селу и индустријским местима.

г) Народне књижнице и читаонице

Срески школски надзорник помаже сваку иницијативу у циљу отварања народних књижница и читаоница и води рачуна о њиховом раду. Стара се о томе да народне књижнице и читаонице раде у смислу законских прописа, уредаба и наређења Министарства просвете.

д) Соко Краљевине Југославије

Срески школски надзорник треба да се добро упозна са Законом о Соколу Краљевине Југославије и са Статутом о организацији и половању Соколства. Он треба да сарађује на ширењу соколске идеје у народу.

Полугодишњи извештаји који се односе на народно просвећивање и које срески школски надзорници достављају преко банских управа Министарству просвете (Општем одељењу) треба да обухвате целокупан рад државних, бановинских,

општинских и приватних установа које служе општем народном просвећивању.

Начело концентрације наставе и активног учешћа ученичког у народним школама.

По § 44 Закона о народним школама наређује се, да се настава у народним школама мора руководити начелом концентрације наставе и активног учешћа ученичког, што значи да настава мора бити радна и комплексна.

Принцип концентрације има се схватити не у смислу Хербартове школе, већ у смислу укупне, тзв. комплексне наставе, коју захтева савремена педагошка наука; групација и везивање наставних предмета не врши се око историје и веронауке, као што је тражила Хербарт-Цилерова школа, већ се врши по могућству везивање свих стварних области, али то не свакад, већ с времена на време, пошто се пређе подесно градиво. Ово је управо метода односа и веза стварности, коју је дужна настава да пронађе и нагласи, стварајући на овакав начин духовно јединство које је неопходан услов за постанак и egzистенцију моралне личности. Нарочиту уску концентрацију треба увек вршити код националне групе предмета: у настави народног језика, националне историје и земљописа јер југословенска школа мора стварати пре свега одушевљеног националног човека.

Поменути параграфом такође је загарантована тзв. радна настава: све што може ученик сам да пронађе и створи, мора се њему преустити. Голо вербално саопштавање факата није метод ниједне школе, а најмање основне школе. Савремена педагошка стремљења свуда захтевају примену радног принципа. И у непо-

вољним приликама (нагомиланост ђака по одељењима и опширни програми) може се ипак релативно остварити принцип радне наставе: уместо 100% нека је радни принцип остварен са 50—60% (само ако се има више праве љубави и одушевљења према васпитању), па је ипак дозвољено. Појмљиво је да се у данашњим школским приликама не могу обрађивати све методске јединице по радном принципу, али се могу обрадити ипак главне методске јединице, тзв. „врхови науке”; све споредније и мање важне јединице премостити обичним саопштавањима и чулном наставом, као што се радило до сада. Од педагошке вредности само је оно знање које је ученик стекао сам правом саморађњом која је увек у вези с великим свесним напором. Значај сваког поступка налази се у властитим доживљајима које ученик лично преживи при завлађивању неког наставног градива. Досадања настава није на овај начин поступала, јер је она познавала само једно средство говор; учитељ је давао знање устима преко ушију, а ученици су то њему враћали устима. Данас савремена педагогика искоришћује ученички активитет у најширем смислу речи и сва средства: усмен и писмен говор, драматизовање, илустровање, цртање, моделовање и др. Цртање у новој школи не постоји само као наставни предмет, већ постоји као наставни принцип, примењујући га гдегод је могућно и готово у свима предметима; ручни рад (картонажа и моделовање) такође не постоји више као наставни предмет, већ као принцип савремене школе.

Нови ступњевии радне школе не претстављају одвојене, посебно психичке процесе као

што су то претстављали Хербартови тзв. „формални ступњеви” који су се везивали за пасивно примање утисака, упркос томе што у духовном раду учествује психичка целина: и аперцепција и апстракција, јер се обе ове функције непрестано проткивају. Душа не чека да дође тзв. трећи Хербартов ступањ „асоцијација” (поређења и везивања), па тек онда да испоређује; она прима (аперципира) и испоређује наизменично и ствара појам, закон, правило. Овај се посао обавља сваки час, те је зато бескористан рад одвојеним временским отсецима: анализа, синтеза, асоцијација, систем и примена. Опажање се не може одвојити од мишљења и покрета, већ се једно с другим преплеће, проткива и прожима. Сама природа наставне јединице казује какве ће бити фазе и радни ступњеви: унификација и формализам јесу немогућни и штетни у обради наставног градива.

Примена пом. § 44 мало је до данас остварена. Уколико је реализована, то је недовољно. Чак се банска конференција школских надзорника у Скопљу жали Министарству да и почетници раде вербалистички и ако су свршили школу у доба нових педагошких тежњи. Стога треба сви школски надзорници и директори учитељских школа да енергично настану да се захтеви овога § потпуно реализују у народној школи. Није тежиште да се само постигне успех, па макар на који начин. Такво мишљење педагогика одавно је осудила. Потребно је знати на који начин: притиском или савременим методама. Школски надзорници узимаће у оцену ова факта увек при оцењивању наставника у школском раду.

У овом погледу желети је да вежбаонице свих учитељских школа предњаче.

Државна  
НАРОДНА ШКОЛА  
у . . . . .  
срез . . . . .  
бан . . . . .



Državna  
NARODNA ŠKOLA  
u . . . . .  
srez . . . . .  
ban . . . . .

. . . Бр. . . . . 193 . . . . .

### ЛИСТ ОЦЕЊИВАЊА

г. . . . . I учитеља-ице  
у 193—/3— школској години

Тачност преписа оверава

. . . . .  
(датум и година)

. . . . .  
(место)



Управитељ школе,  
. . . . .

По члану 22 Закона о установљавању нових државних монопола од 3 августа 1893 год., штампар који се ухвати да штампа овај формулар, казни се по Кривичном закону

Цена комаду 1.— дин.

Издање и штампа Државне штампарије Краљевине Југославије у Београду

## ЛИСТ ОЦЕ

Г. .... учетеља-ице Држ. народне  
бановине.....

1	Презиме и име	
2	У којој је положајној групи и са којом периодском повишицом?	
3	У коме одељењу ради, са којим разредом и са колико ученика?	
4	Датум откада ради у томе одељењу, ко је пре њега радио ове године и са каквим успехом?	
5	Откада служи у томе месту и како је дошао?	
6	Колико има година службе?	
7	Коју је школу свршио, кад и где?	
8	Да ли је положио практични учитељски испит, где и када?	
9	Ако није практични учитељски испит положио, да ли га је и колико пута већ полагао и где?	
10	Да ли је ожењен удата и колико има деце; године старости деце?	
11	Јесу ли муж и жена обоје у учитељској служби или како?	
12	Какве је струч. педагошке спреме?	
13	Ако предаје у мањинском одељењу, какво му је знање тога језика?	

.....153.....год.

Општа оцена о  
целокупном раду

## ЊИВАЊА

школе „.....“ у ....., срез .....,  
у 193...../3..... школској години

14	Како је предавао националну групу предмета? Је ли поступио у смислу издатих уступава и наређења за рад у мањим школама?	
15	Који се уџбеници употребљавају у том мањинском одељењу и од којих писаца?	
16	Нарочите васпитачке особине.	
17	Какве је преданости у раду?	
18	Отсуствовања и боловања:	
19	Владање у служби:	
20	Владање ван службе:	
21	Рад на народном просвећивању?	
22	Евентуалне сметње у настави и раду:	
23	Да ли својим радом и владњем заслужује да у датим могућностима добије други положај или боље место?	
24	Напомене:	

Саопштио ми је

Школски надзорник

Упутство за попуњавање Листа оцењивања.  
Лист оцењивања, прописан § 104 Закона о народним школама, попуњаваће се у току школске године на овај начин:

1) У рубрици ред. бр. 1 убележава се презиме и име учитеља са средњим словом.

2) У рубрици ред. број 2 уписује се група римском цифром, а ниже ове арапском цифром периодска повишица (на пр. VII<sub>2</sub> или VI).

3) У рубрици ред. број 3 у школи, у којој само један учитељ ради са свим разредима, уписују се речи „школа неподељена” а у загради се назначују разреди на пр. I и II; I, II и III; I, II, III и IV или I, II, III, IV о. шк. и I в. школе итд. Ако је школа подељена, назначи се одељење по реду и разреди на пр.: 1 одељ.: I и II разред; 2 одељење III и IV разред или 4 одељење III разреда.

У истој рубрици убележава се и број ученика (одвојено мушки од женских) са сваки разред укупно.

4) Рубрика редни број 4 јасна је.

5) У рубрици ред. број 5 уписује се датум, година и број одлуке о доласку учитеља у то место са назначењем на који је начин дошао (по молби, по потреби или казни), или је прво постављење и кад је дужност примио.

6) У рубрици ред. број 6 убележити цифром године службе.

7) Рубрике ред. број 7, 8, 9, 10 и 11 јасне су.

8) У рубрици ред. број 12 уписује се у којој мери учитељ располаже педагошким знањем; да ли се бави читањем педагошких дела и часописа; у којој мери примењује своје педагошко знање у настави и васпитању у школи.

9) У рубрици редни број 13 уписује се да ли потпуно или непотпуно влада мањинским језиком.

10) Рубрике ред. број 14 и 15 јасне су.

11) У рубрици ред. број 16 убележавају се особине учитеља које га карактеришу као васпитача у погледу поступања са ученицима у школи и ван ове. За то треба уписати на пр. овако: „озбиљан и родитељски благ”, „тактичан у примењивању дисциплинских средстава”, „доследан у говору и раду”, „примеран у правичном поступању”, „недовољно хладан у проценивању ђачких поступака”, „употребљава грубе изразе пред ученицима” итд.

12) У рубрици ред. број 17 навести, да ли учитељ целог се даје школи; и са колико се воље учитељ предаје настави и васпитању у школи и да ли се по сопственој иницијативи залаже за побољшање услова за рад у школи и васпитно поступање.

13) У рубрици ред. број 18 убележавају се сва отсуства и боловања учитељева у текућој школској години.

14) У рубрици ред. број 19 и 20 уписује се опхођење учитеља према управитељу школе и осталим учитељима као и према грађанима у месту, с нарочитом пажњом на појаве које подижу или унижавају углед школе и учитељског реда.

15) У рубрици ред. број 21 уписује се у колико је активан рад учитеља на организацији просветно-културних установа у месту.

16) У рубрици ред. број 22 наводи се све што је узрок ометању правилног тока наставе, на пр. распуст ученика због болести, неуредно

ученичко похађање школе, замењивање оболелог учитеља, недостатак уџбеника и осталог ђачког материјала за учење, неподељена школа, велики број ученика, — удаљеност ђачких станова од школе, слабо издржавање школе итд.

17) Рубрика редни број 23 јасна је.

18) У рубрици ред. број 24 убележиће се о наставнику или његовом раду опажања која евентуално нађе за потребно, а што није предвиђено у ранијим рубрикама.

19) У рубрици „Општа оцена о целокупном раду” уписује школски надзорник једну дефинитивну оцену, која је резултат свестране студије учитељевог рада и владања доследно наведеним подацима, који су у смислу § 104 Закона о народним школама и Уредбе о вршењу надзорничке службе уписују у току целе школске године.

**§ 117** — Срески школски надзорник као стручни референт опште управне власти врши нарочито ове дужности:

1) прегледа и предлаже шефу опште управне власти на одобрење почетком сваке школске године распоред наставне грађе за рад у појединим разредима, који израђују управитељи школа са својим наставничким већем, и спрема одлуке по жалбама о додељивању разреда појединим наставницима;

2) походи најмање два пута у години народне школе и остале ниже просветне заводе у своје срезу, старајући се да добро упозна наставне прилике и да уклања сметње у школском раду;

3) поучава према потреби наставнике у практичном школском раду и стара се о њихову усавршавању; приликом прегледа школа и рада држи угледна предавања или сам или наизменце с наставницима, у чему учествују сва наставна лица;

4) надгледа службени рад управитеља, наставничких већа и школских одбора у име шефа опште управне власти; оверава све школске инвентаре и књиге школске администрације;

5) у име шефа опште управне власти сазива среско наставничко веће, утврђује његов дневни ред и руководи његовим радом;

6) брине се о отварању нових одељења, нових школа и учествује при избору места за подизање школске зграде, као и при прегледу приватних зграда за школску употребу;

7) чини предлоге шефу опште управне власти да се на време објављују школски закони и наредбе преко управитеља школа;

8) извиђа кривице наставника народних школа и предлаже казне у кругу надлежности среског начелника; жалбе на изречене казне и кривице чије решење не спада у надлежност среског начелника, доставља банској управи;

9) извиђа и предлаже решења личних спорова између наставника и месних школских одбора, а о материјалним споровима спрема извештаје за банску управу;

10) израђује за банску управу извештај о свима случајевима невршења дужности од стране претседника и чланова месних школских одбора;

11) спрема предлоге банској управи о прекиду наставе у ванредним приликама а у хит-

ним случајевима исходи одлуку шефа опште управне власти о прекиду до пет дана;

12) стара се о попуњавању празних учитељских места и одређује наставнике као заменике болесним наставним лицима; споразумно с банским школским надзорником стара се за замену, ако је сна потребна за дуже време; најжитније подноси предлоге за замену и стара се о њиховом остварењу у оним случајевима где би се без ње школа имала затворити;

13) даје мишљење и предлоге по молбама наставника за отсуство по приватном послу и ради опорављања после болести;

14) води статистику свих школа, одељења, наставника и ученика у своме срезу;

15) пази под лично одговорношћу да се само уџбеници државног издања употребљавају у школама и да се за школске књижнице набављају на терет школскога буџета оне књиге које одговарају сврхама књижнице;

16) предлаже одлуке о уписивању и исписивању ученика;

17) учествује у раду надзорничких већа;

18) израђује за банску управу полугодишњи извештај о стању школа у своме срезу и чини потребне кораке за поправак тога стања;

19) у име шефа опште управне власти води преписку са свима школским и другим властима и посредује у преписци између управитеља народних школа и виших надлежних власти;

20) стара се о извршењу наредаба виших надлежних власти и у своме раду управља се у свему по упутствима које пропише Министар просвете о надзору школа;

21) оцењује наставнике народних школа по одредбама овога Закона;

22) спрема предлоге банској управи о местима у којима треба отворити школу за недовољно развијену и дефектну децу, и стара се да се таква деца шаљу у те заводе;

23) помаже наставницима у раду на народном просвећивању;

24) пази да сви школски одбори благовремено саставе буџет за издржавање школе и да га поднесу надлежној власти;

25) стара се о отварању забавишта, правних разреда и течајева за одрасле неписмене, као и осталих установа за народно просвећивање;

26) спрема одлуке по пријавама о немарном похађању школе од стране ученика;

27) спрема одлуке о почетку свакодневне наставе у школи;

28) спрема предлоге које општа управна власт подноси Министарству просвете преко банских управа о приватном поучавању ученика народних школа и о испитима тих ученика (§ 59);

29) пази на рад и понашање наставника ван школе;

30) врши надзор да ли књижари у дотичном срезу имају на складишту државне уџбенике и препоручена друга наставна сретства за народне школе. — Одлуке по тачкама 1, 5, 8, 11, 12, 13, 16, 26 и 27 овог параграфа доноси шеф првостепене опште управне власти.

**§ 118** — Ако се за среског школског надзорника постави чиновник са факултетском спремом, задржава принадлежности своје положајне групе.

Срески школски надзорници у групама у којима су распоређени учитељи народних школа имаће особену награду од 300.— динара месечно.

Измене и допуне од 31 марта, 1931 год.

### 3. Бански школски надзорник

§ 119 — Бански школски надзорник је шеф отсека за основну наставу у просветном одељењу банске управе.

Он ће се старати и о пословима народног просвећивања.

§ 120 — За банског школског надзорника може се поставити онај наставник, који је свршио с прописаним дипломским испитом педагошку групу предмета на философском факултету или виши течај више педагошке школе, положио професорски испит и има најмање 15 година наставничке службе.

§ 121 — (Укинут § 292 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.)

§ 122 — Бански школски надзорник, као стручни школски референт просветног одељења банске управе врши нарочито ове дужности:

1) најмање једанпут у години обилази поједине делове бановине, старајући се да проучи просветне прилике и да контролише рад среских школских надзорника, месних школских

одбора и народних школа, и при том даје потребна упутства и оцењује рад оних наставника, чији је рад прегледао;

2) предлаже отварање нових школа и одељења у свом подручју;

3) предлаже попуњавање упражњених надзорничких и наставничких места, најхитније исходи одлуку банске управе о замени у оним школама које би се без замене морале затворити, као и о замени надзорника;

4) прегледа и допуњава податке за наставничке службеничке листове;

5) прегледа молбе наставника народних школа и среских школских надзорника за отсуство по приватном послу и ради опорављења после болести, и даје по њима своје мишљење за банску управу и Министарство просвете;

6) извиђа спорове у име банске управе између наставника, школских одбора и среских школских надзорника и спрема решења по њима;

7) извиђа у име банске управе кривице среских школских надзорника и спрема у смислу дисциплинских прописа, потребне предлоге и мишљења по њима за банску управу и Министарство просвете; тако исто поступа и са кривицама наставника народних школа;

8) спрема предлог за одобрење прекида рада у школи до 10 дана због заразне болести или какве друге потребе на основи предлога школских лекара и шефа првостепене опште управне власти, и о свему томе води евиденцију;

9) спрема предлог за одобрење увођења скраћене наставе место редовне, где то неопходно потреба захтева;

10) стара се о предузимању свега што је потребно за поправке здравствених прилика од којих зависи напредак школе;

11) прикупља и сређује статистичке податке наставника, ученика, школа и свих других просветних установа у своме делокругу;

12) спрема за Министарство просвете годишњи извештај из кога ће се видети целокупни рад народних школа у бановини;

13) ставља посебне предлоге о свему што би требало у бановини урадити за унапређење наставе и просвете;

14) израђује предлоге за приређивање течајева и усавршавање учитеља и упознавање са наставним научним новинама;

15) сарађује са бановинским школским одбором у свему за напредак наставе и просвете, и активно учествује у раду на народном просвећивању;

16) у име банске управе сазива према потреби среске школске надзорнике и надзорничка већа ради претресања разних школских питања;

17) прегледа предлоге о избору земљишта и о подручју појединих школа, и даје мишљење по њима.

Одлуке по тачкама 5, 8, 9 и 17 овог параграфа доноси бан.

#### 4. Месни школски одбор

§ 123 — Месни школски одбор чини:

- 1) претседник управне општине;
- 2) управитељ народне школе, који је уједно и пословођа одбора;

3) управитељ грађанске школе;

4) општински рејонски лекар;

5) пет угледних лица, наших држављана, које за сваку школску општину бира општински одбор. Где школска општина обухвата више управних општина, бира свака по једног члана у месни школски одбор.

По могућству треба школски одборници да буду они који имају децу у школи, који су уједно општински одборници и који су из разних места, ако се из више места састоји школска општина.

Ако има више лица онога звања коме припада по положају чланство у школском одбору улази најстарији по рангу. У отсуству претседника седницама одборским претседава управитељ школе. Ако је претседник одбора управитељ он сам одређује себи заменика за случај да мора отсуствовати.

§ 124 — Месни школски одбор у градовима са најмање 30.000 становника чине:

- 1) претседник општине или његов заменик;
- 2) надзорници који врше надзор градских школа;
- 3) управитељ учитељске и грађанске школе, ако их има у месту;
- 4) школски лекар;
- 5) општински инжењер;
- 6) два најстарија по рангу управитеља и једна управитељица народних школа;
- 7) пет чланова општинског одбора (градског заступства).

Чланове школског одбора, осим оних који улазе у одбор по положају, бира одбор управне општине за оно време, на које је и општински одбор постављен. Изменом општинског одбора мењају се и бирани школски одборници.

Упражњена места попуњавају се у року од једног месеца.

Ако има више лица онога звања, коме припада чланство по положају у градском школском одбору, улази најстарији по положају.

§ 125 — Претседник је месног школског одбора, кад је одбор у седишту управне општине претседник (начелник) дотичне општине. Претседнике других школских одбора бирају чланови тих одбора из своје средине.

Срески месни школски одбор бира благајника између својих чланова, а у осталим школским општинама ову дужност врши општински благајник.

Ако је за претседника изабран управитељ школе одбор бира погодно лице за пословођу, редовно између својих чланова или учитељских лица из места.

Ако је пословођа лице ван школског одбора, нема права гласа на седницама.

Спреченога претседника школског одбора замењује у сеоским општинама по годинама најстарије лице, а у осталим школским одборима лице најстарије по рангу.

§ 126 — Седнице се држе редовно једанпут месечно на позив претседника или његовог заменика, иначе кад год се укаже потреба.

Чланови се позивају на седницу писменим позивом, у коме се мора назначити и дневни ред заказане седнице.

На седницу се морају позвати сви чланови. Одлуке су пуноважне кад је присутно више од половине целокупног броја чланова, а одлучује се већином гласова. Претседников глас одлучује кад се гласови поделе.

Седница се мора сазвати на захтев управитеља школе или једне трећине чланова.

У селима се држе седнице школских одбора у школској згради; по градовима могу се држати и у општинској згради.

§ 127 — Школски одбор врши нарочито ове дужности:

- 1) стара се да управна општина тачно испуњава све дужности, које јој закон прописује;
- 2) сваке године саставља буџет за издржавање школе у наредној буџетској години и у одређено време шаље га надлежној власти;
- 3) прима и одобрава извештаје о стању школске благајне најмање два пута у полугодшту; овом приликом према потреби прегледа благајну; у случају неправилности предузима осигурање школске имовине;
- 4) пази да се упишу сва за школу дорасла деца;
- 5) пази да сва уписана деца уредно полазе школу по одредбама овога Закона;
- 6) води рачуна о оној деци, која су отишла у друге школе пре свршетка обавезног школовања;
- 7) врши упис школске деце у смислу овога Закона;

8) брине се за одело, обућу, лекове и храну сиромашних ученика;

9) брине се за ученичке излете, утакмице и друго, што помаже успех у науци и васпитању;

10) води бригу и надзор над станом и храном свих ученика, који ноћивају код школе;

11) стара се о оснивању и повећавању школских фондова;

12) помаже управитељу школе и учитељима приликом приређивања школске свечаности и родитељских састанака и присуствује им;

13) стара се да се најхитније и најпотпуније извршују одредбе и упутства школског лекара у погледу сузбијања заразе и чувања здравља деце;

14) потпомаже сва предузећа на корист школе и народног просвећивања;

15) потпомаже рад месног учитељског већа око оснивања ученичке, учитељске и јавне књижнице у школи и стара се о њихову напретку;

16) стара се да управна општина уврсти у буџет све кредите, који су потребни за напредак и успешан просветни рад у школи и ван школе у народу;

17) набавља, у границама одобренога школског буџета, огрев, школске књиге, прибор за писање, цртање и ручни рад;

18) ставља предлоге у погледу наставе у вишим разредима народне школе (§ 11—12);

19) ставља предлоге надлежним властима, шта би требало урадити ради унапређења просветних прилика у школској општини;

20) извршује наредбе надлежних власти уколико се тичу школе;

21) помаже материјално течајеве за домаћине и привредно-задружне течајеве.

**§ 128** — Школски одбор званично претстављају његов претседник и деловођа.

**§ 129** — Благајном школског одбора по законским прописима рукује благајник, а претседник је наредбодавац, но обојица одговарају материјално и кривично.

Сваки пријем и издатак новца има се спровести кроз благајничке књиге.

Сваки докуменат о примању и издавању новца морају оверити претседник и благајник, са према-потписом деловође; први као одговорни наредбодавац, други као извршилац.

Новац који није потребан за редовно издржавање школе предаје се на чување месној или најближој поштанској штедионици, а фондови и државне обвезнице или хартије од вредности предају се на чување Државној хипотекарној банци.

По истеку рачунске године, а најдаље после месец дана, има благајник саставити годишњи рачун за ту годину и предложити га на преглед школском одбору.

Благајнику се може доделити награда, која се одређује школским буџетом.

**§ 130** — Управна општина дужна је крајем свакога месеца издати школској благајнику најмање једну дванаестину од одобреног школ-

ског буџета. У случају неизвршења, кажњавају се по жалби управитеља школе претседник и благајник управне општине са по 200 динара у корист Државног школског фонда, уз увећавање казне у сваком поновљеном случају са по 50%. Ову казну изриче и извршује срески начелник у року од 20 дана следећег месеца. За невршење ове дужности оптужиће среског начелника Министар просвете по § 129 алинеја 2 тачка 1 и 10 и § 149 Закона о унутрашњој управи.

§ 131 — Месни школски одбор управља целокупном школском имовином по одредбама овог Закона.

§ 132 — Пословођа саставља записник одборских седница, решења, извештаје, претставке и друго; води сву преписку, помаже претседнику у вршењу дужности и чува одборску архиву. За рад у одбору може се пословођи одредити награда која се предвиђа школским предрачуном.

§ 133 — За невршење прописаних дужности срески начелник може казнити чланове сеоских школских одбора, организованих у смислу § 123, новчаном казном до 100 динара у корист Државног школског фонда. Против ове казне допуштена је жалба бану чија је одлука извршна. Казну извршује срески начелник у року од 30 дана по саопштењу.

§ 134 — Сва преписка месног школског одбора са школским и свим другим јавним властима је службена преписка и не плаћа се за њу ни такса ни поштарина.

#### 5. Бановински школски одбор

§ 135 — Свака банска Управа има свој бановински школски одбор, који чине: помоћник банов, начелник просветног одељења, бански школски надзорник, шеф отсека за средњу наставу у просветном одељењу, по један санитарски, пољопривредни и технички референт банске управе и по један управитељ учитељске, средње, грађанске и народне мушке и женске школе у колико има свих ових школа у седишту банске управе, један чиновник највише финансијске власти у месту и пет грађана који се интересују школом и просветом у тој бановини, које одреди бан.

Ако има више лица онога звања коме по положају припада чланство у бановинском школском одбору, улази најстарији по рангу.

§ 136 — Претседник бановинског школског одбора је помоћник банов, а, замењује га начелник просветног одељења.

Известилац одбора је бански школски надзорник; у питањима школске хигијене и школских зграда известиоци су дотични бановински стручни референти, који су у одбору. За вршење административних послова ставља бан на располагање потребно особље.

Начелник просветног одељења одређује за пословођу бановинског школског одбора једнога од бановинских референата просветне струке.

**§ 137** — Бановински школски одбор дели се на шири и ужи бановински школски одбор.

Ужи бановински школски одбор чине: претседник, потпретседник и три члана који живе у седишту бановине, а бира их сам одбор.

Делокруг рада ужег бановинског школског одбора одређује се нарочитим овлашћењем од стране ширег бановинског одбора.

**§ 138** — Претседник сазива седнице ужег и ширег одобра према потреби. Претседник се стара да се извршују одборске одлуке.

Седнице се држе у седишту банске управе.

Чланови се позивају писмено, а у исто време доставља им се дневни ред.

Одлуке су пуноважне кад је присутно више од половине од целокупног броја чланова. Одлучује се већином гласова присутних чланова. У случају поделе гласова одлучује глас претседников.

**§ 139** — Бановински школски одбор врши ове дужности:

1) израђује и подноси бану детаљан и обрзложен предлог онога дела бановског буџета који се односи на народне и остале школе и народно просвећивање у бановини;

2) предлаже на одобрење школске буџете појединих школа и по одобрењу доставља их надлежним општинама најкасније месец дана пре почетка нове буџетске године;

3) стара се о подизању нових школа где их још нема, као и о оправкама и проширењу постојећих школских зграда и о свему томе подноси потребне предлоге;

4) помаже ширење писмености међу старијим нараштајем, који је прешао доба редовног школовања;

5) предлаже помоћ материјалну и другу, за отварање школских течајева у местима где нема школе, као и награду наставницима за тај рад из бановинских сретстава;

6) стара се о подизању, отварању и издржавању бановских школа за духовно заосталу и дефектну децу;

7) предлаже материјалну помоћ за наставничке течајеве и установе, које се отварају ради усавршавања и упознавања учитеља са научним и педагошким новинама;

8) предлаже помоћ материјалну и другу, за наставничка и ученичка путовања ради упознавања народа и отаџбине;

9) старо се о стварању и увећавању сталног бановинског школског фонда ради подизања школских зграда и унапређења просвете у целој бановини;

10) даје предлоге за руковођење школском и просветном имовином бановине; задужбинама, поклонима, фондовима итд., уколико није друкчије прописано Законом о задужбинама;

11) предлаже материјалну помоћ за набавку потребног школског намештаја, учила, књига и другога;

12) стара се да се сви ученици у бановини на време снабдевају уџбеницима и прибором за писање, цртање и др.

13) испитује правилност руковања школском имовином и школским фондовима свих народних и грађанских школа у бановини и чини предлоге у циљу преузимања потребних мера за обезбеђење школске имовине и фондова;

14) чини предлоге за образовање, спајање и раздвајање школских општина, као и предлоге за поделу школске имовине дотичних општина;

15) помаже у сваком погледу саветима и делом просветним властима у унапређењу наставе и просвећивању народа;

16) стара се за попуњавање школских књижица;

17) предлаже материјалну помоћ за течајеве за домаћице и привредно-задружне течајеве.

**§ 140** — Бановински буџет у оном делу који се односи на народне и остале школе и народно просвећивање у бановини, подлежи сагласном одобрењу Министра просвете и Министра финансија.

**§ 141** — Бановински школски одбор има свој засебан деловодник, архиву и печат.

Сва се преписка води под потписом претседника или његовог заступника.

Архива се чува у згради банске управе; њом рукује пословођа.

**§ 142** — Члановима бановинског школског одбора припадају дневнице за време одборских седница, а онима који станују ван седишта бановинског школског одбора надокнађују се и путни трошкови. Члановима који су државни чиновници и једно и друго одређује се према прописима Уредбе о дневницама и путним трошковима чиновника када путују службеним послом, а о дневницама и путним трошковима оних чланова одбора који нису државни чиновници прописале нарочиту уредбу Министар просвете у спаразуму са Министром финансија.

Дневнице и путни трошкови падају на терет буџета дотичне бановине.

Благајнику може бановински школски одбор одредити хонорар и исплаћивати га из свог буџета, ако ову дужност врши поред своје редовне.

**§ 143** — Сва преписка бановинских школских одбора службена је и не плаћа се за њу ни такса ни поштарина.

Глава девета. Стручна наставничка већа

### 1. Месно наставничко веће

**§ 144** — Сви наставници једне школе са својим управитељем чине наставничко веће те школе.

Оно држи седнице сваког месеца по праву једанпут а по потреби више пута.

Седнице сазива и руководи њима управитељ школе. Одлучује се већином гласова. При једнакој подели гласова одлучује она половина где буде управитељ.

Посећивање седница је обавезно. Важније одлуке наставничкога већа шаљу се среском начелнику на увиђај.

**§ 145** — Наставничко веће ради ове послове:

1) договара се о једнаком поступању свих наставника, у погледу васпитања школске деце и одржавања реда у школи и ван ње;

2) договара се о методичком поступку и одржавању везе и јединства у настави кроз све разреде;

3) изводи по договору ученичке излете, утакмице, школске свечаности, забаве и друго;

4) предлаже набавку потребних учила, књига за књижнице, намештаја и другога;

5) одлучује о награди ученика на крају школске године;

6) бира и предлаже сиромашне и ваљане ученике, које треба помоћи из школскога фонда или других извора;

7) распоређује по разредима књиге и школске приборе;

8) стара се са школским одобром о уређењу школских фондова и друге имовине, и о њихову повећавању;

9) брине се о напретку своје школе и чува њен углед;

10) одлучује, по предлогу управитеља, који ће наставник поучавати у којем одељењу;

11) приређује родитељске састанке (вечери) у школи ради јачега одржавања везе између школе и дома.

Наставничко веће може употребљавати школске просторије за све сврхе које служе ширењу просвете у народу.

## 2. Среско наставничко веће

**§ 146** — Сви наставници државних народних школа у једном школском срезу чине среско наставничко веће.

У великим градовима где има по два или више надзорника, сви наставници у месту, без обзира на број школских надзорника, чине само једно наставничко веће.

**§ 147** — Среско наставничко веће састаје се најмање једанпут годишње.

Веће сазива и њиме руководи срески школски надзорник.

Посећивање седница је обавезно. Наставници немају право за овај рад ни на путне трошкове ни на дневнице.

**§ 148** — Среско наставничко веће врши ове послове:

1) претреса педагошка питања која се тичу народне школе, а која су стављена на дневни ред;

2) саслушава и оцењује угледна предавања, која држе поједини чланови;

3) одређује питања за расправљање на идућем састанку и бира известитеља за њих;

4) договара се и ради на стручном усавршавању својих чланова;

5) претреса питања о сметњама у школском раду и о начину како да се оне уклоне;

6) претреса питања о просвећивању народа и о начину како ће школа појачати свој утицај на просвећивање;

7) расправља о приређивању ученичких излета, утакмица и школских свечаности;

8) расправља о свима другим питањима која се тичу школе и наставе.

О свима састанцима и раду средњих наставничких већа школски надзорник подноси шефу опште управне власти опширан извештај за банску управу.

### 3. Бановинско наставничко веће

§ 149 — Банска управа позива једанпут годишње средње школске надзорнике своје бановине у бановинско наставничко веће ради договора о једнообразном школском раду и ради претреса важнијих начелних питања која се односе на наставу, васпитање, уређење школа, уџбенике, наставне планове и све друго што се тиче бановине.

Бановинским наставничким већем руководи начелник просветног одељења или његов заменик.

Одлуке бановинског наставничког већа доставља банска управа Министарству просвете. Оне имају као предлози саветодавни значај.

Учесници на седницама бановинског наставничког већа имају право на путне трошкове и дневнице.

Глава десета. Однос школе према грађанима, породици и општини.

§ 150 — Дужност је ученичких родитеља да се обавештавају о раду и владању њихове деце у школи и ван ње.

§ 151 — Школе ће приређивати родитељске састанке ради зближавања дома и школе у њиховој заједничкој сарадњи на васпитном послу.

Према потреби поједине одлуке ових састанака достављају се преко школског одбора појединим надлештвима, чија је сарадња и помоћ потребна.

§ 152 — Општинска управа (поглаварство) је дужна помагати народну школу и указивати јој помоћ у свакој прилици а нарочито у погледу васпитања и заштите школске деце ван школе.

Глава једанаеста. Народно просвећивање

§ 153 — За лица до 25 година старости, која су у доба школске обавезе остала без школскога образовања, обавезно је посећивање

течајева за одрасле неписмене (аналфабете), који се редовно отварају при свима сеоским народним школама. Настава у овим течајевима држи се у времену од 1 новембра до 1 марта идуће године у вечерњим часовима.

За лица старија од 25 година ови течајеви нису обавезни, али ако се ова лица добровољно упишу, посећивање течајева је обавезно.

Учитељи народних школа који раде у овим течајевима изводиће са редовним ученицима народних школа полудневну наставу (пре подне) у времену трајања ових течајева.

Отварање ових течајева при народним школама у градовима регулисаће се нарочитим правилником.

Министар просвете одређиваће нарочиту награду наставницима ових течајева и исплаћиваће је за сваког ученика за кога се испитом комисијски утврди да је обучен у настави читања, писања и рачунања.

За обуку неписмених у војсци Министарство просвете по пристанку Министра војске и морнарице поставља сталне учитеље за поједине војне јединице. Положај, права и дужности ових учитеља регулишу се нарочитим правилником, који ће заједнички прописати Министар просвете и Министар војске и морнарице у сагласности са Министром финансија.

У местима где нема школске зграде, управне општине су дужне постарати се за локале у којима ће се изводити течај за одрасле неписмене, као и за најпотребнији намештај, огрев и осветљење. Отварање ових

течајева и именовање наставника за исте врши Министар просвете по предлогу надлежних власти, а похађање истих је обавезно за децу и лица до 25 година старости, ако су се уписала у течај.

**§ 154** — У циљу народног просвећивања осниваће се за женске ниже домаћичке школе и течајеви за домаћице, а за мушкарце привредно-задружни течајеви.

У школама за домаћице настава траје од 1 фебруара до краја новембра, а школа је уређена интернатски.

Ученице добивају све потребе осим одела и обуће.

У школу се примају женска деца која су свршила најмање народну школу, а навршила 15 година. Ове се школе подижу првенствено у најзаосталијим крајевима.

Течајеви за домаћице и привредно-задружни течајеви отварају се уз народне школе, а отворити се могу и у местима где нема школа, ако општина припреми потребне просторије за рад, стан за наставнике, као и огрев и осветљење.

Настава је у овим течајевима на практичној основи са нарочитим обзиром на месне прилике и потребе, а изводи се на државном језику.

Ове течајеве уз приватну иницијативу издржавају и награду наставницима одређују и плаћају бановине и држава.

У течајеве се примају лица од 15 до 30 година. Течај траје за женске 3—6, за мушке

2—4 месеца, а уређен је према приликама интернатски или екстерно. Похађање је обавезно за оне који се добровољно упишу.

У школама и течајевима за домаћице раде свршене ученице више домаћичке школе, учитељице народних школа и друга погодна лица, која постави Министар просвете, а у привредно-задружним течајевима предају учитељи народних школа и друга стручна лица упућена у задружни живот и задругарство опште.

Правила П. Бр. 7275 од 27 фебруара, 1935 год., о полагању практичног учитељског испита за учитељице домаћичких школа и течајева

На основу §§ 71 и 154 Закона о народним школама од 5 децембра 1929 године и §§ 13 и 14 Закона о чиновницима од 31 марта 1931 године, прописују се ова Правила о полагању практичног учитељског испита за учитељице домаћичких школа и течајева:

А) За учитељице домаћичких школа и течајева са пуном учитељском квалификацијом

Чл. 1 — а) Право на полагање практичног учитељског испита стиче привремена учитељица после 20 (двадесет) месеца рада у домаћичкој школи или течају.

б) Отсуства и боловања дуже од 2 (два) месеца као и велики школски одмор, односно време од завршетка једног до почетка другог течаја, не рачунају се у ових 20 (двадесет) месеца.

в) Учитељица која има укупно 3 (три) слабе годишње оцене или 2 (две) узастопне слабе оцене, не може полагати практични учитељски испит и отпушта се из службе.

г) Боловање и отсуство, дуже од 6 (шест) месеца не рачунају се у време од 5 (пет) година за које је учитељица дужна положити практични учитељски испит.

Чл. 2 — Практични учитељски испит може се полагати у времену од 1 фебруара до 1 децембра пред стручном комисијом у Нижој домаћичкој школи у Панчеву.

Чл. 3 — а) Испитни одбор има свој засебни деловодник и архиву.

б) Управитељица школе у Панчеву је пословођа испитног одбора.

в) Према потреби, пословођа може бити један члан испитног одбора кога одреди претседник.

Чл. 4 — а) Кандидаткиње се пријављују за испит молбом Министарству просвете — Опште одељење — преко среског начелника, а овај је доставља преко банске управе. (У Београду молба за полагање испита подноси се преко надлежног надзорника, који је доставља Министарству просвете).

б) Уз молбу, кандидаткиња прилаже кратак опис свога живота, сведочанство (диплому) о свршеном учитељском испиту зрелости или сведочанство о претпреми, сведоцбу о држављанству, уверење о годинама службе и годишњим оценама рада. Ово им уверење издају банске управе.

в) Дан испита одређује претседник испитног одбора.

Чл. 5 — Испитни одбор чине: шеф Отсека за народно просвећивање Министарства просвете или у случају његове спречености најстарији по рангу члан комисије испитивач за педагошку групу предмета, испитивач за српско-хрватски

словеначки језик са књижевношћу, испитивач за народну историју са земљописом Југославије и основима државног уређења с познавањем грађанских права и дужности, испитивач за администрацију, испитивач за хигијену, испитивач за домаће газдинство и испитивач за женски ручни рад.

Сваком испитивачу поставља се по један заменик.

Чл. 6 — Испит се састоји из теоријског (писменог и усменог) и практичног испита.

Чл. 7 — Писмени испит се полаже из педагошке и пољопривредне групе предмета пред одбором који даје за сваки предмет по једну од десет предложених тема.

Учитељице оспособљене само за учитељице у грађанским домаћичким школама и течајевима полажу писмени испит из педагошке групе предмета и науке о исхрани и животним намирницама.

Учитељице женског ручног рада полажу писмени испит из педагошке групе предмета и из женског ручног рада, као стручног рада.

Овај испит траје највише 5 часова за сваки предмет.

Чл. 8 — а) Задачи за писмени практични учитељски испити држе се у тајности и објављују се кандидатима онога дана и часа када испит отпочне, и то свагда само за онај предмет из кога ће се испит тога дана држати. Свако прекорачење ове забране, било посредним или непосредним путем, казниће се као злоупотреба дужности.

б) Непосредно пре давања писменог задатка претседник испитног одбора саопштава кан-

дидаткињама одредбе под тачком г) овога члана. Да је ова одредба извршена, ставиће се у записник (члан 10).

в) Све кандидаткиње полажу испит заједно, а под непрекидним надзором предметног наставника и најмање једног члана испитног одбора. Поред њих, и претседник или његов заменик, води надзор над писменим испитима кандидаткиња.

г) На писменим испитима даје се свима кандидаткињама један исти задатак. Надзорни наставници дужни су пазити: да свака кандидаткиња сама, без ичије помоћи, израђује свој задатак и да се у том раду не служи никаквим забрањеним средствима; да друге питањем и шупкањем или позајмљивањем књига не узнемирује и у туђ рад не загледа.

д) Кандидаткиња која се огреши о претходне прописе, биће најпре опоменута и њен случај забележен у записник. У поновљеном случају, кандидаткиња губи право на полагање практичног учитељског испита за једну годину. Тако исто, губи право на даље полагање она кандидаткиња за коју се и после испита испобитно утврди да се служила недозвољеним средствима или да је преписала туђ рад. О овоме одлучује испитни одбор. Ако би која кандидаткиња прекинула свој писмени рад и без допуштења излазила напоље, такође губи право на даље полагање испита.

Чл. 9 — а) Задачи се раде само пре подне.

б) Свака кандидаткиња предаје свој рад једном од надзорних наставника чим га изради, и то концепт и препис заједно, а овај их прошива оверавајући сваки полутабака школским влажним печатом и својим потписом.

Ако не доспе да сврши препис или га није ни отпочела, кандидаткиња предаје само концепт.

в) Све остало у концепту и препису кандидаткиња пише чисто и разговетно на половини превијеног табака, како би наставници после могли своје исправке и напомене стављати са стране.

Чл. 10 — а) О сваком писменом испиту воде надзорни наставници наизменце записник, у који уписују све што је важније и што би се имало поменути за време испита. У тај записник бељежи се:

- 1) текст задатка;
- 2) тачно време кад је отпочео писмени рад;
- 3) имена надзорних наставника и у ком су времену водили надзор;
- 4) кад је који кандидат завршио рад и шта је предао и у колико табака; и
- 5) која је од кандидаткиња опоменута због служења недопуштеним средствима.

Овај записник потписују предметни и надзорни наставници.

б) Писмени радови чувају се у Министарству просвете 10 (десет) година.

Чл. 11 — Рад кандидаткиња на писменом испиту прегледаће и исправиће предметни наставник и ставиће на крају своју укратко образложену оцену. Осим тога, и два члана испитног одбора, од којих је један обавезно испитивач државног језика, дужни су прегледати писмене радове свију кандидаткиња и својим потписом утврдити да ли се са предложеном оценом слажу или не; у последњем случају дужни су укратко образложити своје мишљење. По израђеним писменим радовима кандидаткиње цени се њено

познавање и владање српско-хрватско-словеначким језиком, што се изрично наводи у образложењу оцене.

Чл. 12 — а) Предметни наставник и прегледач бележе на прегледаним радовима своје оцене по овим ступњима: рђав (1), слаб (2), добар (3), врло добар (4) и одличан (5). Неодређене оцене (доста добар 3<sup>2</sup>, 3<sup>4</sup> итд.) не смеју се давати ни предлагати. Коначну оцену даје испитни одбор већином гласова.

б) Оцене кандидаткиња, добивене на писменом испиту уписују се цифрама у записник о практичном учитељском испиту.

Чл. 13 — а) Усмени испит полагају кандидаткиње које су из оба предмета на писменом испиту добиле најмање оцену добар.

Овај испит се полагаје из ових предмета:

- 1) државног језика са књижевношћу;
- 2) народне историје са земљописом Југославије и основима државног уређења са познавањем грађанских права и дужности;
- 3) хигијене;
- 4) школске и финансијске администрације; познавања Закона о државном рачуноводству и Правилима о раду Отсека рачуноводства и о рачуноводној служби код наредбодаваца, уколико се ови односе на послове домаћичких школа и течајева; вођења новчаних и материјалних књига и целокупног законодавства које се односи на народне школе;

5) ручног женског рада (само учитељице домаћинства).

б) Испит из сваког предмета траје по 20 (двадесет) минута.

Чл. 14 — а) На усменом практичном учитељском испиту морају бити сви чланови испитног одбора.

б) Наставник је дужан да кандидаткињи каже само оно што је неопходно потребно за правилно разумевање питања. Иначе кандидаткињи се мора оставити слобода да одговара на извучено питање самостално и да без помоћи наставника одговором покаже своје знање. Сем испитивача, може само још претседник испитног одбора стављати кандидаткињи помоћна питања.

в) Претседник испита може по своје нахођењу скратити или продужити испитивање кандидаткиње, али не више од 5 (пет) минута за сваки предмет.

Чл. 15 — а) О сваком усменом практичном учитељском испиту води се записник, у који се укратко бележи: које су кандидаткиње и којим редом прозиване и која су питања добиле. Овај ће записник, после свршеног усменог испита за сваку групу кандидаткиња, потписати сви чланови испитног одбора.

б) Које ће кандидаткиње бити испитиване пре, а које после подне, саопштава се непосредно пред сам почетак усменог испита.

в) Испитивање се врши по предметима али тако да се кандидаткиње одређене за једну половину дана, испитају из свих предмета.

г) Сваки наставник спрема за усмени испит питања из свога предмета. Ова питања, пошто буду у седници испитног одбора прегледана и одобрена, распоређује дотични наставник на листиће комбинујући на сваком листићу по три. Ови листићи морају бити од исте хартије и пот-

пуно једнаке величине, без икакве мрље или знака на спољашњој страни. На испиту извучи свака кандидаткиња по један листић. Питањима се мора обухватити цео предмет. Број листића за сваки поједини предмет треба да буде најмање 30 (тридесет). У случају да је број кандидаткиња већи од 20 (двадесет) број питања мора увек бити за 10 (десет) већи од броја кандидаткиња. Свакој групи кандидаткиња износи се укупан број неизвучених листића. Листићи једанпут извучени не долазе више на испит.

д) Ако кандидаткиња најдаље за 5 (пет) минута по извлачењу листића изјави да није у стању одговорити на стављена питања, допстиће јој се да вуче други листић. Први пут извучен листић враћа се међу преостала питања. Извучене другог листића забележиће се у записник и имаће се у виду приликом давања оцене тој кандидаткињи.

Чл. 16 — Ако би се десило да кандидаткиња почне на испиту неуљудно одговарати и непристојно се понашати, биће по одлуци испитног одбора са испита удаљена.

Удаљена кандидаткиња губи право на даље полагање практичног учитељског испита за годину дана.

Чл. 17 — а) Чим се с једном групом прозиваних кандидаткиња сврши усмени испит, испитни одбор одлучује о оценама сваке кандидаткиње и за сваки предмет посебице. Ове се оцене упоредо са оценама испита уписују цифрама у записник испитног одбора (чл. 12 тач. 6).

б) За сваку кандидаткињу предлаже наставник испитивач оцену усменог испита, а испитни одбор одлучује. У случају да се испитни одбор

не сложи са предложеном оценом, приступа се поименичном гласању и одлука о оцени доноси се већином гласова. При једнакој подели гласова пресуђује глас претседника испитног одбора. Сваком је члану одбора допуштено да своје одвојено мишљење унесе у записник (чл. 15 тач. а). Оцене се уписују у записник цифрама и словима.

Чл. 18 — Кандидаткиње које су положили писмени и усмени испит са најмањом оценом добар држе у Нижој домаћичкој школи у Панчеву два практична предавања.

Учитељице домаћинства држе практична предавања из пољопривредне групе (учитељице грађанских домаћичких школа и течајева из науке о исхрани и животним намирницама) и домаћег газдинства (кувања, мешања и конзервирања воћа и поврћа), а учитељице женског ручног рада из женског ручног рада и домаћег газдинства (кувања, мешања и конзервирања воћа и поврћа).

Чл. 19 — а) За практично предавање кандидаткиња извлачи листић на коме је означена методска јединица. Ових листића мора бити бар 5 (пет) више него што има кандидаткиња које питања извлаче. Предавање траје најмање 30 (тридесет) минута.

По свршеном предавању кандидаткиња брани своје предавање и даје потребна оправдања и обавештења у погледу примене педагошких принципа.

Одлука испитног одбора.

Чл. 20 — а) Пошто се утврде оцене свих кандидаткиња из свих предмета прописаних за практични учитељски испит, испитни ће одбор, на позив претседников, за сваку кандидаткињу по-

јединце донети одлуку о томе: да ли је и са каквим општим успехом кандидаткиња положила практични учитељски испит.

б) Утврђене оцене свих предмета уносе се речима из записника у главни испитни протокол.

Одлуке о појединим кандидаткињама и оценама општег успеха уносе се у протокол под „Напомена”. Оцене општег успеха су исте као и за поједине предмете.

Оцена општег испита добија се, кад се збир оцена из свих предмета на писменом, усменом и практичном делу испита подели бројем оцена.

Протокол потписују сви чланови испитног одбора.

в) Резултат практичног учитељског испита саопштава кандидаткињама најдаље сутрадан по свршеном испиту свију кандидаткиња претседник у присуству свих чланова испитног одбора.

Чл. 21 — а) Успех на испиту из сваког предмета оцењује се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2) и рђав (1).

б) Кандидаткиња је испит положила, ако је из сваког предмета добила најмање оцену добар.

Чл. 22 — Претседник испитног одбора доставиће Министарству најдаље за 14 (четрнаест) дана по свршеном практичном учитељском испиту свој кратак извештај о току испита, записнике и писмене задатке.

Сва се архива чува у Министарству просвете.

Чл. 23 — Свака кандидаткиња која положи добија диплому о положеном испиту.

Образац за диплому прописује Министарство просвете.

У диплому се уноси општа оцена са којом је кандидаткиња положила практични учитељски испит.

Диплома о положеном практичном учитељском испиту издаје се свима кандидаткињама које су испит положиле за 10 (десет) дана пошто се цео испит сврши.

Чл. 24 — У случају да кандидаткиња прву диплому изгуби, може јој претседник испитног одбора, на основу главног протокола о практичном учитељском испиту, а по одобрењу Министарства просвете, издати оверен препис.

Чл. 25 — У једној школској години кандидаткиња може највише два пута полагаати практични учитељски испит.

Кандидаткиња која три пута не положи практични учитељски испит отпушта се из службе (§ 14, тач. 5, Чиновничког закона).

Б) За учитељице домаћичких школа и течајева без пуних учитељских квалификација

Чл. 26 — Учитељице домаћичких школа и течајева без пуних учитељских квалификација, а са квалификацијама чиновника из става првог § 45 Закона о чиновницима од 31 марта 1931 године, ако су свршиле коју домаћичку школу (течај) из области домаћинства (ткања, кувања и слично) или су се, у својству помоћница или помоћних наставница, показале погодне за рад у домаћичким школама и течајевима (§ 154 став последњи Закона о народним школама) стичу право на полагање практичног учитељског испита за учителицу домаћичких школа и течајева без пуних квалификација по чл. 1 ових Правила.

Чл. 27 — Учитељице са непотпуним учитељским квалификацијама не полажу писмени испит.

Усмени испит полажу из ових предмета:

1) Граматика српско-хрватско-словеначког језика и књижевности са главним моментима и најкрупнијим књижевним именима нове књижевности.

2) Педагогике и методике односних предмета.

3) Историје (најглавнији моменти, а нарочито догађаји XIX и XX века) са земљописом Југославије и основима државног уређења са познавањем грађанских права и дужности.

4) Хигијене.

5) Школске и финансијске администрације; познавање Закона о државном рачуноводству и Правилника о раду Отсека рачуноводства и о рачуноводној служби код наредбодаваца, уколико се ови односе на послове домаћичких школа и течајева; вођења новчаних и материјалних књига и целокупног законодавства које се односи на народне школе; ручног женског рада (само за учитељице домаћинства).

6) Пољопривреде, ако су свршене ученице Више домаћичке школе; науке о исхрани, ако су учитељице само грађанских домаћичких школа и течајева и женског ручног рада, ако су учитељице женског ручног рада или оног предмета за који су оспособљене или постављене као погодне (пољопривреда, кувања, мешења, ткања, конзервирања и томе слично).

Из свих ових предмета кандидаткињама се постављају питања усмено.

Уместо практичног предавања из пољопривредне групе, науке о исхрани и животним на-

мирницама или женског ручног рада, ако нису свршене ученице Више домаћичке школе, наставнице женског ручног рада или учитељице само грађанских школа и течајева, држе ове предавање из предмета за који су оспособљене или за који су постављене као погодне.

Испит из хигијене, администрације и ручног рада, ако кандидаткиње нису стручне учитељице домаћинства, траје по 10 (десет) минута.

Чл. 28 — Под појмом „ручни женски рад” имају се подразумевати све врсте женског ручног рада (кројење и шивење рубља и одећа, везење и кукичање, украси и вештачки радови, трикотажа- текстилно плетење), како за децу тако и за одрасле, познавање робе и др.

Чл. 29 — Учитељице женског ручног рада, које су већ положили пред комисијом за полагање државног испита учитељица женских стручних школа Министарства трговине и индустрије, полагају допунски испит из предмета које нису полагале. Таквој кандидаткињи урачунава се група из области женског ручног рада коју је већ положила, ако пред Испитним одбором Министарства просвете за полагање практичног учитељског испита за учитељице домаћичких школа и течајева покаже довољно знања и из осталих грана ручног женског рада.

Испитни одбор јој своди, по своме нахођењу, општу оцену на основу оцене добивене пред комисијом Министарства трговине и индустрије и одговора пред њим.

Чл. 30 — Практични учитељски испит по овим Правилима полагају и учитељице приватних домаћичких школа и течајева.

Овим Правилима замењује се: Правила од 30 септембра 1932 године Онбр. 75309, њихова допуна од 22 августа 1933 године Пбр. 28310 и одлука од 12 октобра 1933 године Пбр. 38009.

(Службене новине Бр. 69—XVI од 22 марта 1935 год.).

§ 155 — Наставне планове и програме као и детаљнију организацију и рад у свима поменутиим установама за народно просвећивање прописује Министар просвете.

§ 156 — Приватну иницијативу културно-просветних установа у циљу народног просвећивања, а нарочито народне универзитете па селу и индустријским центрима Министарство просвете ће помагати, задржавајући себи право одобравања отварања појединих установа, као и право надзора.

§ 157 — У споразуму са Министром војске и морнарице, Министром трговине и индустрије и Министром социјалне политике и народног здравља, а у сагласности са Претседником министарског савета прописује Министар просвете уредбу којом ће се одредити поступак и упутство за обједињавање целокупне државне и приватне акције на народном просвећивању.

Овом ће се уредбом обухватити све државне и бановинске установе као и сва приватна удружења (хумана, просветна, патри-

отска, певачка, витешка, професионална и стручна), чији је рад ма у ком облику везан за народно просвећивање.

И овом уредобм и другим сходним мерама Министарство просвете стараће се да акција приватних удружења и бановинских установа на народном просвећивању буду у складу са настојавањем државних власти и установа да се спречи штетан паралелизам деловања, да се уклоне сукоби где постоје, и да се уједине установе са истим задацима где год је то потребно и од користи.

Одредбе овог и претходног параграфа не односе се на верска удружења.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

#### Глава дванаеста. Прелазна наређења

§ 158 — Обавезна осмогодишња настава почиње се изводити од наредне школске године 1930-31, а изводиће се поступно према § 8 овога Закона, настављајући се даље на садашњи број година обавезнога школовања, прописан досада важећим законима.

Садашњи разреди опетовних и продужних школа, док се не буду могли у појединим местима претворити у разреде виших народних школа са редовном наставом, имају се саобразити овом Закону као виши разреди народних школа са скраћеном наставом.

§ 159 — До почетка наредне школске године надлежне власти извршиће све припреме које су у смислу овога Закона потребне

да настава може правилно и несметано почети у време и онако како овај Закон одређује.

§ 160 — Нови месни школски одбори образоваће се у смислу овога Закона најдаље у року од два месеца по његову ступању на снагу.

§ 161 — Досадашње школе и течајеви за народно просвећивање основани у појединим покрајинама по досадашњим покрајинским законима (екскурдене, помоћне и друге школе) имају се у свему саобразити овоме Закону.

§ 162 — Ради спреме свију врста наставника и другог стручног особља потребнога за извршење овога Закона, Министар просвете се овлашћује да може према потреби отворити специјалне течајеве. Осим тога овлашћује се да може слати о државном трошку питомце у школе у иностранство ради стручнога усавршења, ако има одобреног кредита у буџету.

Правилник О. н. Бр. 30937—934 од 8 фебруара, 1935 год., за спремање учитеља народних школа за рад у сеоским продужним школама

I. Оснутац и сврха течаја.

Чл. 1 — На основу § 162 Закона о народним школама а на основу § 1 Уредбе о организацији и делокругу Школе народног здравља

у Загребу од 29 марта 1930 године, издане на основу § 2 Закона о изменама и допунама у „Уредби, организацији и делокругу Школе народног здравља у Загребу” од 26 децембра 1929 године оснивају се при Селачком свеучилишту Школе народног здравља у Загребу у споразуму с Министарством просвете течајеви за учитељеце народних школа ради спремања за рад у сеоским продужним школама.

Чл. 2 — Задатак је ових течајева да оспособе учитеље народних школа да могу на основи познавања душевног живота сељака и опхођења са народом на селу сеоској омладини после свршене народне школе тј. по навршеној четрнаестој години живота дати у нарочитим сеоским продужним школама она теоретска и практична знања и вештине које су сељаку потребне за што рационалнији, хигијенски, етички, национални и друштвени живот на селу.

II. Предавачи и предавања.

Чл. 3 — Наставници у течају су стручњаци које одређује Школа народног здравља. Предаваће у течају учитељима било у заједничком раду са сељацима који се истовремено налазе у селачком свеучилишту било у нарочитим часовима односно семинарима само за учитеље.

Чл. 4 — Наставници упознаће учитеље у течају са свим теоријама и практичним знањем из свих грана природних, правних и социјалних наука пољопривреде и задругарства као и са свим сретствима, која су потребна за што успешнији рад у продужним селачким школама. Ови течајеви су дакле теоријски, практични и методички.

Чл. 5 — Учители полазници течаја сарађују код предавања и радова заједно с ђацима Селачког свеучилишта код ових предмета:

а) рачун и геометрија, правопис и рационално читање и схваћање текста; хемија и физика; б) физиологија билине, животиње, човека; микробиологија; в) хигијена, ветерина, санитарна техника; г) ратарство, сточарство (перадарство, пчеларство), повртарство, воћарство, виноградарство, господарска управа; д) психолошко-педагошка разматрања постанка елемента човјештва; психолошко-етичка разматрања породице, села, града, народа и државе; повјесни догађаји и појави из политичке економије за разматрање постанка државних уредаба и постанка народне државе, те за исправно схватање привредних догађаја и појава у свијету и у држави; вјжба за схватање народне поезије, гласбе и ликовне умјетности; ђ) ручни радови у воћњаку, повртњаку, стакленику, млекарству, пчелињаку, столарији, књиговезници и механичкој радионици; ткање, кухање, кројење, шивење, прање рубља; и) у опће домаћинства.

Чл. 6 — Посебни предмети и радови за учитеље:

а) разматрање стања сељакове личне цивилизације и образованости, разматрања његове интелектуалне и моралне спремности за пољопривредни рад и управу сеоским посједом; разматрање националне и држављанске свијести и врлина, па осјећаја дужности и одговорности за стање своје, својег села и државе;

б) разматрање о увјетима и приликама појединог краја у каквима ће радити продужна школа;

в) вјџбе у тражењу и одређивању педагошко-дидактичких вриједности у грађи из науке, књижевности и умјетности, подесне за сеоске продужне школе;

г) вјџбе у стварању плана за продужну школу у селу, у којем је учитељ већ радио с одраслом младежи и свијетом;

д) вјџбе у пропаганди личне цивилизације и образовања међу сељацима;

ђ) вјџбе у економисању школским временом у разредима за дјецу; одређивање сталних елемената образованости, што се могу стећи у дјетинству и одређивање потребне грађе и трајања вјџба;

е) вјџбе у кимијским, физикалним и биолошким покусима и опажањима;

ж) корепетиције и вјџбе с одређеним сељацима и писмени извештаји о њихову раду и успјеху;

з) расправе о извештајима о раду на селу, особито о продужној школи, када буду те уређене за покус и за сабирање искуства.

### III. Трајање течаја.

Чл. 7 — Течајеви ће се одржавати сваке године од 15 октобра до краја јуна сваке године. Одржат ће се 3 течаја за учитеље и 2 течаја за учитељице. Сваки тај течај 10 недеља. Учители примају се од 15 октобра до 15 марта за вријеме мушких течајева у Сељачком свеучилишту, а учитељице од 1 априла до 15 јуна за вријеме женских течајева у Сељачком свеучилишту. Рокови трајања течаја биће одређени сваке године у конкурсу.

Учители, који су били на јесењем или зимском течају, могу се у идућим годинама ја-

вити за пролетњи течај, а то ради тога да би се упознали са јесенским односно пролетњим радовима у течају.

IV Пријаве и пријем учитеља у течај.

Чл. 8 — У један течај може бити примљено 4—6 учитеља-ца.

Пријавити се могу само учители-це, који имају положени практични учитељски испит, који имају најмање врло добру оцјену, који су са својим радом ван школе показали нарочити интерес за привредни, задружни и други културно-просвјетни рад на селу и који ће се обавезати, да ће радити са сеоском омладином и сељачким продужним школама.

Чл. 9 — Учители-це примаће се у течајева на овај начин:

Школа народног здравља у Загребу јавиће правремено Краљевским банским управама, колико ће учитеља-ца примити у течај из свих бановина и замолиће Краљевске банске управе да распишу конкурс за пријаву учитеља на ове течајева из њихове бановине. Управа школе народног здравља јавиће и све услове за пријем учитеља-ца, који треба да се у конкурсу напомену.

Краљевска банска управа ће по расписаном конкурсу и добивеним пријавама извршити избор учитеља за поједине течајева и замолити Министарство просвете за одобрење отсуства одабраним учитељима. Краљевска банска управа ће водити рачуна о томе да се избором учитеља рад у школама не оштети.

Кад Министарство просвете одобри учитељима отсуство, Краљевска банска управа известиће о томе и Школу народног здравља у Загребу и одабране учитеље.

Чл. 10 — Сваки учитељ, који жели бити примљен у течај, поднијеће званично путем своје школске власти надлежној Краљевској банској управи молбу за пријем. У Молби треба да наведе све податке о свом школовању и досадањем школском и ваншколском раду. Молби треба да приложи:

а) извод из службеног листа, из којег ће се видети да је молилац положио практични учитељски испит, да је најмање врло добро оцењен и да је показао интерес за народни просвјетни рад на селу;

б) писмену изјаву да ће по свршетку течаја настојати да се у селу његовог службовања оснује сеоска продужна школа, да ће у њој радити и да ће уопће радити на културно-просвјетном подизању рада.

V. Управа и издржавање течајева.

Чл. 11 — Течајевима управља Школа народног здравља. Она сноси и све трошкове око издржавања тих течајева.

VI Дужности и права учитеља.

Чл. 12 — Учитељи-це су дужни:

1) да у течају дневно присуствују прије и после подне свим предавањима, практичним вјежбама, ручним радовима и екскурзијама;

2) да се уз помоћ наставника течаја упознају са стручном литературом и средствима, која служе за културно, економско и хигијенско подизање села;

3) да се у свему држе пословника о раду Сељачког свеучилишта и кућног реда у интернату.

За вријеме течаја учитељи-це не могу се удаљити, осим ради ванредних разлога кад им то одобри Школа народног здравља.

Ако који од учитеља-ца не врши своје дужности уредно, те се не понаша како то учитељу доликуюје, одпустиће га управа Школе народног здравља и прије свршеног течаја и о томе ће извести надлежну Краљевску банску управу и Министарство просвете.

Чл. 13 — Учитељи-це имаће у интернату Школе народног здравља бесплатно храну, стан, прање рубља, огрзв и осветљење; станују сви заједно у једној соби, храну имају као и ђаци Сељачког свеучилишта и њихови стални корепетитори. Сви учитељи-це који буду примљени у течај, морају становати у интернату.

VII. Испити и свједочанства.

Чл. 14 — На крају течаја полагају учитељи-це испит. Испит је писмени и усмени.

а) Писмене су радње двије. Једну издаје један од наставника, а другу одабере сам учитеља-ца. Обе радње приказују рад у продужној школи и то конкретно, један момент тога рада, његову сврху, грађу и методу. По учитељу одабрана тема може обратити неки појав у селу, с којим има рачунати организација продужне школе и приказат ће средства и начине, како се тому удовољити може у продужној школи.

б) На усменом испиту има учитељ да покаже, како је упознао и схватио литературу некога предмета, којег му одреди наставник, па једног предмета, којег сам одабере из наставне основе Сељачког свеучилишта и будућих сеоских продужних школа.

Чл. 15 — Испитну комисију одредиће управа Школе народног здравља у Загребу из редова стручних радника. Испитна комисија ће оцењивати писмене радње и на крају усменог испита даваће сваком учитељу само опћу оцену.

Писмене радње може Школа народног здравља употребити за штампу и за организацију сеоских продужних школа.

Чл. 16 — Послије положеног испита сваки ће учитељ-ца добити свједочанство из којег ће се видети да је похађао течај и да је са . . . оцјеном способан за рад у сеоским продужним школама.

Чл. 17 — Управа школе народног здравља поднијеће о сваком течају исцрпан извештај Министарству просвете на концу једнога периода.

Чл. 18 — Овај Правилник ступа на снагу од дана кад га потпише Министар просвете и Министар социјалне политике и народног здравља.

(Службене новине Бр. 71—XVII од 25 марта 1935 год.).

**§ 163** — Садашњи привремени учитељи и учитељице народних школа, који немају потпуне квалификације за сталне учитеље по овом Закону, поставиће се за сталне ако положе прописане испите у року који ће одредити Министар просвете; у противном случају биће разрешени од учитељске дужности.

Правила од 18 маја, 1930 год., о полагању учитељског испита за привремене учитеље и учитељице народних школа, који немају потпуне квалификације за сталне учитеље

На основу § 163 Закона о народним школама О. н. Бр. 97948 од 5 децембра, 1929 год., прописују се ова Правила о полагању

учитељског испита за привремене учитеље и учитељице народних школа, који немају потпуних квалификација за сталне учитеље:

Чл. 1 — Сви привремени учитељи и учитељице народних школа који су постављени по прописима чл. 29 Закона о народним школама од 9 априла 1904 год. са непотпуним квалификацијама:

- а) са свршеном учитељском школом без учитељског испита зрелости,
- б) са свршеном потпуном средњом школом (гимназијом и реалком) и вишим течајним испитом, али без учитељског испита зрелости,
- в) са свршеном богословијом,
- г) са свршеним философским факултетом као ванредни ученици и
- д) са свршеном Вишом женском школом са одличним успехом, — дужни су, по § 163 Закона о народним школама, ако желе и даље остати у учитељској служби, положити испит по овим правилима најдаље до 1 фебруара 1931 године.

Чл. 2 — Право полагања овог испита имају кандидати са квалификацијама из чл. 1, ако су провели најмање 2 календарске године као привремени учитељи, ако им је рад за то време оцењен најмање повољном оцјеном и ако су држављани Краљевине Југославије.

Ако је кандидат неке године остао неоцењен, онда ће му за оцјену важити кондуита надлежног школског надзорника, која мора бити равна најмање повољној оцјени.

Чл. 3 — Кандидати ће овај испит полагати у септембру 1930 године и то у учитељским школама: алексиначкој, београдској (мушкој и

женској), загребачкој (мушкој), љубљанској (мушкој), сарајевској (мушкој и женској), цетињској и шибеничкој.

Чл. 4 — Овај испит полагаће се по прописима и правилима о полагању учитељског испита зрелости, који су важили пре Закона о учитељским школама од 27 септембра 1929 године, али се дели на:

а) писмени испит из педагошке групе предмета;

б) усмени испит из: педагошке групе предмета народног (српскохрватско-словеначког) језика с књижевношћу, народне историје и земљописа и школске администрације, и законодавства, и

в) практично предавање у основној школи.

Чл. 5 — Кандидати са квалификацијама из чл. 1 ових правила, који немају најмање две календарске године као привремени учитељи, полагаће овај испит у свему по програму, прописима и правилима о полагању учитељског испита зрелости, који су важили пре Закона о учитељским школама од 27 септембра 1929 године, са додатком усменог испита из школске администрације и законодавства.

Чл. 6 — Кандидати, који немају квалификације прописане чл. 30 Закона о народним школама од 19 априла 1904 год., а имају:

а) неколико разреда учитељске школе без учитељског испита зрелости и

б) неколико разреда више средње школе без вишег течајног учитељског испита зрелости, или су са још непотпунијим квалификацијама од ових ко имају најмање четири године успешне учитељске службе, полагаће овај испит по прописима чл. 5 ових Правила.

Чл. 7 — Краљевске банске управе дужне су, преко подручних им власти до 15 јуна 1930 год. најдаље прикупити и Министарству просвете послати списак привремених учитеља из чл. 6 ових правила који имају мање од четири године службе са подацима:

презиме и име,  
место, срез и бановина службовања,  
школске квалификације,  
године службе и оцене рада и успеха.

Чл. 8 — Кандидати који по овим правилима имају право на полагање учитељског испита, пријављују се писменом, прописно таксираном молбом управи једне од назначених учитељских школа у чл. 3 ових правила која им је најближа, најдаље до краја јула 1930 године.

Уз молбу су дужни приложити:

школско сведочанство;

уверење о годинама привремене учитељске службе, и оценама рада и успеха, прибављено од школског надзорника или од Министарства просвете;

кондуиту надлежног школског надзорника, ако су неке школске године остале неоцењене и уверење да су држављани Краљевине Југославије.

Сва ова документа требају да су у оригиналу и овереном препису.

Чл. 9 — Примљене пријаве са документима прегледа наставнички савет дотичне учитељске школе и одлучује о пријему кандидата на испит.

Директор учитељске школе, преко надлежних школских власти, благовремено позива кандидате којима је полагање одобрено, а осталима враћа

њихова оригинална документа, да им се на потпис предају уз извештај зашто им полагање испита није одобрено.

Ови кандидати имају право жалбе Министарству просвете у року за десет дана од дана враћених им докумената прилажући уз жалбу и сва своја оригинална документа.

Одлука Министарства је по жалбама ове врсте коначна.

Чл. 10 — Кандидати, који на усменом испиту у септембру 1930 год. покажу недовољан успех из једне или две групе предмета (рачунајући ту практични рад у школи), могу из тих група полагати поправни испит у јануару 1931 године, у истој учитељској школи.

Чл. 11 — По свршеном испиту директори учитељских школа дужни су одмах послати надлежним Краљевским банским управама списак привремених учитеља, који су се пријавили за испит, из кога ће се прегледно видети:

место, срез и бановина службовања,  
је ли му одобрено полагање испита, ако није онда зашто,  
школске квалификације,  
године службе и оцене рада и успеха и резултат испита (успешно положио, полаже поправни испит у јануару 1931 год., одбијен).

Оригинална документа, по свршеном испиту, управа школе предаје кандидатима на потпис, а њихове молбе, са овереним преписима докумената, чувају се заједно са записником испитне комисије у архиви дотичне учитељске школе.

Чл. 12 — Привремени учитељи и учитељице народних школа, који по овим Правилима имају право на полагање учитељског испита, ако се за полагање на време не јаве или испит

не положе у септембру 1930 године односно поправни испит у јануару 1931 године имају се пензионисати, односно разрешити учитељске службе, ако нису стекли право на пензију а припадајуће припадности од 1 фебруара 1931 године неће им се издавати.

Чл. 13 — Они привремени учитељи и учитељице, који прописани испит успешно положе, задржаће се, према § 163 Закона о народним школама, и даље у учитељској служби и сматраће се да су своје квалификације употпунили по прописима § 71 Закона о народним школама.

А кад положе и практични испит, по §§ 71 и 72 Закона о народним школама, утврдиће се за сталне учитеље и признаће им се за унапређење све време које су провели као привремени учитељи.

Чл. 14 — Краљевско банске управе преко подручних им власти, приступиће одмах прикупљању свих потребних података о привременим учитељима, који по овим правилима имају право на полагање учитељског испита.

Ови подаци имају бити дефинитивно свршени најдаље до 1 септембра 1930 године.

Одмах по примљеном извештају од директора учитељских школа (чл. 11), банске управе поднеће Министарству просвете образложене предлоге, са свима потребним подацима из чл. 12 ових Правила, из којих ће се видети: који ће се привремени учитељи моћи и даље задржати у учитељској служби, а који ће се пензионисати, односно разрешити, ако нису стекли право на пензију.

Чл. 15 — О свима случајевима, који би могли наступити а нису предвиђени овим правилником, одлучује Министар просвете.

Чл. 16 — Ова правила ступају на снагу кад их одобри Министар просвете, а обавезну снагу добијају од дана обнародовања у „Службеним новинама“.

(Службене новине Бр. 122—XLVIII од 5 јуна, 1930 год.).

§ 164 — Изузетно од § 1 овог Закона приватне народне школе које буду постојале на дан ступања на снагу овог Закона моћи ће и даље постајати, ако се најдаље за четири месеца после ступања на снагу овог Закона у свему саобразе његовим прописима.

Избор наставника приватних народних школа подлежи одобрењу Министра просвете

Нове се приватне народне школе не могу отворати нити постојеће из места у место премештати.

§ 165 — Школске општине које се састоје од делова више управних општина саобразиће се у свему овом Закону за два месеца од ступања његовог на снагу.

§ 166 — (Укинут § 292 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.).

§ 167 — Лицима која су до 1912 године вршили учитељску службу у српским школама на територији бивше Турске Царевине, а која нису по школским квалификацијама могла бити уврштена у наставнике по ослобђењу,

ако имају најмање пет година јавне службе, може се доделити стална месечна помоћ од 1000 динара; њиховим породицама (жена, мати, отац, кћери и малолетни синови) половину те суме.

§ 168 — Министар просвете ће затечене стално постављене вероучитеље (катихете) распоредити на службу тамо где су у смислу § 43 најпотребнији, а они задржавају право које им по закону припада. Вероучитељи који нису стекли право на пензију по Закону о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда од 31 јула 1923 године биће отпуштени из државне службе.

Ове одредбе извршиће се у споразуму са надлежном верском влашћу.

Измене и допуне од 7 јула, 1930 год.

§ 169 — У току од године дана по ступању овога Закона на снагу могу се по потреби премештати без права на путне и селидбене трошкове они наставници који се према предлогу и оцени просветних и управних власти својом кривицом покажу штетнима или неподеснима у своме месту службовања.

§ 170 — У домовима и заводима за недовољно развијену децу постављаће се наставници у споразуму са Министром социјалне политике и народног здравља.

Када ће и у колико ће овакви домови и заводи прећи под старање Министарства просвете, а у смислу § 7 овог Закона, одређиће нарочитом уредбом Претседник Министарског савета.

§ 171 — Где још нису организоване управне и школске општине, стараће се надлежни срески начелници о саставу и извршењу школског буџета народних школа.

§ 172 — На територији Управе града Београда послове који по овом Закону спадају у надлежност бана вршиће Министарство просвете.

Ближе одредбе о броју и саставу месних школских одбора и њиховој надлежности; о саставу, раду и надлежности једног општег школског одбора за целу територију Управе града Београда, као и о свему пословању које се има обављати по овом Закону на овој територији прописале Министар просвете посебном уредбом.

Уредба О. н. Бр. 59487 од 11 августа, 1930 год., са изменама и допунама О. н. Бр. 27064 од 12 априла, 1932 год., о управи и надзору над свима народним школама на подручју Управе града Београда

На основу §§ 172 и 181 Закона о народним школама од 5 децембра, 1929 год., прописује се Уредба о управи и надзору над свима народним школама на подручју Управе града Београда:

Чл. 1 — Врховни надзор и управу над народним школама и свима другим државним, самоуправним и просветним установама на подручју Управе града Београда, за које важи Закон о народним школама од 5 децембра 1929 године, врши министар просвете непосредно или посредно преко својих органа: начелника и инспектора одељења за основну наставу, школских надзорника за град Београд и школских управа.

Чл. 2 — У циљу сталног и интензивног инструктивног и административног надзора над свима просветним установама из члана 1 ове Уредбе о управи и надзору над свима народним школама на подручју Управе града Београда од 11 августа, 1930 О. н. Бр. 59487, подручје Управе града Београда дели се на три школска среза.

Први школски срез чине, I, II, III, IV и V квартал града Београда и све народне школе у Панчеву.

Други школски срез чине VI, VII, VIII и IX квартал града Београда

Трећи школски срез чине X, XI, XII, XIII и XIV квартал града Београда и све народне школе у Земуну.

Вежбаонице учитељских школа на подручју Управе града Београда у погледу инструктивног надзора потпадају под непосредну управу директора дотичних учитељских школа (§ 22 и тач. 1 § 72 Закона о учитељским школама).

Чл. 3 — Ради сталног инструктивно-административног надзора министар просвете за сваки школски срез Управе града Београда поставља по једног школског надзорника.

Чл. 4 — Школски надзорници за град Београд имају припадности по Закону о уређењу Министарства просвете.

Ако су чиновници II категорије имају право на стан на територији управне општине града Београда, који се подиже трошком општег школског одбора (чл. 12 и 13 ове уредбе) односно на београдску станарину на терет буџета општег школског одбора за подручје Управе града Београда.

Чл. 5 — Седиште школских надзорника за град Београд је у Београду у једној народној школи њиховог школског среза.

Сви трошкови за канцеларијске потребе школских надзорника за град Београд, као и за огрев, осветљење, воду и послугу падају на терет буџета општег школског одбора.

Чл. 6 — Школски надзорници за град Београд имају своје посебне деловоднике, архиву и печат. За вршење административних послова њима се додељује по једно лице, првенствено из редова наставника народних школа у Београду са положеним практичним учитељским испитом и са условима из § 101 Закона о народним школама. Ови учитељи-це задржавају сва права учитеља народних школа у Београду а станарину примају на терет буџета општег школског одбора.

Министар просвете одредиће једног београдског школског надзорника, који ће за цело подручје Управе града Београда вршити дужност наредбодавца II степена по Правилнику о раду отсека рачуноводства при Министарству и о рачуноводној служби код наредбодавца.

Чл. 7 — Све дужности средњих школских надзорника, прописане Законом о народним школама (§ 117) важе у свему и за школске надзорнике за град Београд, с том разликом, што ће они своје извештаје, реферате, сву преписку под-

носити непосредно Министарству просвете, одељење за основну наставу.

Управитељи основних школа и осталих просветних установа из члана 1 ове Уредбе на подручју Управе града Београда, целокупну своју преписку врше непосредно са надлежним школским надзорником за град Београд.

Чл. 8 — Свака управна општина на подручју Управе града Београда чини засебну школску општину. Буџет сваке школске општине подноси се на одобрење општем школском одбору, коме се подносе и жалбе на буџет у року од 10 дана. Жалбе на одлуке општег школског одбора подносе се у року од 10 дана министру просвете.

Све остале одредбе о школском буџету прописане Законом о народним школама и Општим правилником важе и за школске општине на подручју Управе града Београда.

Чл. 9 — Састав месних школских одбора у градовима: Београду, Панчеву и Земуну врши се по прописима § 124 Закона о народним школама.

Избор чланова ових месних школских одбора, који у одбор улазе по избору, врши одбор дотичне управне општине за оно време, за које је општински одбор постављен. Изменом општинског одбора мењају се и школски одборници.

Чл. 10 — Сви прописи §§-а 125, 126, 127, 128, 129, 131 и 134 Закона о народним школама који се односе на рад и дужност месних школских одбора, важе и за месне школске одборе града Београда, Панчева и Земуна.

Чл. 11 — Министар просвете на жалбу школских власти, кажњава претседника и бла-

гајника управне општине за неизвршење дужности прописане § 130 Закона о средњим школама.

Ово важи и за неизвршење одредаба члана 17 ове Уредбе.

Чл. 12 — За цело подручје Управе града Београда установљава се општи одбор. Седнице општег школског одбора за подручје Управе града Београда држе се у згради Министарства просвете или у згради суда општине града Београда.

Чл. 13 — У општи школски одбор улазе: начелник одељења за основну наставу Министарства просвете, сви школски надзорници за град Београд, претседници управних општина у Београду, Панчеву и Земуну или њихови заменици, управитељи учитељских школа (мушке и женске), по један управитељ и једна управитељица и по два учитеља народних школа, по један санитетски, технички и финансијски референт Управе града Београда, пет претставника општине града Београда и по два претставника општина градова Панчева и Земунa, које бирају одбори доличних управних општина.

Чл. 14 — Претседник општег школског одбора је претседник управне општине града Београда. За пословођу поставља министар просвете једног управитеља народне школе у граду Београду. Ако пословођа ову дужност врши поред своје редовне дужности, одбор му може одредити и исплаћивати хонорар из свог буџета.

Чл. 15 — Општи школски одбор дели се на шири и ужи одбор. Ужи одбор чине: претседник и четири члана који живе у Београду, а које бира сам одбор.

Делокруг рада ужег одбора одређује се нарочитим овлашћењем ширег одбора.

Чл. 16 — Општи школски одбор може одредити својим члановима дневнице за време трајања одборских седница, које не могу прећи 100 динара за чланове са територије управне општине града Београда а за остале по 150 динара. Ова одлука подлежи одобрењу министра просвете и министра финансија.

Исплата ових дневница пада на терет буџета општег школског одбора.

Чл. 17 — Буџет општег школског одбора саставља шири школски одбор у својој седници и доставља га Управним општинама градова Београда, Панчева и Земунa да одговарајући део унесу у своје буџете а једновремено га шаље на одобрење министру просвете. Жалбе на буџет достављају се у року од 10 дана министру просвете, чија је одлука коначна ако повећања буџета не пређу 10% ранијег школског буџета, у противном решаваће по њима и министар финансија (§ 26 Закона о народним школама).

Издатке општег школског одбора носе сразмерно према броју одељења народних школа управне општине градова Београда, Панчева и Земунa.

Управне општине ће одређене суме уносити у своје општинске буџете и у дванаестинама исплаћивати благајнику општег школског одбора.

Завршне рачуне прегледа општи школски одбор и после одобрења доставља их на увиђај општинама градова Београда, Панчева и Земунa.

Чл. 18 — Сви остали прописи Закона о народним школама који се односе на рад и ду-

жност бановинских школских одбора (§§ 138, 139, 140, 141 и 143), важе у свему и за општи школски одбор с том разликом, што ће се реферати и предлози подносити непосредно Министарству просвете.

Чл. 19 — Наставници државних народних школа на подручју Управе града Београда чине заједничко наставничко веће.

Ово веће сазива најстарији школски надзорник, који му и претседава.

Седнице се држе у Београду, у дворани једне народне школе.

Опште наставничко веће врши све послове прописане Законом о народним школама за средња наставничка већа (§ 148).

Чл. 20 — Све остале одредбе Закона о народним школама важе у свему и за народне школе на подручју Управе града Београда.

Чл. 21 — Ова Уредба ступа на снагу, кад се обнародује у „Службеним новинама”.

(Службене новине Бр. 182—LXVII од 12 августа, 1930 год.).

§ 173 — У оним селима где школа нема станова за наставнике дужна је школска општина да их подигне најдаље у року од шест година од када овај Закон ступи на снагу, у противном школе ће се затворити.

На име станарине у сеоским школама које немају станова плаћаће општина сваком наставнику по 150 динара месечно.

§ 174 — Станарина по § 29 и 84 овог Закона припада наставницима од 1 априла 1930 године; и има се одмах по обнародо-

вању овог Закона унети од општинских управа у одговарајуће општинске буџете.

§ 175 — Станарину за школске надзорнике по § 84 и § 118 овог Закона плаћају општине у којима је седиште школског надзорника.

§ 176 — (Укинут § 293 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год.).

§ 177 — Изузетно од § 73 овог Закона могу бити и даље задржани у служби забавиље које су показале у досадашњем раду нарочити успех и способност.

§ 178 — Док не буде довољан број кандидата за банске и средње школске надзорнике са квалификацијама из овога Закона, могу се на та места постављати и кандидати са нижим течајем више педагошке школе, који су се одликовали у својој служби и провели као средњи надзорници најмање четири године; такође могу се постављати учитељи народних школа са најмање петнаест година државне службе, ако су се одликовали својим радом у школи и на народном просвећивању. Они ће имати све припадности по § 118 овог Закона.

§ 179 — Док се не попуне места средњих школских надзорника у смислу овога Закона,

овлашћује се Министар просвете, да може у појединим срезовима поверити вршење те службе школским управитељима. За то време биће ти управитељи ослобођени наставе у разреду, али ће вршити дужности управитеља школе и задржати сва права спојена са вршењем те дужности.

§ 180 — Државни наставници у школама за недовољно развијену и дефектну децу, ако имају за ову врсту наставе специјалну спрему и испит, уживаће стан односно станарину у смислу § 84 овог Закона.

Плаћање станарине овим наставницима регулисаће се у смислу § 15 овог Закона.

Измене и допуне од 31 марта, 1931 год.

§ 181 — Овлашћује се Министар просвете да у року од два месеца када овај Закон ступи у живот пропише општи правилник за примену овог Закона.

§ 182 — Овлашћује се Министар просвете да одреди положај свима оним наставним лицима, која нису нарочито споменута у овом Закону, а затекну се у државној служби кад он ступи на снагу. Министар ће их, према њиховим квалификацијама и државним потребама, моћи задржати у служби, пензионисати или разрешити од дужности, ако нису стекли право на пензију.

§ 183 — Овај Закон ступа на снагу кад се објави у „Службеним новинама“.

Тада престају у целој Краљевини важити сви досадашњи закони, законске наредбе, уредбе, и сви остали прописи који су се односили на народне школе.

Препоручујемо Нашем Министру просвете да овај Закон обнародује, свима Нашим Министрима да се о његовом извршењу старају, властима заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се поковавају.

Закон о народним школама од 5 децембра, 1929 год., обнародован је у Бр. 279—СХИХ Службених новина од 9 децембра, 1929 год.

Закон о изменама и допунама од 7 јула, 1930 год., обнародован је у Бр. 155—LVIII Службених новина од 11 јула, 1930 год.

Закон о изменама и допунама од 29 децембра, 1930 год., обнародован је у Бр. 300—CV Службених новина од 30 децембра, 1930 год.

Измене и допуне од 31 марта, 1931 год., су из §§ 292—294 Закона о чиновницима од 31 марта, 1931 год., обнародованог у Бр. 73—XXI Службених новина од 1 априла, 1931 год.

Измене и допуне од 31 марта, 1933 год., су из тач. 1 § 30 Финансијског закона за 1933—34 год., од 31 марта, 1933 год., обнародованог у Бр. 82—XXV од 11 априла, 1933 год.

